

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 / 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 7-8

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ «ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ»

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Τὰ δύο χειρόγραφα, ὁ κώδιξ ὁ Ἀλεξανδρῶς καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων (Α' καὶ Ι), τὰ περιέχοντα τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς Α' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος, περὶ ἧς διελάβομεν ἐν ἐκτάσει ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς Α' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»), φέρουσιν ἐν συνεχείᾳ καὶ Β' Ἐπιστολὴν Κλήμεντος «πρὸς Κορινθίους». Ὁμοίως καὶ ἡ *συριακὴ μετάφρασις* τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Κλήμεντος (Σ). Τὸ πλήρες κείμενον τοῦ ἔργου τούτου ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ὁ Φιλόθεος Βρυέννιος, Μητροπολίτης Σερρών καὶ εἶτα Νικομηδείας, ἐκ τοῦ κώδικος Ἱεροσολύμων (Ι), περὶ οὗ διελάβομεν ἐπίσης ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως τῆς Α' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος. Πολλὰ γινώμαι διευπλώθησαν περὶ τῆς γνησιότητος ἢ μὴ τῆς λεγομένης ταύτης Β' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος «πρὸς Κορινθίους». Οὐδεμία σήμερον ἐγείρεται ἀμφιβολία ὑπὸ τῆς ὀλότητος σχεδὸν τῶν σοβαρῶν ἐπιστημόνων, θεολόγων καὶ φιλολόγων, περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐπιστολῆς, ἀλλὰ περὶ ὀμιλίας, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀρχαιότερας ὀμιλίας, ἀπευθυνθείσης εἰς κύκλον χριστιανῶν ὀρισμένης ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Ὁ ὀμιλητικὸς χαρακτήρ καὶ ὁ καθόλου τόνος τοῦ περιεχομένου, οὐδεμίαν ἀφίνουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

2. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὀμιλητικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔργου ἔστωσαν τὰ ἐξῆς δύο χωρία. Πρῶτον ἐκ τοῦ κεφ. 17,3: «Καὶ μὴ μόνον ἄρτι δοκῶμεν πιστεῦναι καὶ προσέχειν ἐν τῷ νοθεύεσθαι ἡμᾶς ὑπὸ τῶν προεσβητέρων, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἰς οἶκον ἀπαλ-

λαγῶμεν, μνημονεύομεν τῶν τοῦ Κυρίου ἐνταλμάτων καὶ μὴ ἀντιπαρελκόμεθα ἀπὸ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ πυκνότερον προσερχόμενοι πειρώμεθα προκόπτειν ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου, ἵνα πάντες τὸ αὐτὸ φρονοῦντες συνηγμένοι ὦμεν ἐπὶ τῇ ζωῇ». Ἐμφαντικώτερον εἶναι, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, καὶ τὸ χωρίον τοῦ κεφ. 19,1: «Ὡστε, ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί, μετὰ τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας ἀναγινώσκω ὑμῖν ἔντευξιν εἰς τὸ προσέχειν τοῖς γεγραμμένοις, ἵνα καὶ ἑαυτοὺς σώσητε καὶ τὸν ἀναγινώσκοντα ἐν ὑμῖν· μισθὸν γὰρ αἰτῶ ὑμᾶς τὸ μετανοῆσαι ἐξ ὅλης καρδίας, σωτηρίαν ἑαυτοῖς καὶ ζωὴν διδόντας. Τοῦτο γὰρ ποιήσαντες σκοπὸν πᾶσιν τοῖς νέοις θήσομεν, τοῖς βουλομένοις περὶ τῇ εὐσέβειαν καὶ χρηστότητα τοῦ Θεοῦ φιλοπονεῖν». Σαφῶς λοιπὸν ὑποδηλοῦται ὁ παραινετικὸς χαρακτήρ τοῦ ἔργου. Αἱ προσφωνήσεις «ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί», αἱ ὑπομνήσεις ὅπως μὴ μόνον πιστεύωσι καὶ μὴ μόνον προσέχωσιν εἰς τὰς τῶν πρεσβυτέρων νουθεσίας ἐν τῷ Ναῷ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπανερχόμενοι «εἰς οἶκον» μνημονεύωσι τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου καὶ ὅπως «πυκνότερον» προσερχόμενοι εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, προσπαθῶσι νὰ προκόπτωσιν εἰς βίον ἐνάρετον, κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου· καὶ τέλος ἡ παραίνεσις τοῦ δευτέρου χωρίου, ὅπως προσέχωσιν εἰς τὰ «γεγραμμένα» ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις καὶ ἡ σαφῆς δήλωσις τοῦ ὁμιλητοῦ, ὅτι «ἀναγινώσκει» εἰς αὐτοὺς (τοὺς ἀκροατάς) «ἐντευξιν», ἥτοι Ὁμιλίαν, καὶ ἡ εὐχή, ὅπως προσέχωσιν εἰς τὰ γεγραμμένα ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς, ἵνα καὶ αὐτοὶ τύχωσι τῆς σωτηρίας, ἔτι δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ «ἀναγινώσκων» χάριν αὐτῶν· καὶ τέλος ἡ ὑπόμνησις, ὅτι ἐν μέσον σωτηρίας ὑπάρχει, ἡ ἐξ ὅλης καρδίας μετάνοια, ἥτις θὰ παράσχη ζῶσαν ὑπόδειξιν καὶ εἰς τοὺς εὐδιαθέτους πρὸς εὐσέβειαν νέους νὰ θέσωσιν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου αὐτῶν «φιλοπονεῖν» ἐν τῇ χρηστότητι καὶ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· πάντα ταῦτα οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ Ὁμιλίας ἐπ' Ἐκκλησίας λεχθείσης.

3. Ἐκτὸς τῶν Ἁγίων Γραφῶν, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης—πλὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου—ὧν λιπαρὰν χρῆσιν ποιεῖται ὁ ὁμιλητής, ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι, ὅτι οὗτος ἐν κεφ. 12,2 ἀναφέρει καὶ χωρίον ἐκ τοῦ ἀποκρύφου «Κατ' Αἰγυπτίους» Εὐαγγελίου: «Ὅταν ἔσται τὰ δύο ἓν, καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, οὔτε ἄρσεν οὔτε θῆλυ»¹. Καὶ περὶ μὲν τῆς ὑφῆς τοῦ ἔργου οὐδεμία ὑπ' οὐδενὸς

1. Κλήμ. Ἀλεξ., Στρωμ. III, κεφ. XIII, παρὰ Migne P.G. 8, 1193. Hennecke—Schneemelcher, Neutestamentliche Apokryphen Bd. I. (1959)³ 111. Stählin II, 238, 14-30.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Διὰ τὴν Μ. Πέμπτην.

Κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν τῆς Μεγάλης Πέμπτης, προσέρχονται εἰς τὴν θεϊαν Κοινωνίαν πολλοὶ πιστοί. Λόγω δὲ τοῦ συνωστισμοῦ, παρατηρεῖται συνήθως ἀταξία κατὰ τὴν προσέλευσίν των, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαλύεται ἡ ἀτμόσφαιρα κατανύξεως καὶ φόβου Θεοῦ, ἢ ἀρμόζουσα εἰς τὴν ὥραν ταύτην. Καλὸν θὰ εἶναι λοιπὸν νὰ λαμβάνεται ἐγκαίρως πρόνοια ἐκ μέρους τῶν λειτουργῶν, ὥστε ἡ προσέλευσις τῶν πιστῶν εἰς τὰ Ἱεροῦ Μυστήρια νὰ γίνεταί μετ' τὴν δέουσαν εὐταξίαν. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσο δύσκολον, ὅσον φαίνεται. Ὁ λαὸς μας εἶναι φιλότιμος καὶ — ὡς ἡ πείρα μαρτυρεῖ — συμμορφοῦται πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν ποιμένων του, ὅταν αὐταὶ γίνονται μετ' τὴν ἀπαιτουμένην διάκρισιν καὶ ἄνεσιν χρόνου.

Διὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Πάσχα.

Ἡ ἐπισημότερα ἐξ ὄλων τῶν Θ. Λειτουργιῶν εἶναι ἡ τελουμένη κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. Καὶ ὅμως, κατ' αὐτήν, τὸ ἐκκλησιαστικὸν εἶναι συνήθως ἀραιότατον. Οἱ πολλοὶ τῶν πιστῶν, μετὰ τὴν ἐν ὑπαίθρῳ τέλει τῆς «Ἀναστάσεως», ἀποχωροῦν

ἐπισιτήμονος Πατρολόγου ὑφίσταται σήμερον διαφωνία, ὡς εἴπομεν, περὶ τοῦ ὅτι τὸ ἔργον εἶναι Ὁμιλία καὶ οὐχὶ Ἐπιστολή, ὡς ἐν τοῖς χροῖσις τιτλοφορεῖται. Ἀλλὰ διαφωνίαι, μὴ ἐξομαλυνθεῖσαι ἄχρι σήμερον, ὑφίστανται μετὰ τῶν ἐρευνητῶν ἐπὶ τῶν ἐξῆς τριῶν προβλημάτων: α) Τοῦ συντάκτου τῆς Ὁμιλίας· β) τοῦ τόπου, ἐν ᾧ συνετάχθη καὶ ἐλέχθη ἐπ' ἐκκλησίας ἢ Ὁμιλία καὶ γ) τοῦ χρόνου τῆς συντάξεως καὶ τῆς ἀκμῆς ἐπομένως τοῦ συντάκτου τῆς Ὁμιλίας. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς περὶ ἐκάστου τῶν τριῶν τούτων προβλημάτων διαφόρους ἀποψεις τῶν ἀσχοληθέντων περὶ αὐτὰ ἐρευνητῶν, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρακολούθησις τῆς παραδόσεως κατὰ τὴν ἱστορικὴν διαδρομὴν τῶν μνείαν ποιουμένων τοῦ ἔργου παλαιότερων συγγραφέων.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τοῦ ἔτους τοῦ Μ. Ἀθανασίου

ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ*

Γ'

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐναντίον τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου ἀντέταξε τὴν γνησίαν περὶ Χριστοῦ ὀρθόδοξον διδασκαλίαν. «Ἴδου γὰρ ἡμεῖς — λέγει —, ἐκ τῶν θείων Γραφῶν παρρησιαζόμεθα περὶ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως καὶ ὡς λύχνον ἐπὶ τῆς λυχνίας τιθέαμεν λέγοντες: Υἱὸς ἀληθινὸς φύσει καὶ γνήσιός ἐστι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 102 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

εἰς τὰ ἴδια. Αἱ πρὸς αὐτοὺς συστάσεις τῶν ἱερέων δὲν εὐρίσκουν ἀπήχησιν ἐκείνῃ τὴν ὥραν. Τὸ φαινόμενον δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστον καὶ θὰ πρόπη νὰ ἐκλείψῃ. Πῶς θὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο; Ἀσφαλῶς, ὄχι διὰ τῶν συστάσεων τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἀλλὰ δι' ἐγκαίρουν νοθεσίας τοῦ ποιμνίου. Οὕτως ὁ λαὸς θ' ἀντιληφθῇ τὴν σοβαρότητα τῆς παραλείψεως ταύτης καὶ θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ψυχικοῦ του συμφέροντος, ἑορτάζων τὸ Πάσχα θεαρέστως, μὲ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν.

Ἐπίκαιρον καθῆκον.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων καθηκόντων τοῦ ποιμένου, εἶναι καὶ τὸ τοῦ εἰρηνοποιοῦ. Ὁ καλὸς ποιμὴν δὲν ἀφήνει νὰ ἐμφιλοχωρῇ ὁ δαίμων τῆς ἐχθρότητος καὶ τῆς διχονοίας εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα. Ὅπου συμβαίνει τοῦτο, ἐπιχειρεῖ τὴν συμφιλίωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ ὀρθόδοξος ποιμὴν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τοῦτο κατὰ τὰς πασχαλίους ἡμέρας, ὅποτε ἡ ὑμνωδία τῆς Ἐκκλησίας μας τιμᾷ καὶ ἐξαίρει τὴν ἀδελφοσύνην τῶν χριστιανῶν. Ἄς ἔχουν λοιπὸν καὶ ἐφέτος ὑπ' ὄψιν των οἱ αἰδεσιμώτατοι ἐφημέριοι τὸ καθῆκόν των τοῦτο καὶ ἄς προσπαθήσουν, μέσα εἰς τὸ γλυκὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, νὰ εἰρηνεύσουν ἄτομα καὶ οἰκογενεῖας τοῦ ποιμνίου των, τυχὸν θύματα τοῦ ἀσπόνδου δαίμονος.

τοῦ Πατρὸς, ἴδιος τῆς οὐσίας αὐτοῦ, Σοφία μονογενής, καὶ Λόγος ἀληθινὸς καὶ μόνος τοῦ Θεοῦ οὗτός ἐστιν· οὐκ ἔστι κτίσμα οὔτε ποίημα, ἀλλ' ἴδιον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γέννημα. Διὸ Θεὸς ἐστὶν ἀληθινός, ἀληθινοῦ Πατρὸς ὁμοούσιος ὑπάρχων»¹⁹. "Ὅθεν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «ἀεὶ ἦν καὶ ἔστι εἶη καὶ ὁ τούτου Λόγος καὶ ἡ Σοφία»²⁰. "Ὁ Υἱὸς «εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα ὧν τοῦ Πατρὸς, ἔχει καὶ τὴν ἀιδιότητα τοῦ Πατρὸς»²¹. Οὕτως «ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν εἰς τὸν Πατέρα πιστεύει· εἰς γὰρ τὸ ἴδιον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας πιστεύει· καὶ οὕτω μία ἐστὶν ἡ πίστις εἰς ἕνα Θεόν· καὶ ὁ προσκυνῶν δὲ καὶ τιμῶν τὸν Υἱὸν ἐν Υἱῷ προσκυνεῖ καὶ τιμᾷ τὸν Πατέρα. Μία γάρ ἐστιν ἡ Θεότης· καὶ διὰ τοῦτο μία τιμὴ καὶ μία ἐστὶ προσκύνησις ἢ ἐν Υἱῷ καὶ δι' αὐτοῦ γινομένη τῷ Πατρί»²².

Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ Μ. Ἀθανασίου συνεδουάζετο καὶ μὲ ἀνάλογον διδασκαλίαν περὶ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ὑποβοηθεῖ τὴν ζῶσαν κοινωνίαν ἡμῶν μετὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Οἱ λόγοι τοῦ Ἰωάννου, καθ' οὓς «ἐν τούτῳ γινώσκουμεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν» (Α' Ἰωάν. δ', 13), πείθουν ὅτι «διὰ τὴν δεδομένην ἡμῖν τοῦ Πνεύματος χάριν ἡμεῖς τε ἐν αὐτῷ γινόμεθα καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν· καὶ ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, διὰ τούτου γινομένου ἐν ἡμῖν εἰκότως καὶ ἡμεῖς, ἔχοντες τὸ Πνεῦμα, νομιζόμεθα ἐν τῷ Θεῷ γενέσθαι· καὶ οὕτως ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. Οὐκ ἄρα ὡς ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί, οὕτω καὶ ἡμεῖς γινόμεθα ἐν τῷ Πατρί· οὐ γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς μετέχων ἐστὶ τοῦ Πνεύματος, ἵνα διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Πατρί γένηται· οὐδὲ λαμβάνων ἐστὶ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς τοῖς πᾶσι τοῦτο χορηγεῖ· καὶ οὐ τὸ Πνεῦμα τὸν Λόγον λαμβάνει. Καὶ ὁ μὲν Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί ἐστὶν, ὡς Λόγος ἴδιος καὶ ἀπαύγασμα αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ χωρὶς μὲν τοῦ Πνεύματος ξένοι καὶ μακράν ἐσμεν τοῦ Θεοῦ· τῇ δὲ τοῦ Πνεύματος μετοχῇ συναπτόμεθα τῇ θεότητι»²³. "Ὅθεν «ποία ὁμοιότης καὶ ποία ἰσότης ἡμῶν πρὸς τὸν Υἱόν; "Ἡ πῶς οὐκ ἐλέγχονται πανταχόθεν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ

19. Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀρειανῶν λόγος πρῶτος, § 9, Βιβλιοθήκη Ἑλληνῶν Πατέρων..., ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας, τόμ. 30' Ἀθῆναι 1962, σελ. 129.

20. Ἐνθ' ἄνωτ.

21. Μ. Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀρειανῶν λόγος τρίτος, § 28, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 274.

22. Μ. Ἀθανασίου, ἐνθ' ἄνωτ., § 6, σελ. 254-255.

23. Ἐνθ' ἄνωτ., § 24, σελ. 270.

Ἰωάννου, ὅτι ἄλλως μὲν ὁ Υἱὸς ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ, ἄλλως δὲ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ γινόμεθα;»²⁴.

Κατὰ ταῦτα, «ἐπειδὴ γὰρ ὁ Λόγος ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Λόγου δίδοται, θέλει λαβεῖν ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα, ἵνα, ὅταν ἐκεῖνο λάβωμεν, τότε ἔχοντες τὸ Πνεῦμα τοῦ Λόγου τοῦ ὄντος ἐν τῷ Πατρὶ, δόξωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ Πνεῦμα ἐν γίνεσθαι ἐν τῷ Λόγῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ»²⁵.

Τοιαύτας ἀντιλήψεις ἔχων ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, μετέβη τὸ 325 εἰς τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, συνοδεύων τὸν γέροντα πατριάρχην Ἀλέξανδρον, «τοῦ χοροῦ τῶν διακόνων ἡγούμενος»²⁶. Ἐκεῖ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος «χάρις εἰς τὴν μόρφωσίν του καὶ ἰδίως χάρις εἰς τὴν θερμουργὸν καὶ ἀκλόνητον πίστιν του, ἀπέβη τὸ κύριον πρόσωπον τῆς συνόδου καὶ ὁ σημαιοφόρος τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ αὐτὸς κυρίως «τὴν νόσον τοῦ Ἀρειανισμοῦ ἔστησεν», ὡς χαρακτηριστικώτατα εἶπε περὶ αὐτοῦ ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σύνοδος τοῦ 339»²⁷.

Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατεδίκασε καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Ἀρειον, διακηρύξασα τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων, γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα²⁸. Ὡς τονίζει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἡ Σύνοδος υἰοθέτησε καὶ καθιέρωσε τὸν ὄρον «ὁμοούσιος», ἵνα οἱ μετασχόντες αὐτῆς Πατέρες «τὴν τῶν αἰρετικῶν κακοήθειαν ἀνατρέψωσι» καὶ καταστήσουν φανερόν, ὅτι «τὸ ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τὸ ὁμοούσιον ἀναιρετικὰ τῶν ἐκ τῆς ἀσεβείας λογαρίων εἰσίν, ἅπερ ἐστὶ κτίσμα καὶ ποίημα καὶ γενητὸν καὶ τρεπτὸν καὶ οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι. Ὁ γὰρ ταῦτα φρονῶν ἀντιλέγει τῇ συνόδῳ, ὃ δὲ τὰ Ἀρείου μὴ φρονῶν ἐξ ἀνάγκης τὰ τῆς συνόδου φρονεῖ καὶ διανοεῖται καλῶς αὐτὰ βλέπων»²⁹.

Ὁ θρίαμβος τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἠδραίωσε τόσον πολὺ τὴν φήμην αὐτοῦ, ὥστε, ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ γέρον πατριάρχης Ἀλέξανδρος, ὁ Ἀθανάσιος ἀνεδείχθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, πι-

24. Αὐτόθι.

25. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 271.

26. Σωκράτους, Ἐκκλ. Ἱστορία I, 25 ἐν Δ. Μ π α λ ἄ ν ο υ, Πατρολογία, ἐν Ἀθήναις 1930, σελ. 234.

27. Δ. Μπαλάνου, αὐτόθι, σελ. 234.

28. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Δογματικὴ, τόμος Α', 1959, σελ. 238.

29. Μεγάλου Ἀθανασίου, Ὅτι ἢ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος..., § 20, Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμ. 31, Ἀθήναι 1962, σελ. 161-162.

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δ'. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΣ *

Μέτρα κατά τῆς ἀθείας καὶ Θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας.

α) Συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ.

Πρὸς ὑλοποίησιν τῶν ἐνταῦθα συζητουμένων, χρειάζεται εἰδικὴ συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ, τὸ ἔργον τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἡ συγκέντρωσις πληροφοριῶν, χρησίμου ὕλικου καὶ ἡ ἐπισήμανσις τῆς παρ' ἡμῖν πορείας τῆς ἀθείας. Θὰ γνωρίζῃ διὰ τῶν μελῶν τῆς ἡ ἀρχαῖων αὐτῆ τί ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ με τοὺς ἐν τῇ ξένη διεξάγοντας παρομοίους ἀγῶνας κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ.

Ἡ συντονιστικὴ αὐτῆ Ἐπιτροπὴ διαφωτίσεως διὰ τοῦ ἐντύπου ὄργανου τῆς θὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κλῆρον, τοὺς καθηγητὰς τῶν πανεπιστημίων καὶ πάντα διανοούμενον, ἐπιθυμοῦντα νὰ παρακολουθῇ τὴν ὅλην δραστηριότητα ἐπὶ τοῦ τομέως τούτου πρὸς πλήρη κατατόπισιν. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτῆ καὶ μετ' ἄλλων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ παρεμφερῶν ὀργανώσεων θὰ ἐνημερώνεται παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν προβλημάτων τούτων.

β) Γραφεῖον διαλόγου.

Θὰ χρειασθῇ προσέτι καὶ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετ' ἡ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 104 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

θανάτῳ κατὰ τὸ ἔτος 328, «ψήφῳ τοῦ λαοῦ παντός...», ὡς πα-
ρατηρεῖ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός³⁰.

30. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Εἰς Μ. Ἀθανάσιον 8 ἐν Migne
'Ε.Π. 35, 1089. Δ. Μπαλιάνου, ἐνθ' ἀνοστ., σελ. 234.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

συντονιστικήν Ἐπιτροπήν καὶ εἰδικὸν Γραφεῖον Διαλόγου μετὰ τῶν ἀθέων. Ὡς γνωστὸν, εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἀνθρώπων τούτων ὑπάρχουν μεγάλαι καὶ πολύτιμοι διάνοιαι. Μὲ τὸν διάλογον, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιχειρήσωμεν, χωρὶς νὰ ἔχη οὗτος ἐριστικὸν χαρακτῆρα, θὰ συζητήσωμεν μετ' αὐτῶν ὡς ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Ἡ ἱστορία ἀναγράφει πλεῖστα ὀνόματα ἀθέων καὶ ἀθειζόντων, οἵτινες προσεικύνθησαν ὑπὸ τῆς Θείας Χάριτος, δι' ἀνθρωπίνων μέσων, καὶ ἡ μεταστροφή των ἰσχυροποίησε τὴν παρεμβολήν.

Διὰ τοῦ διαλόγου τούτου θὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἀθέους, ὅτι ὅσονδῆποτε βαθὺ καὶ ἂν εἶναι τὸ ἔρεβος τῆς ψυχῆς των, ὅσον σκότος καὶ ἂν περιβάλλῃ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν σκέψιν των, ἅς ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτὸς προσφέρει τὸ φῶς τῆς ζωῆς, τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀπροκατάληπτον ἔρευναν, τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς πάσης φύσεως ἀσώτους, τοὺς ἐξ Αὐτοῦ ἀπομακρυνθέντας δι' οἰονδῆποτε λόγον. Ὁ Θεὸς τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἀληθὴς Θεός, δὲν εἶναι ἐκδικητικὸς καὶ τιμωρός, οὔτε «σαδιστῆς πατέρας». Εἶναι στοργικὸς Πατὴρ καὶ ἀναμένει νὰ προσφέρῃ, ἄνευ ἀνταλλαγμάτων, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαράν, τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην καὶ τὴν σωτηρίαν. Εἷς παρόμοιος διάλογος, τίς οἶδε, δύναται νὰ καταρρίψῃ τὸ «μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ», νὰ κάμψῃ τὴν ἀντίστασιν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν καταλλαγὴν.

Τὸ Γραφεῖον Διαλόγου, οἰκοθεν νοεῖται, ὅτι θὰ ἀναπτύξῃ στενὴν συνεργασίαν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως ἐπὶ τοιούτων κεφαλαίων κοινῆς ὑποθέσεως, διότι βάλλεται ὁ Χριστιανισμός, καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ ἀναζητῶμεν ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῶν τὰ μέσα ἀμύνης καὶ πειστικῆς διαλόγου.

γ) Ὁ κομμουνισμός.

Ἐφ' ὅσον διεξάγομεν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ θέλομεν νὰ παταχθῇ τὸ κακόν, εἶναι φυσικόν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ὠργανωμένην ἄθεον καὶ ὑλιστικὴν περιοχὴν τοῦ κομμουνισμοῦ.

Πλὴν ὅμως διάφορος θὰ εἶναι ἡ ἀντιμετώπισίς του, ἀπὸ τὴν ἀκολουθουμένην τακτικὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας, διότι καὶ τὰ κίνητρα καὶ οἱ στόχοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος τοῦ Εὐαγγελίου ἄλλως ὑπαγορεύουν. Δι' ἡμᾶς ὁ κομμουνιστῆς πρέπει νὰ διαφωτισθῇ, νὰ ἀποτοξινωθῇ, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν παγίδα καὶ τὴν φενάκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ἀπαρνηθεὶς οἰκογένειαν, πατρίδα, θρησκείαν, Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Θεόν. Πρέπει δὲ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν Θεόν, τὴν ψυχὴν του. Τὰ ὅσα ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς ἰστρούχτορας

κατὰ τῆς θρησκείας εἶναι συσχότισις, πλάνη, παραποιήσις τῆς ἀληθείας.

Θὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κομμουνισμὸν ὡς ἀθεϊαν, διότι ὡς θεωρία καὶ πράξις πιστεύει εἰς τὸν Μαρξισμόν καὶ εἰς ἄλλας τὰς ὑλιστικὰς θεωρίας. Οἱ ἐνσυνείδητοὶ ὁπαδοὶ τοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι κατὰ φυσικὸν λόγον ἄθεοι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι ἄθεοι καὶ ὑλισταὶ ἅπαντες οἱ ὡς κομμουνιστὰὶ χαρακτηριζόμενοι. Οὗτοι χρῆζουσιν διαφορητικῆς μεταχειρίσεως, διὰ νὰ ἐπανεύρουν τὴν κλονισθεῖσαν πίστιν των.

Προσφάτως εἰς τὴν Δύσιν ὁ Κάρλ Ράγνερ ὠργάνωσε συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον συνεζητήθησαν καὶ ὑπεδείχθησαν τὰ κατάλληλα μέσα πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κομμουνισμοῦ μὲ τὸ ἄνοιγμα παραθύρου πρὸς ἀνατολάς. Ἐπίσης ὁ γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι Καρδινάλιος Ντανιελὸς ἤρχισε πρὸ τινος διαλόγου μὲ τὸν θεωρητικὸν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Γαλλίας Ροζέ Γκαρωντί. Πάντα ταῦτα μᾶς ἐνδιαφέρουν ἀμέσως.

δ) Οἱ παρ' ἡμῖν θεωρητικοί.

Νὰ ἐπιστρατευθοῦν οἱ παρ' ἡμῖν ἄριστοι θεωρητικοὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἵτινες τώρα, καρποφόρως μὲν, ἀλλὰ μεμονωμένως δροῦν. Πρέπει νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ βοηθήσουν τὴν ἀγωνιζομένην Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κατὰ τῆς ἀθείας καὶ κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, τῆς ὑποῦλου ταύτης νόσου. Ἐχομεν, εὐτυχῶς, πρόσωπα τοιαῦτα μὲ ἀξιόλογα τάλαντα.

Οἱ θεωρητικοὶ μας νὰ συγκροτηθοῦν εἰς ἐπιτελικὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ συνεισφέρουν εἰς τὸ πνευματικὸν γαζοφυλάκιον κατὰ τὸ μέτρον τῶν πνευματικῶν των δυνάμεων. Οὗτοι οἱ θεωρητικοὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρέπει νὰ δίδουν ἐξηγήσεις εἰς τὰς παρανοήσεις καὶ τὰς παρερμηνείας τοῦ πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μετὰ πολλῆς συνέσεως νὰ διατηρῆται ἡ ἐπαφή καὶ ὁ διάλογος. Ἡ δὲ στενὴ συνεργασία τούτων μετὰ τῶν δύο ἄλλων σωμάτων, ἥτοι τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Γραφείου Διαλόγου θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα νὰ λάβουν θέσιν ἐναντι τῶν συγχρόνων ἀνακυπτόντων ζητημάτων, τῶν ἐμπιπτόντων εἰς τὴν σφαῖραν τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ εἰς τὰς συγχρόνους ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνολογικὰς ἐπιτεύξεις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Ἐν πολλοῖς τὰ μέτρα κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ ἐφάπτονται ἐκείνων τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, διότι οὐσιαστικῶς αὕτη ἐξελίσσεται εἰς ἔμπρακτον ἀθεϊαν.

ΕΩΣ ΠΟΤΕ ΚΥΡΙΕ;

1. Πρέπει νὰ ὑπομένωμεν εἰς τὰς θλίψεις.

«Ἐως πότε Κύριε;». Εἶναι μιὰ δραματικὴ ἐπίκλησις, τὴν ὁποίαν πολὺ συχνὰ ἀπευθύνουν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν Θεόν, εἴτε διότι ἀπέκαμαν ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, εἴτε διότι πολλὰς πληγὰς ἐδέχθησαν καὶ ἐν ἀσθενείαις κατὰκεινται ἐπὶ ἔτη, εἴτε διότι ἀλλεπάλληλα πένθη ἐπληξαν τὴν καρδίαν των. Ἀλλὰ καὶ ὅταν πρόκειται περὶ ἱκανοποιήσεως τῶν πόθων μας καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐστράφημεν πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐζητήσαμεν τὴν θεραπείαν των, καὶ πάλιν ἡ ἰδία ἀνυπομονησία καὶ ἀδημονία μᾶς κατέχει, διότι βραδύνει ἢ ἄνωθεν ἱκανοποιήσις τῶν αἰτημάτων μας καὶ μὲ φωνὴν θλιμμένην καταλήγομεν εἰς τὴν πικρὰν ἐπίκλησιν· «Ἐως πότε Κύριε;».

Ἔχουν ἔμως οἱ ἄνθρωποι δίκαιον νὰ παραπονοῦνται κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; Ἀνελογίσθημεν ποτὲ τί εἶχομεν ἐξ ἰδίων, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐλάβομεν ἐξ Ἐκείνου; Τί ἐζητήσαμεν καὶ δὲν μᾶς ἐδόθη; Καὶ ὅταν ἀκόμη, ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἐνεπάγημεν εἰς τὸν πηλὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ εἰδωλολατρίας, καὶ τότε ὁ ἐλεήμων καὶ φιάνθρωπος Θεός, εὐσπλαγχνισθεὶς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀπέστειλεν ὁ Πανάγαθος τὸν μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα διὰ τοῦ σταυροῦ σώσῃ τὸν κόσμον, καταλύων τὸ κράτος τοῦ θανάτου. Ἄν ἀναλογισθῶμεν δέ, τί ὀφείλομεν εἰς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα μας, καὶ ἀναμετρήσωμεν τὸ μέγεθος τῶν καθημερινῶν ἁμαρτωλῶν πράξεών μας καὶ τῶν πονηρῶν διαθέσεών μας, μὲ τὰς ὁποίας πικραίνομεν τὴν θείαν δικαιοσύνην, τότε δὲν θὰ ἀποτολμήσωμεν ν' ἀπευθύνωμεν πρὸς τὸν Ὑψιστον κατὰ τὰς ἱκεσίας μας τὸ παράπονον «Ἐως πότε Κύριε;», ἀλλὰ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς χαμη-

Θὰ χρειασθῆ νὰ ἐπισημανθοῦν ὀρισμένα αἷτια, προκαλοῦντα ἢ ἐνισχύοντα καὶ ὑποβοηθοῦντα τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν. Ἡ πρόληψις τῶν αἰτίων τούτων δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς μερικὰς τοιαύτας καταστάσεις.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

λωμένους θὰ ἐψελλίζομεν· «ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λευκ. ιη' 13).

Διότι ἀκόμη καὶ εὐσεβεῖς ψυχαί, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν ζοῦν ἐν ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ κατὰ τὰ ἐντάλματα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀποτολμοῦν νὰ ἐκφράσουν παράπονον πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δοκιμασίαν των. Ἀντιθέτως, οἱ εὐσεβεῖς ζητοῦν τὴν συμπαράστασιν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου, ὅπως ἐνδυναμώσῃ αὐτοὺς καὶ δυνηθοῦν νὰ ὑποφέρουν τὸν πόνον καὶ τὴν δυστυχίαν, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὰς συμφοράς, τὸν θάνατον καὶ τὴν τελείαν καταστροφήν τῶν ἀγαθῶν, μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα ἀκλόνητον εἰς τὸν Θεόν. Διότι γνωρίζουν ὅτι ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς θλίψεις γεννᾷ δοκιμὴν τῆς πίστεώς των, ἡ δὲ δοκιμὴ τὴν ἐλπίδα, ἥτις ἐλπίς πρὸς τὸν Θεὸν «οὐδέποτε κατασχύνει» (πρβλ. Ρωμ. ε' 5).

Καὶ ἔχομεν ἄπειρα δείγματα τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ πιστεύομεν βασίμως ὅτι οὐδέποτε θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ, ἂν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν τὸν ἐγκαταλείψωμεν. Ἡ θεία πρόνοια ἐκδηλοῦται ἐνεργὸς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν τοῦ βίου μας, εἴτε τὴν ἀντιλαμβανόμεθα, εἴτε ὄχι, διότι δὲν δυνάμεθα ἢ δὲν θέλομεν πολλάκις νὰ τὴν ἀναγνωρίσωμεν. Παρὰ τὴν ἀσημότητά μας καὶ τὴν ἁμαρτωλότητά μας, ὁ Πανάγαθος Πατὴρ διαρκῶς μᾶς ἐνθυμεῖται καὶ μᾶς ἐπισκέπτεται, ὥστε νὰ μᾶς ἐνισχύῃ διὰ τῆς θείας χάριτος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κάμνει τὸν Ψαλμῶδὸν νὰ ἐξίσταται διὰ τὴν τοιαύτην ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἀναφωνῇ· «Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν;» (Ψαλμ. η' 5).

Αὐτὸν τὸν μηδαμινὸν καὶ ἀσήμαντον ἄνθρωπον ὁ Θεὸς τὸν ὑπερύψωσε καὶ τὸν ἔθεσεν ὡς κορωνίδα τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος. Ἀναμφισβητήτως ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη μὲ τόσας χάριτας, μὲ ὅσας οὐδὲν ἄλλο δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀψευδὴς προφητᾶναξ, θαυμάζων τὴν ἐξαιρετικὴν ταύτην εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, μᾶς δίδει διὰ τῆς ποιητικῆς του δυνάμεως τὴν εἰκόνα τοῦ μεγαλείου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἀνυψώθη χάριτι Θεοῦ· «Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἔστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ» (Ψαλμ. η' 6-7).

Πρέπει ἢ δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ εἶναι βαθύτατα εὐγνώμων ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸν περιέβαλε, καὶ διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ διαρκῆ πρόνοιαν; Ἄν δὲ εἰς ὅλας αὐτάς τὰς εὐεργεσίας προστεθῇ

καὶ ἡ θυσία τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πλανηθείσης ἀνθρωπίνης φύσεως, τότε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὑπερβαίνει ὄντως πάντα νοῦν καὶ πάντα ἀνθρώπινον λογισμόν. Ἐκφεύγει τῆς δυνατότητος νὰ ἐκτιμηθῇ μὲ βάσιν τὰ ἀνθρώπινα κριτήρια, τὰ ὅποια ἐπὶ παντὸς πράγματος εἶναι περιορισμένα, ἐνῶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπειρος καὶ ἀπροσμέτρητος. Καὶ δὲν μᾶς ἀπομένει, εἰ μὴ νὰ ἐπαναλάβωμεν τοὺς λόγους τοῦ Δαυὶδ· «Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ» (Ψαλμ. γ' 10).

2. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ στηρίζει τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

Εἶδομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐεργετήθη τόσον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε οὐδεμία ἰδική του προσφορά ἢ θυσία νὰ δύναται ν' ἀντισταθμίση τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου θυσίαν τοῦ σωτηρίου ἡμῶν. Τόσον μεγάλα δωρεαὶ καὶ δαψιλεῖς χάριτες μόνον εἰς πολὺ ἠγαπημένα πρόσωπα, εἰς προσφιλεστάτας ὑπάρξεις, παρέχονται. Διότι, ποῖος θυσιάζει ἀκόμη καὶ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, διὰ νὰ σώσῃ ἐν ἁμαρτίᾳ κατακειμένους; Μόνον ὁ Θεὸς διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Παρὰ πάντα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος ἀπεδείχθη ἀγνώμων καὶ ἐκίνησε τὴν πτέρναν κατὰ τοῦ Εὐεργέτου του. Τὸν ἐπότισε, ἀντὶ τοῦ μάννα, χολήν. Ἰδιαιτέρως δὲ ὁ πολλαπλῶς εὐεργετηθεὶς Ἰσραηλιτικὸς λαός, ὅστις ἀπεδείχθη ἀνάξιος τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς, μήπως καὶ ἀνανήψῃ καὶ ἀντιληφθῇ τὰς ὀλεθρίας συνεπειὰς τῆς ἀποστασίας του ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τὰ πλήγματα διεδέχθησαν τὰς εὐεργεσίας. Καὶ ὑπῆρξαν ἀλλεπάλληλα, ὥστε ὁ προφήτης Ἡσαΐας νὰ ἀπευθύνῃ ὡς πληρεξούσιος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα· «Ἔως πότε Κύριε;» (Ἡσ. στ' 11). Καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ ἦτο προειδοποιητικὴ τῶν δεινῶν, ἅτινα θὰ ἐπηκολούθουν, ἐφ' ὅσον ὁ λαὸς ἐκεῖνος δὲν ἀντελαμβάνετο τὴν ἁμαρτωλὸν κατάστασιν καὶ δὲν μετενόει· «Ἔως ἂν ἐρημωθῶσι πόλεις παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι καὶ οἶκοι παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπους, καὶ ἡ γῆ καταλειφθήσεται ἔρημος» (Ἡσ. στ' 11). Αὐτὴ ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ἡ τύχη τοῦ περιουσίου λαοῦ, ὅστις τοσοῦτον παρεπίκρανε τὸν Θεόν. Αὐτὴ δὲ θὰ εἶναι καὶ ἡ τύχη παντὸς λαοῦ, παραθεωροῦντος τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ. Τὰ ὅσα ὁ Προφήτης προεῖπε διὰ τοὺς ὁμοφύλους του ἐπραγματοποιήθησαν μέχρι κεραίας. Διὰ τὰ ὅσα συνέβησαν βεβαίως οὔτε ὁ προφήτης εὐθύνεται οὔτε ὁ Πανάγαθος Θεός. Ἐνοχος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ὅστις, καίπερ εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῆς θείας χάριτος νὰ γνωρίσῃ τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τὰς

ἀληθείας καὶ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ στόματος θεοπνεύστων Προφητῶν, καίτοι εἶδε τόσα θαυμάσια πράγματα κατὰ τὴν μακροαίωνα ἱστορίαν του, ἐν τούτοις ἐλησμόνησε τὸν Εὐεργέτην καὶ ἐφόνευσε τοὺς Προφήτας. Ἐγένετο δὲ καὶ ὁ δῆμιος αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, Ὁν ἀπέστειλεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα σώσῃ τὰ ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ ἡ πῶρωσις τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅστις προωρίζετο διὰ τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν τοῦ κόσμου, εἶχε φθάσει εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ ἀπολέσῃ τὴν συνειδήσιν τῆς ἀποστολῆς του, τῆς εἰδικῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ μεταχειρίσεώς του καὶ τῆς καταγωγῆς του. Δι' ὃ καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἐκφράζει τὴν ἀποδοκιμασίαν του πρὸς αὐτούς, λέγων: «Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσίν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν μήποτε ἴδωσι τοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσίν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἴασομαι αὐτούς» (Ἡσ. στ' 10).

Ὅταν ἓνας λαὸς ἀπολέσῃ τὸν φόβον καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν, τότε τὸν ἀναμένουν ἡμέραι τελείας καταπτώσεως καὶ παρακμῆς. Διότι ἡ ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐναρμονίσις τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων παρέχει ὅλας τὰς ἐγγυήσεις καὶ δημιουργεῖ ὅλας τὰς προϋποθέσεις, διὰ τὴν θεμελίωσιν μεταξύ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν σχέσεων ἐδραζομένων ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης. Ἀφ' ὅτου ἐκλείψῃ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶχεν ἐκλείψει καὶ ἀπὸ τὰς ἐκδόχαις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀφ' ὅτου οἱ ἄνθρωποι παύσουν νὰ ἐκζητοῦν τὸν Θεόν, ὡς ἀναγκαῖον ὁδηγὸν καὶ συμπαραστάτην εἰς πᾶσαν ἐνέργειάν των, δὲν ὑπάρχουν πλέον ἠθικοὶ φραγμοὶ καὶ αἰσθήματα ἱκανὰ νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν πρὸς τὴν πτώσιν καὶ τὸν θάνατον πορείαν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὴν ἰδίαν ἀγωνιώδη ἐρώτησιν, ἡ ὁποία κατακαίει τὴν θεοσεβῆ ψυχὴν τοῦ Ἡσαΐου, τοῦ ἀνησυχούντος διὰ τὸ κατάντημα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀπευθύνει πρὸς τὸν Ὑψιστον κατὰ τὰς ἀδιαλείπτους προσευχάς του καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταδιωκόμενος Δαυὶδ· «Ἐως πότε, Κύριε, ἐπιλήσῃ μου εἰς τέλος; ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; ἕως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου, ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός; ἕως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ;» (Ψαλμ. β' 2-3). Ἀλλὰ διαφέρει οὐσιωδῶς ἡ μία περίπτωση τῆς ἄλλης. Ὁ Ψαλμωδὸς διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαουλ προφανῶς, ἐκφράζει τὸ παράπονον, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὸν τόνον θερμῆς ἰκεσίας πρὸς τὸν Θεόν, διότι ἐφαντάσθη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐγκατελείφθη ἀβοήθητος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἡ καρδιά του ὅμως καὶ τὸ πνεῦμά του ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὸν Θεόν. Εἰς τὴν σκληρὰν ἐκείνην δοκιμασίαν του δὲν τὸν ἀπέλιπεν ἡ πίστις καὶ ὁ

φόβος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι θὰ τύχη βοηθείας Του, ὥστε τελικῶς νὰ θριαμβεύσῃ, ὁπότε θὰ ἀναπέμψῃ εὐχαριστηρίου δοξολογίας πρὸς τὸν Ὑψιστον.

3. Ἀνεξάντλητον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἐκζητοῦντας αὐτόν.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἔχωμεν παροησίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ νὰ δυνάμεθα νὰ ἀπευθύνωμεν τὸ ἱκετευτικὸν ἐρώτημα τοῦ Ἡσαΐου «ὣς πότε Κύριε;», ὅταν ἀλλεπάλληλοι συμφοραὶ πλήξουν ἡμᾶς, πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν ψυχὴν μας κεκαθαρμένην ἀπὸ παντὸς ρύπου καὶ τὴν γλῶσσάν μας ταπεινὴν καὶ συνεσταλαμμένην, ὥστε νὰ προσομιλῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ μετὰ πίστεως, φόβου καὶ εὐλαβείας. Συμβαίνει ὅμως δυστυχῶς νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν Θεὸν μόνον, ὁσάκις θλίψεις καὶ συμφοραὶ διαταράξουν τὴν κατὰ κόσμον εὐδαιμονίαν μας. Οὐδέποτε ἄλλοτε αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸν Εὐεργέτην μας, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τὴν ὑγίαν μας, τὰ ἀγαθὰ μας καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας. Ἡ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον ζωογονεῖ τὸ πῦρ τῆς εὐσεβείας καὶ τὸ κρατεῖ ἄσβεστον. Ἡ ὑπομονὴ δὲ εἰς τὰς προσκαιροὺς θλίψεις τοῦ βίου τούτου εἶναι ἡ κάμιнос, τὸ καθαρτήριο πῦρ τῆς πίστεώς μας. Πλέον τούτων ὁ ἀναμάρτητος κατὰ τὸ δυνατόν βίος, ἡ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἀγάπῃ πολιτεία ἡμῶν ἀποτελεῖ τὸν στέφανον τῆς τε ἐπιγείου καὶ ἐπουρανοῦ ζωῆς παντὸς χριστιανοῦ.

Ἄς μὴ δυσανασχετῶμεν καὶ χάνωμεν τὴν αὐτοκυριαρχίαν μας καὶ περιπίπτωμεν εἰς ἀπόγνωσιν μὲ τὸν πρῶτον κτύπημα, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς εὔρη εἰς τὴν ζωὴν. Ἄς ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν «τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν», «Ὅστις, «ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν» (Ἐβρ. ιβ' 2). Ποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὑπέστη τὰ μαρτύρια τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ δὴ χάριν τῆς σωτηρίας ἀμαρτωλῶν; Οὐδεὶς.

Καὶ ἐρχόμεθα τώρα νὰ ἐξετάσωμεν, ἀκροθιγῶς βεβαίως, πόσας πικρίας καὶ θλίψεις δοκιμάζει ἐξ αἰτίας τῶν δημιουργημάτων τοῦ ὁ Πανάγαθος Θεὸς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν; Ἀμαρτάνομεν συνεχῶς καὶ ἐνσυνειδήτως, πολλάκις δὲ καὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου καὶ δὲν αἰσθανόμεθα τὴν παραμικρὰν τύψιν συνειδήσεως. Τοῦτο εἶναι δεῖγμα ἡθικῆς καταπτώσεως καὶ ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸν Θεόν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐπῆλθε τοιαύτη σκλήρυνσις καὶ πώρωσις τῆς συνειδήσεως, ὥστε νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ διαπράξωμεν καὶ τὰ φρικαλαιότερα κακουργήματα. Δὲν διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ζῶα, τὰ ἄλογα, «οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις». Ποῖοι; Ἡμεῖς οἱ κατ' εἰκόνα

καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πλασθέντες. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ καρδιά μας ἐσκληρώθη καὶ ἡ ψυχὴ μας ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς ἀγλῦος τῆς ἁμαρτίας, διότι ἐνεκρώθη ἡ εἰς Θεὸν πίστις μας, δὲν ἔχομεν οὔτε τὸ δικαίωμα, οὔτε τὸ θάρρος, οὔτε τὴν πίστιν ν' ἀπευθύνωμεν τὸ πρὸς τὸν Παντοδύναμον ἐρώτημα: «Ἔως πότε Κύριε;». Διότι εἰς Ἐκεῖνον ἀποτείνονται καρδία εὐσεβεῖς καὶ ὄχι ἄνθρωποι, πρὸς οὓς ὁ Θεὸς θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίησῃ τὸ κατηγορητήριον τοῦ Ψαλμοῦ: «Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάριοι; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζητεῖτε ψεῦδος;» (Ψαλμ. δ' 3). Καὶ ἔχει τόσα παράπονα εἰς βάρος μας ὁ Κύριος ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας! Τί ἐξ ὧσιν πράττομεν ἢ λέγομεν, ἢ διανοούμεθα προσέχομεν πρωτίστως, ἂν εἶναι εὐάρεστον εἰς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα μας καὶ σύμφωνον μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ; Ἐφθάρησαν τὰ νοήματα ἡμῶν, διότι διεφθάρησαν προηγουμένως αἱ διάνοιαι μας ἐξοστρακίσασαι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἐγίναμεν βαρυκάριοι, ἐφ' ὅσον ἡ καρδιά μας εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὰ γήινα. Ζῶμεν καὶ κινούμεθα μέσα εἰς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ματαιότητα. Καὶ ἂν ὑποφέρωμεν, δικαίως πάσχομεν, τῶν ἰδίων ἡμῶν πλημμελημάτων τὴν ζημίαν ἐξαγοράζοντες. Καταχρώμεθα τῆς μακροθυμίας καὶ χρηστότητος τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν φαινομενικὴν παροδικὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀδίκων. Ἄλλὰ ἡ καρδιά των εἶναι τεταραγμένη, ἐνῶ οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς ἀπολαμβάνουν τὴν ἐκ Θεοῦ εἰρήνην.

Ἄς προσπαθίσωμεν νὰ ἀναπλάσσωμεν τὴν πρὸς τὴν ματαιότητα τοῦ παρόντος κόσμου ρέπουσαν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς ἐν Κυρίῳ παιδείας καὶ νοουθεσίας καὶ διὰ τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τῶν ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνεξάντλητον καὶ παρέχεται εἰς πάντας τοὺς ἐκζητοῦντας Αὐτόν. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ φανερώσωμεν εἰς τὸν Θεὸν τοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς μας καὶ νὰ ἀποθέσωμεν εἰς Ἐκεῖνον καὶ μόνον πᾶσαν ἐλπίδα καὶ Αὐτὸς θὰ φωτίσῃ τὸν δρόμον τῆς ζωῆς μας. «Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς ποιήσει» (Ψαλμ. λστ' 5).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
 Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
 Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Ποιμαντικά Θέματα

**Ο ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ**

Α'

Ὁ θεμελιώδης χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας εἶναι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν χριστοκεντρικός. Τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, «καταγγέλλει» τὸν Χριστὸν καὶ ὡς πρακτικὴ ἀνάπτυξις τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ πάντοτε ἔκφρασιν καὶ παράστασιν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ.

Παρά τὴν θεμελιώδη ἴσως αὐτὴν ἀποψιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς προσανατολισμὸς τοῦ ἔργου τούτου ἀποτελεῖ ἐπίσης, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, ἐξ ἴσου βασικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ.

Εἶναι γεγονός, ὅτι συνήθως ὑπερτονίζομεν τὸν χριστοκεντρικὸν χαρακτῆρα τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ χαρακτῆρος. Ἴσως ἐκ λόγων «εὐσεβιστικῆς» νοοτροπίας ἢ ἀπλῶς παρεξηγήσεως τῆς φύσεως τοῦ ἔργου τούτου, θεωροῦμεν πολλάκις, ὅτι ἡ βασικὴ ἢ κυρία καὶ ἀποκλειστικὴ θεώρησις αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι χριστοκεντρικὴ. Ἀπὸ πλευρᾶς δὲ ψυχολογικῆς ἐκδηλώνομεν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, φοβίαν ἔναντι μιᾶς ἀνθρωποκεντρικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ λυτρωτικοῦ καὶ σωτηριολογικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἡ θέσις αὐτῆ, ὅπως ἀσφαλῶς ἀντιλαμβάνεται κανεῖς, ἔχει τεραστίας πρακτικὰς ποιμαντικὰς συνεπειάς.

Ἡ πλέον βασικὴ δυσμενὴς διὰ τὸ ὅλον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας συνέπεια εἶναι ἐκείνη, ἣ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸν πρακτικὸν προσανατολισμὸν τοῦ ποιμένου. Διότι ἡ ἔντονη ὑπογράμμισις τοῦ χριστοκεντρικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἀναστέλλει ἢ ἐπηρεάζει πολλάκις ἀρνητικῶς τὴν πρακτικὴν δραστηριότητα τοῦ ποιμένου. Τοῦτο συμβαίνει κυρίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ χριστοκεντρικὸς χαρακτήρ, παρεξηγούμενος, ταυτίζεται ἀσυναίσθητως μὲ τὴν χαρισματικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀφοῦ δηλαδή, σκέπτεται κανεῖς, τὸ ποιμαντικὸν ἔργον εἶναι ἀνάπτυξις τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἣ δὲ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός, ἄρα δὲν ἀπαιτεῖται ἐπίμονος καὶ μεθοδικὴ προσπάθεια διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. «Ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας» (Φιλίπ. 2,13). Ἐπομένως οἱ ποιμένες εἶναι ἀπλῶς «οἰκνοόμοι τῶν μυστη-

ρίων τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. 4.1) μὲ κάποιαν ἔννοια παθητικῆν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οἱ ποιμαίνοντες ὀφείλουσιν νὰ προσέρονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ «ταμεῖον τῆς Χάριτος», διὰ νὰ λαμβάνουν τὰς δωρεάς της. Ὁ ποιμὴν ὀφείλει ἀπλῶς νὰ ὑποδέχεται τοὺς πιστοὺς.

Ὁ προσανατολισμὸς αὐτὸς τοῦ ποιμένου εἶναι βέβαια λαμβανόμενος, ἐὰν ἀγνοῖται ἢ παραθεωρῆται ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Διότι ἡ πρακτικὴ ποιμαντικὴ συμμόρφωσις πρὸς τὸν χριστοκεντρικὸν χαρακτήρα εἶναι δυνατὴ μόνον, ἀφοῦ σεβασθῆ ὁ ποιμὴν, ὡς πρακτικὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἔργου τούτου, τὰς ἀνθρωποκεντρικὰς του διαστάσεις. Τὸ πλεόν δὲ κλασσικὸν παράδειγμα ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ποιμαντικὴ δραστηριότης τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐξαιρέτως δὲ, μεταξὺ τῶν τελευταίων, τὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

Ὁ Κύριος, ὡς γνωστὸν, κατηγορήθη ὅτι «μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει» (Ματθ. 9,11), διότι ἀφετηρία τῆς λυτρωτικῆς Του ἐνεργείας ἦτο συνήθως ἡ ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λυτρωτικὸς Του διάλογος μὲ τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἤρχιζεν ἀπὸ τὰ πλεόν ἀνθρώπινα γνωρίσματα, δηλ. τὰ ἀμαρτωλὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Πράγματι ἡ δραστηριότης τοῦ Κυρίου ἦτο ἐξόχως ἀνθρωποκεντρικὴ, ἔχουσα ἄλλωστε ὡς ἀδιαφιλονίκητον ἀπόδειξιν αὐτῆς τὴν ἐνανθρώπησιν Του (Φιλιπ. 2,6-8). Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπόφασίς Του «τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον» (Μάρκ. 2,27) καθορίζει τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τῶν ἀνθρωποκεντρικῶν διαστάσεων τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἐν γένει. Ὁ δὲ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν ἐπίσης δι' ὅλης τῆς ποιμαντικῆς του δραστηριότητος ὑπεγράμμισε τὴν θεμελιώδη σημασίαν τῶν διαστάσεων αὐτῶν. Κατ' ἐξοχὴν αἱ δραματικαὶ του ἐξαγορεύσεις «τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ...» (Β' Κορ. 11,29) καὶ «ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων... τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα...» (Α' Κορ. 9,19-22) τονίζουν τὴν θεμελιώδη σημασίαν τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένου.

Ἡ ὑπογράμμισις τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ χαρακτήρος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἔχει σήμερον ἄμεσον σπουδαιότητα διὰ τὴν λυτρωτικὴν παρουσίαν τῆς Ἐκκλησίας μέσα εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος συγκεχυμένος καὶ διατεταραγμένος, λόγῳ τῆς ἐντάσεως τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς καὶ κυρίως τοῦ «πνεύματος» τῆς ἐποχῆς, προβάλλει ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας τὸ τραγικὸν μέγεθος τοῦ ὑπαρξιακοῦ του προβληματισμοῦ καὶ ἀναμένει ἐναγωνίως τὸν λυτρωτικὸν της ἀντίλογον. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ὑπαρξιακὴ αὐτῆ ἀγωνία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὑπενθυμίζει ζωηρῶς τὸν

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ *

Α' Προετοιμασία.

Ἵστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν θεμελίωσι τοῦ θέματός μας, προχωροῦμε στὴν προετοιμασία τοῦ ἱερέως γιὰ τὴν Θεία Λειτουργία. Μήπως ὅσοι ἱερεῖς χαρακτηρίζονται ἄξιοι καὶ δὲν «κανονίζονται» εἶναι ἔτοιμοι νὰ λειτουργοῦν ἀνὰ πᾶσαν σιγμὴν, ἄνευ μιᾶς προετοιμασίας; Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, ὁ θεατὴς τῶν ἀρρήτων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, ἄλλος ἐπόπτης τῆς θείας μεγαλειότητος, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ξυπνοῦσε μερικές φορές τὸ πρωτὶ ἔνοιωθε μεγάλη ἀκηδία καὶ ἀδιαθεσία γιὰ προσευχὴ καὶ γιὰ τὰ ἔργα τῆς θείας ζωῆς. Ἐνοιωθε, μᾶς διαβεβαιώνει καὶ πάλι ὁ Νικήτας Στηθάτος⁶, σὰν νὰ ἦταν ἀσφυκτικὰ δεμένος μέσα σὲ ἓνα σακί. Καὶ χρειάζεσταν πολλὴ βία καὶ ἐπιμονὴ στὴν προσευχὴ καὶ στὶς ἄλλες κατὰ Θεὸν ἀσκήσεις, ἕως ὅτου λυθοῦν τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου ἀπὸ πάνω του καὶ ζήσῃ τὴν «ἐν Χριστῷ»

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 116 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

6. *Orientalia Christiana*, vol XII, vie de Syméon le nouveau theologien par Nicetas Stethatos, σ. 22 § 13.

ἀνθρωποκεντρικὸν χαρακτῆρα τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, ὑπαγορεύουσα τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ θέσῃ εἰς ἑαυτὸν ὁ σύγχρονος ἐκκλησιαστικὸς ποιμὴν, προκειμένου νὰ ἀνεύρῃ τὸν ὀρθὸν πρακτικὸν προσανατολισμὸν του. α) Ποῖος εἶναι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, μὲ τὸν ὁποῖον ὀφείλω νὰ ἀναπτύξω λυτρωτικὸν διάλογον, καὶ β) Πῶς ἠμπορῶ νὰ πλησιάσω τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, προκειμένου νὰ μεταδώσω εἰς αὐτόν τὰς λυτρωτικὰς ἐμπειρίας τῆς χαρισματικῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας;

Ὅντως! Διὰ νὰ εἶναι ὁ Κύριος ὄχι μόνον χθές, ἀλλὰ καὶ σήμερον ὁ Αὐτός, ὀφείλει ὁ ποιμὴν νὰ «επακολουθήσῃ τοῖς ἔχουσιν» καὶ τοῦ ἀνθρωποκεντρικοῦ Του προσανατολισμοῦ.

πλήρη ἐλευθερία. Καὶ τότε ἀναφωνοῦσε μὲ τὸν Ψαλμῶδ: «Διέρρηξας τὸν σάκκον μου Κύριε καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνη»⁷. Καὶ ἂν αὐτὰ συνέβαιναν στὸν Ἅγιον Συμεὼν καὶ σὲ ἄλλους Ἁγίους, τί νὰ ποῦμε ἐμεῖς οἱ τόσον μικροί;

Τὴν προετοιμασία μας θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν χωρίσουμε σὲ δύο στάδια. Στὸ γενικὸ καὶ σ' ἓνα εἰδικό.

1. Στὸ γενικὸ στάδιο περιλαμβάνουμε:

α) Τὴν συχνὴ ἐξομολόγησι στὸν ἴδιο πάντοτε πεπειραμένο γέροντα-πνευματικὸ. Ἱερεὺς ποὺ δὲν ἔχει τὸν γλυκὺ καὶ χρηστὸ ζυγὸ ἑνὸς πνευματικοῦ Πατρὸς μὴ περιμένῃ νὰ προκόψῃ πνευματικά. Μὴ περιμένῃ νὰ ζήσῃ τὴν Χάρι τοῦ Θεοῦ πλοῦσια, νὰ καθαρῇ, νὰ λαμπρυνθῇ. Μὴ περιμένῃ νὰ δῇ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐλεύθερου νὰ πετᾷ στὸν Θρόνον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία. Μὴ περιμένῃ νὰ γευθῇ τὴν ἄορητη καὶ γλυκυτάτη γεῦσι, ὅτι «Χριστὸς ὁ Κύριος». Ἄν δὲν σκύβῃ κάτω ἀπὸ τὸ πετραχήλι τοῦ πνευματικοῦ του, ἂν δὲν κλάψῃ γιὰ τὸν παλαιὸ ἀνθρώπο, ἂν δὲν περάσῃ ἀπὸ τὴν συντετριμμένον γιὰ τὴν ἀποστασία του, ἂν δὲν κόψῃ τὸν σατανικὸ συμπληγάδες τῆς ἱεραῆς ἐξομολογήσεως, γιὰ νὰ ἀκούσῃ πραγματικὰ στὴν ψυχὴν του, πρῶτα γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν φωνὴν τοῦ Ζωοδότου Κυρίου νὰ τοῦ λέγῃ: «Θάρσει, τέκνον ἀφένωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου»⁸. Ἄλλοιῶς οὔτε θὰ ζῆ τὴν εἰρήνην, μὰ οὔτε καὶ θὰ τὴν μεταδίδῃ, ὅσο καλλίφωνα ἢ ταπεινόσχημα κι ἂν λέγῃ στὸν λαὸ: «Εἰρήνη πᾶσι». Προϋπόθεσις ὅλων αὐτῶν, ὅτι ὁ πνευματικὸς του δὲν θὰ εἶναι ἓνας ἐκκλησιαστικὸς ὑπάλληλος, ἀλλὰ ἄνθρωπος θυσίας, ἀσκήσεως, πείρας πνευματικῆς, ἀγάπης πολλῆς, «εἰς τύπον Χριστοῦ». Ἐκεῖ ἀκόμη στὴν ἐξομολόγησι θὰ τοῦ παραδίδεται ἡ ἁγία Παράδοσις, δηλαδὴ ἡ ἀναζωπύρῃσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέσα του καὶ θὰ «μορφοῦται» ἐντὸς τοῦ ὁ Χριστός, ἕως ὅτου ἀνδρωθῇ πνευματικὰ «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»⁹. Ἐκεῖ θὰ μορῆ νὰ παίρῃ ὑγιεῖς πνευματικὲς κατευθύνσεις, ὑπεύθυνες γιὰ τὴν καθοδήγησι ἐν συνεχείᾳ τοῦ δικοῦ του παιμνίου. Στὴν ἐξομολόγησι θὰ μάθῃ καὶ ὁ ἱερεὺς ἐξομολογούμενος τὸν σπαραγμὸν καὶ τὸν κοπετὸν καὶ τὸν θρῆνον γιὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ βαθύτατον βίωμα τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, τῆς λυτρώσεως μετὰ ἀπὸ τὸ ράπισμα τῆς σκληροκαρδίας καὶ τῆς ἀναισθησίας διὰ

7. Ψαλμ. 29,30.

8. Ματθ. 9', 32.

9. Ἐφεσ. 8', 13.

τῶν δακρύων, πού κατὰ τοὺς νηπτικούς πατέρας μακαρίζονται ὡς φίλημα Θεοῦ. Αὐτὰ τὰ δάκρυα θὰ γεφυρώσουν τὸ χάος μεταξὺ τῆς ἀχρειότητός μας καὶ τῆς ἀπείρου θείας μεγαλειότητος.

β) Τὴν σύνδεσι τοῦ ἱερέως μὲ τὸν πλοῦσιο θησαυρὸ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ ἐξωστρεφείας καὶ διασπάσεως. Εὐκόλα μπορεῖ νὰ μᾶς παρασύρῃ νὰ πνιγοῦμε στὶς πολλὰς μέριμνες, ὅσο καλὰς καὶ φαινομενικὰ πνευματικὰς κι ἂν εἶναι καὶ νὰ χάσουμε τὸ ἓνα, τὸν Ἐνα, (οὐ ἔστι χρεία), τὸν Χριστόν. Οἱ ἀκολουθίες μαθαίνουν στὸν ἱερέα τὴν γνησίαν προσευχὴν— ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὴν βαττολογία καὶ τὸν νοσηρὸ συναισθηματισμὸ τῶν ξένων ὁμολογιῶν—, τὴν ταπεινὴν προσευχὴν, πού προσευχήθηκαν ὅλες οἱ γενεαὲς τῶν Χριστιανῶν. Ἄν πιστεύουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας σήμερα εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς παρατενόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅπως λέγει ὁ Ἱερὸς Λύγουστινός, πρέπει νὰ πιστεύουμε πὼς ὅλες οἱ ἱερὰς ἀκολουθίες εἶναι γνησίαν ἔκφρασι τῆς προσευχῆς τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, ὅπως π.χ. τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Οἱ ἱερὰς ἀκολουθίες, ὅπως καλῶς ἔχουν διαταχθῆ ἀπὸ τὴν κοινὴ συνείδησι τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τοὺς Ἁγίους Πατέρας, ἀποτελοῦν τὸν καθαρώτερο τύπο προσευχῆς καὶ λατρείας πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Καὶ μάλιστα, κατὰ τὸν Καβάσιλα, εἰκονίζουσι τὴν ἀντίστοιχὴν καὶ παράλληλην λατρείαν τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας «ἐν οὐρανοῖς».

Παράλληλα βέβαια ὁ ἀγωνιστὴς ἱερεὺς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ βρῇ κατ' ἴδιαν χρόνον, γιὰ νὰ κλείνεται στὸ ταμεῖον τοῦ καθημερινῶς, γιὰ νὰ θερμαίνεται ἀπὸ τὴν δυνατὴ παρουσίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐντός του, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἔρημην Σαχάρα τῆς ψυχῆς του, τῆς ἐνορίας του καὶ τοῦ ταλαιπώρου συγχρόνου κόσμου σὲ ὄσα πνευματικὰ, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλαχιστότητά του. Τὸ κλείσιμό του στὸ ταμεῖο εἶναι ἐκ τῶν «ὧν οὐκ ἄνευ». Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι τὸ ταμεῖο ἢ τὸ κελλί γιὰ τὸν ὀρθόδοξο πρεσβύτερο ἢ ἱερομόναχο εἶναι περισσότερο ταμεῖο ἢ κελλί θερμῶν δακρύων καὶ συνεχῶς μετανόιας καὶ ὄχι ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, ὅπως στοὺς λίαν πεπαιδευμένους καθολικοὺς κληρικούς. Ἔτσι οἱ ἀκολουθίες καὶ ἡ «ἐκ βαθέων» προσευχὴ θὰ διατηροῦν τὴν ἱερὰν ψυχὴν σὲ μιὰ ὑψηλὴν πνευματικότητα, ὥστε νὰ ἀπολαμβάνῃ προετοιμασμένη τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὸ γεγονός τῆς Ἐκκλησίας, «τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον», κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, τὴν Θείαν Λειτουργίαν.

γ) Τὴν μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν Πατέρων καὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων.

Μέσα στο πνευματικό κλίμα τῆς διαρκoῦς μετανοίας καὶ τῆς προσευχῆς εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν βοήθεια τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀποτελοῦν τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ τὴν Ἁγία Σάρκα τοῦ Κυρίου μας. Εἶναι οἱ Πατέρες οἱ πολὺφωτοι ἀστέρες, πού κοντὰ τους θὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς νὰ ἐρμηνεύῃ σωστὰ τὴν Ἁγία Γραφή καὶ νὰ ζῆ ἔτσι τὸ Μυστήριον τοῦ ζῶντος Λόγου τοῦ Θεοῦ μέσα του. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος συγχύσεως ἢ σκοτισμοῦ, ὅταν ζῆ ὁ ἱερεὺς «σὺν πᾶσι τοῖς Ἁγίοις»¹⁰. Μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρας, τὸν Ἁγιον τῆς ἡμέρας, μὲ τὴν Κυρία Θεοτόκο, μέσα στὸν πάλλοντα ἀπὸ ζωὴν πνευματικὸν χῶρον τῆς Ἐκκλησίας μας. Μὲ τέτοια προετοιμασία πῶς νὰ μὴ ζήσῃ «συνεργούσης τῆς Θείας Χάριτος» τὴν Λειτουργία του;

δ) Τὸν σεβασμὸ στὴν Ἁγία Παράδοσι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεως.

Αὐτὰ εἶναι ἀλληλένδετα. Αὐθαιρεσία, ἀλλαγὴ, μετατροπὴ, σημαίνουν πὼς φθάσαμε σὲ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ μέτρα τῶν Ἁγίων. Δὲν μπορεῖ καθένας μας νὰ μικραίνῃ ἢ νὰ μακραίνῃ ὅ,τι θέλει. Νὰ εἶναι λιγώτερο ἢ περισσότερο αὐστηρός. Αὐτὸ δείχνει ἀλαζονεία. Καὶ ἡ ἀλαζονεία δηλώνει ἄνθρωπο μὲ ἐσωτερικὲς συγκρούσεις καὶ ἐπαναστάσεις. Ἔτσι δὲν μπορεῖς νὰ ζήσῃς τὸ Μέγα Μυστήριον τῆς Κενώσεως τοῦ Θείου Λόγου, πού «ἐπτώχυσε σφόδρα» καὶ ἔγινε «ὥπῃκος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ»¹¹. Ἡ αὐθαιρεσία δηλώνει ἐωσφορικὴ διάθεσι, δηλαδὴ σκοτάδι βαθύ, ἀδυναμία πνευματικὴ, ὅμοια μὲ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ ἑωσφόρου.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ

10. Ἐφ. γ', 18.

11. Φιλιπ. β', 8.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ο ΛΙΜΗΝ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ *

Λύπην βαθεῖαν ἀλλὰ καὶ ἀγανάκτησιν αἰσθάνεται κανεῖς, ὅταν βλέπῃ νὰ δημοσιεύωνται εἰς τὰς ἡμερίδας ἄρθρα ὡσάν ἐκείνον τοῦ κ. Χρ. Φιλιππίδη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τῆς 11 Μαρτίου μετὸν τίτλον: «Ἡ ἀγωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Μὲ ἀπέλπιδα μελαγχολίαν καὶ με σκοτεινὸν πεσσιμισμὸν θρηνολογεῖ: «Εἶναι τραγικὴ ἡ ἀγωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δύο χιλιάδες χρόνια πέρασαν σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἐκήρυξε τὸν παράδοξο λόγο του ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς τῆς Γαλιλαίας. Τί πρόσφερε ὁμῶς; Τί μετέβαλε στὸν κόσμον; Ἐκανε καλύτερους τοὺς ἀνθρώπους; Ἐβελτίωσε τὶς σχέσεις τους; Κατάφερε νὰ ξερριζώσῃ μέσα ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς ψυχὰς τους τὶς ἀταβιστικὰς ἐπιβιώσεις, τὰ ὀρμέφυτα τοῦ μίσους καὶ τῆς βαρβαρότητος; Μπόρεσε νὰ καταξιώσῃ τὴν ὑπαρξὴν του, νὰ ἀνταποκριθῇ στὸ ἱστορικὸ αἶτημα ποὺ τὸν καθίδρυσε; Καὶ ἐπὶ τέλους, τὸ σπουδαιότερο, δικαιολογεῖ σήμερον τὴν ἀποστολὴν του; Ἀνταποκρίνεται στὶς σύγχρονες ἀνάγκες, τὶς ψυχικὰς καὶ τὶς κοινωνικὰς τῆς ἀνθρωπότητος; Εἶναι θετικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς ζωῆς τῶν λαῶν; Ἡ ἀπομένει πᾶς μονάχα σκιὰς ὄναρ μεγαλόπρεπο, ἀλλὰ στεῖρο ἡχεῖο, ἄχθος ἀρούρης»; Καὶ ἐνῶ θριαμβολογεῖ νομίζων ὅτι αὐτὰ ποὺ γράφει ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα, διὰ νὰ μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσιν, παραδέχεται ὅτι: «Ὁ Χριστιανισμὸς μπόρεσε νὰ προσφέρῃ κατὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ σὲ ἀρκετὴ ἔκτασιν στὸν πλανήτην μας τὴν παρηγορίαν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ἀγάπην». Παραδέχεται ἀκόμη ὅτι «γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξε ἐπὶ πλεον κιβωτὸς σωτήρια, μέσα στὸν κατακλυσμὸν τῆς τετρακοσιόχρονης δουλείας». Καὶ πάλιν ὁμῶς ἐπανέρχεται εἰς τὴν στεῖραν ἀπαισιοδοξίαν του. «Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ χρόνια πέρασαν. Ὅπως ὅλα κατὰ ἀπαραβάτην νομοτέλειαν καὶ ἡ θρησκεία ἐκλείσει τὸν προορισμὸν τῆς».

Καὶ ὁμῶς τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθόλου ἔτσι, ὅπως τὰ παρουσιάζει ὁ κ. ἀρθρογράφος τῆς «Ἀκροπόλεως». Διερωτᾶται, τί προσέφερον ὁ Χριστιανισμὸς ἢ μᾶλλον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ τί προσφέρει καὶ τί θὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀλλὰ προσέφερε καὶ προσφέρει τὸ πᾶν. Ὁλόκληρος ἡ ἠθικὴ ὑπεροχὴ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὀφείλεται εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Ἀνύψωσε καὶ ἐτίμησε τὴν γυναῖκα ὡς ἰσότιμον τοῦ ἀνδρός.

* Σημ. Ἐκ τοῦ περ. «Ὁ Σωτήρ», ἔτος ΙΔ', ἀριθ. φύλ. 590.

Διεκήρυξε πρῶτος αὐτὸς τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ἐξημέρωσε τὰ ἦθη. Ἐπέδρασεν εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν κρατῶν. Ἐκήρυξε καὶ ἐξήσκησε τὴν ἀγάπην. Ἡ παντοειδὴς ἄσκησις τῆς φιλάνθρωπιᾶς εἶναι ἔργον ἰδικόν του. Καὶ παρὰ τὴν σφοδρὰν πολεμικὴν, τὴν ὁποῖαν ἀντιμετώπισε, παρὰ δὲ καὶ τὰ σφάλματα τῶν ὁπαδῶν καὶ ἐκπροσώπων του ἀνεδείχθη ὁ κυριώτερος ἐκπολιτιστικὸς παράγων τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅ,τι καλὸν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ κόσμος τὸ ὀφείλει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ. Ἄς ἀκούσωμεν τὸν φιλόσοφον Fichte νὰ μᾶς τὸ εἴπῃ. «Εἶναι γεγονός ἀναντίρρητον, ὅτι ἡμεῖς μὲ ὅλον μας τὸν πολιτισμὸν καὶ μὲ ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς ἐκζητήσεις μας βασιζόμεθα ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἴμεθα αὐτοῦ ἀπαντάσματα. Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσέδυσεν εἰς ὅλον μας τὸν πολιτισμὸν, καθ' ὅλας τὰς ποικίλας μορφάς του· ἐν γένει δὲ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴμεθα ὅ,τι εἴμεθα, σήμερον, ἐὰν δὲν προηγείτο ἡμῶν τοιαύτη ἰσχυρὰ ἀρχή».

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔχει πλέον νὰ προσφέρῃ τίποτε τὸ ἀξιόλογον καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ ἡ ἀνθρωπότης «νέες ἰδέες», διὰ νὰ τὴν ὀδηγοῦν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι τοῦ τὸ λέγουσι. Τὸ ἔχουν εἶπει ἀπὸ ἀρκετῶν ἑκατονταετιῶν καὶ ἄλλοι. «Ἦδη», γράφει ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος, «βλέπουν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ λέγουσι· κινδυνεύει νὰ ἀποθάνῃ καὶ μετ' ὀλίγον θέλει ἐκλείψῃ τὸ ὄνομά της. Μετ' ὀλίγον δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον Χριστιανοί· παρῆλθεν ὁ καιρὸς των. Καὶ ἐνῶ λέγουσι αὐτό, βλέπω αὐτοὺς μὲν νὰ ἀποθνήσκουν, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν πάντοτε ὀρθοῦσαν, ἀναγγέλλουσαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐπερχομένας γενεάς».

Τί προσέφερε καὶ τί προσφέρει καὶ τί θὰ προσφέρῃ ὁ Χριστιανισμὸς; Ἄλλ' ὑποθέσατε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἐνανθρωπήσει καὶ δὲν εἶχε διδάξῃ καὶ δὲν εἶχε παραδώσει ὡς αἰώνιον κώδικα ἠθικῆς συμπεριφορᾶς τὴν περίφημον ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίαν Του καὶ τὴν ἄλλην ἐν γένει διδασκαλίαν Του. Ἐποθέσατε ὅτι ὁ κατὰ τοὺς ὀρθολογιστὰς «γλυκὺς Ναζωραῖος», ὁ διὰ τοὺς πιστοὺς ὁμῶς Χριστιανὸς Θεάνθρωπος Ἰησοῦς δὲν προσέφερον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὴν λυτρωτικὴν θυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλ' αὐτὸ ἐστέναζεν ἀκόμη ὑπὸ τὸν ἀποπνικτικὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐνοχῆς ζυγὸν καὶ

όλοφυρόμενον καὶ οἰμῶζον ἀνέκραξε: «τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. ζ' 24). Ὑποθέσατε ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἀποστείλει τὸν Παράκλητον καὶ δὲν εἶχεν ἰδρῦσει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δὲν μετέδιδε διὰ τῶν ἐν αὐτῇ Μυστηρίων τὴν ἀγιάζουσαν καὶ παντοδύναμον θείαν Χάριν. Ποία θὰ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπότητος; Φέρων ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ἠχρειωμένην, τὴν σφραγίδα τοῦ «κατ' εἰκόνα» θὰ ἐπετύγγανεν ἴσως, ὅσα εἰς τὴν σφαίραν τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης μέχρι σήμερον ἐπέτυχε. Ἀλλὰ τὴν ἐπὶ πλέον διαφθορὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποῖος θὰ τὴν ἀνεχαιτίζεν; Τὰ ἄγρια καὶ ἀτίθασα πάθη, τὰ ἐκ τῆς προποταρικῆς ἀμαρτίας ἐκπηγάζοντα, ποῖος θὰ τὰ κατηύναζε καὶ θὰ τὰ ἐχαλιναγώγει;

Ἐὰν λείψῃ ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἀνθρωπότητα ἡ ζωογόνος ἔστι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν σβεσθῇ τὸ οὐράνιον φῶς τῆς θείας διδασκαλίας τοῦ Ἐσταυρωμένου, νέον δρᾶμα ἀπίεως τραγικώτερον ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῆς Ἐδέμ ἠθελε συμβῆ. Διότι τότε μὲν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς παραβάσεως ἠναψε τὸ φῶς τῆς ἐλπίδος περὶ τῆς ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως. Ἐὰν ὁμως τώρα κλείσῃ ἡ ἀνοικτὴ ἀγκάλη τοῦ Ἐσταυρωμένου Λυτρωτοῦ, οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει παρά: «τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων» (Ματθ. η' 12). Ἀλλ' ὄχι. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κρατεῖ ἀναμμένον τὸ ὀδηγητικὸν φῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Καλεῖ καὶ δέχεται καὶ θεραπεύει τοὺς ἀποστάτας τοῦ θείου θελήματος καὶ τοὺς καθιστᾶ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τέκνα τοῦ Οὐρανίου Πατρός, «κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ» (Ρωμ. η' 17). Καὶ τοὺς τοιοῦτους ἀνθρώπους εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τοὺς ἀναδεικνύει «ἄλας τῆς γῆς» καὶ «φῶς τοῦ κόσμου» «ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης», ὡς μίαν ἔμπρακτον διαμαρτυρίαν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ξένοι καὶ ἀδιάφοροι πρὸς τὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν ἀναζητοῦν «νέες ἰδέες». Ὅχι δὲν θὰ εἶναι μία τοιαύτη ἀναζήτησις «Φωτεινὴ πορεία», διότι «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» εἶναι ἓνα καὶ μόνον. Εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος εἶπεν: «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰω. η' 12).

Πρέπει ὁμως νὰ ἐπανέλθωμεν.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑ

Μιά ομάδα Ἐφημερίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἐδέχθη ὀλοπρόθυμα τὴν φωνὴν ἀκριτικῶν χωριῶν χωρὶς Ἱερέα καὶ ἐπέρασαν μαζί τους τὶς ἑορτὲς τοῦ δωδεκαημέρου (1972-73). Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις πού ὑπέβαλαν στὸν Μακαριώτατον σταχυο-λογοῦμε τὰ ἀκόλουθα.

Οἱ Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι τῶν Ἐπαρχιῶν, τοῦ προορι-σμοῦ τῶν Ἀθηναίων ἐθελοντῶν, μὲ ξεχωριστὴ ἀγάπη καὶ συγκίνησι ὑποδέχονται τοὺς Πρεσβυτέρους-ἀδελφούς.

«Ὁ Σεβασμιώτατος μὲ ἐδέχθη μετὰ ἀγάπης πολλῆς καὶ στοργῆς πατρικῆς. Διευνκτέρευσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σεβασμιω-τάτου...». «Ὁ Σεβασμιώτατος μὲ μετέφερον ὁ ἴδιος διὰ τοῦ αὐ-τοκινήτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως εἰς τὸ χωρίον...». «...ὕπεβά-λαμε τὰ σέβη μας εἰς τὸν Σεβασμιώτατον...». «Μὲ πολλὴν ἀγά-πην καὶ χαρὰν μᾶς ὑπεδέχθη, εἴμεθα τρεῖς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ δύο ἐκ τῆς Θεσ/νίκης, καὶ μᾶς ἠρώτησε πού προτιμοῦμε νὰ τοποθε-τηθοῦμε».

«Φυσικά, λόγῳ τῆς ἀγνοίας μας τόπων, χωριῶν καὶ ἀναγκῶν, ἀφήσαμε τὴν ἐκλογὴν εἰς τὴν κρίσιν του...». «Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἔφθασα εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον... κατό-πιν πολυῶρον ταξιδίου. Ὁ Σεβασμιώτατος... ἐξέφρασε πρὸς ἡμᾶς τὰς θερμὰς εὐχαριστίας καὶ μᾶς περιέβαλε μὲ ὅλην του τὴν πατρι-κὴν ἀγάπην...». «...ἔλαβον τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας του. Ἐμείνα κατὰπληκτος καὶ συγκεκινημένος ἐκ τῆς ὑποδοχῆς, μὲ τὴν ὁποία μὲ ἐδέχθη. Συνεζητήσαμεν ἐπ' ἀρκετόν, ὡσὰν νὰ ἐγνωρίζομεθα πρὸ πολλοῦ, καίτοι πρώτην φορὰν τὸν ἐγνώρισα. Μοῦ προσέφερε μάλιστα κονιάκ καὶ καφέ. Ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ καταδεκτικότης, τὸ πρᾶον, τὸ μειλίχιον καὶ τόσαι ἄλλαι ἀρεταί, αἱ ὁποῖαι διακρίνουν τὸν σεμνὸν Ἱεράρχην, εἶναι κάτι τὸ σπάνιον. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού κυριολεκτικὰ τὸν λατρεῖει ὡς πραγματικόν του πατέρα τὸ προσωπικόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Μοῦ ἐπρότεινε νὰ μεταβῶ εἰς τὸ χωρίον... Μὲ μετέφερε μάλιστα ἐκεῖ τὸ αὐτοκίνητον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως...». Αὐτὰ μεταξὺ ἄλλων σημειώνουν οἱ Ἐ-φημέριοι τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ τώρα ἐπὶ τὸ ἔργον:

Ἄπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἦτοι ἀπὸ τῆς 2ας ἀπογευματινῆς ὥρας, ἤρχισα τὴν Ἱεράν Ἐξομολόγησιν. Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἤρχοντο καθ' ὁμάδας εἰς τὴν Ἱεράν Ἐξομολόγησιν. Διέκοψα περὶ ὥραν 5ην, ἐπανήρχισα μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἑσπεριοῦ καὶ τοῦ σχετικοῦ θείου κηρύγματος. Ἐτελείωσα τὴν

Ἱερὰν Ἐξομολόγησιν περὶ τὴν 11ην νυκτερινήν, προσῆλθον περὶ τὰ 250 ἄτομα...».

«Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων (Κυριακὴν), κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην φοράν ἐτέλεσα τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ὁ ναὸς ἦτο κατάμεστος ἐκκλησιαζομένων. Εἰς τὸ κήρυγμά μου, κατ' ἀρχὴν ἐξεδήλωσα τὴν χαρὰν καὶ τὴν συγκίνησίν μου, ποῦ μὲ ἠξίωσεν ὁ Ὑψίστος νὰ μεταβῶ ἐκεῖ καὶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου. Ἐν συνεχείᾳ, περιστράφημ ἐν τῷ κοσμοχαρμόσυνον γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου. Κατ' αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἀρκετοὶ ἐκ τῶν χριστιανῶν προσῆλθον καὶ μετέλαβον τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀφοῦ προηγουμένως προητοιμάσθησαν καταλλήλως...».

«Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφιξίν μου ἐκάλεσα τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον καὶ συνεζητήσαμεν σχετικῶς μὲ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς. Τὸ Σάββατον βράδυ, μετὰ τὸν Ἑσπερινὸν καὶ μέχρι βαθείας νυκτός, ἐξωμολογήθησαν ὅσοι ἐνοιῶσαν τὴν ἀνάγκην νὰ κοινωνήσουν. Τὴν Κυριακὴν, 24ην, μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, καὶ κατόπιν σχετικῆς προτροπῆς, ἐξωμολογήθησαν καὶ πάλι πολλοί. Ἡ ἀκολουθία τῶν Χριστουγέννων ἤρχισε τὴν 3ην πραινήν τῆς 25ης μὲ γενικὸν ἐκκλησιασμὸν πάντων τῶν κατοίκων καὶ κήρυγμα...».

Οἱ ἐθελονταὶ τῆς ποιμαντικῆς συμπαραστάσεως Ἐφημέριοι συνεχίζουν ἔτσι ὅλο τὸ δωδεκάημερο.

Δὲν περιορίζονται ὅμως μόνο στὸ Ἀγιαστικὸ καὶ Διδακτικὸ ἔργο. Νὰ ἔνα χαρακτηριστικὸ ποιμαντικὸ μέλημα:

«Τῇ 1-1-73 μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου, τὴν Δοξολογίαν ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει καὶ τὸ Θ. Κήρυγμα μετέβην εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦ χωρίου... Ἐκεῖ διεπίστωσα τὴν ἀληθῶς ἀθλιεστάτην κατάστασιν τῆς οἰκογενείας τοῦ κ... Οὗτος μετὰ τῆς ἀσθενοῦς συζύγου του καὶ τῶν τεσσάρων τέκνων αὐτοῦ ἔζη εἰς μίαν καλύβην, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ἦτο ὄχι ἀπλῶς ἀπεριγράπτως ἀθλία, ἀλλὰ καὶ ἀκρως ἐπικίνδυνος. Συνεικινήθημ βαθύτατα καὶ ἐπίστευσα ὅτι ἔπρεπε νὰ βοηθήσω, ὅσον ἡδυνάμην, εἰς τὴν λύσιν τοῦ δράματος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς. Σχετικὴ ὁμιλία μου πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν. Οὕτω τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων μετέβην μετὰ μικρᾶς ἐπιτροπῆς εἰς τὸν κ. Νομάρχην, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξέθεσα τὴν φορικτὴν κατάστασιν τῆς ὡς ἄνω οἰκογενείας. Ὁ κ. Νομάρχης ἤκουσε ταύτην μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέροντος. Ἀμέσως ἐτηλεφώνησεν εἰς τὸν κ. διευθυντὴν τῆς Α.Τ.Ε., μετὰ τοῦ ὁποίου συνωμίλησε, καὶ ἀμέσως ἐνεκρίθη ἡ χορήγησις στεγαστικοῦ δανείου καὶ βοηθητικοῦ ἐπιδόματος εἰς τὴν ὡς ἄνω οἰκογένειαν. Οὕτω μὲ τὴν

χάριν τοῦ Κυρίου ἢ οἰκογένεια αὐτῆ ἀπέκτησεν ἤδη ἰδιόκτητον ἀξιοπρεπῆ κατοικίαν...».

Καὶ ἄλλο:

«...Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀκολουθίας προέβην εἰς μίαν μικρὰν σύσκεψιν μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος... καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἁγίου... ἐν σχέσει μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, διὰ τὴν ἀποστολὴν δεμάτων, σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ Πρωτοσυγκέλου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα δέματα παρελήφθησαν παρ' ἐμοῦ τὴν 29/12/72. Ἡ διανομὴ τῶν δεμάτων ἔλαβε χώραν τὴν Κυριακὴν, 31/12/72, μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρέθησαν ἅπαντες οἱ μαθηταί, εἰς τοὺς ὁποίους ἔκανα καὶ ἐν Κατηχητικὸν μάθημα καὶ τοὺς διεβίβασα τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἱερωνύμου...».

Ἀκόμη κάτι:

«Ἐνα ἀπόγευμα ἐπεσκέφθην μαζί μὲ ἐπιτρόπους καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ χωριοῦ, τὰ 4 καφενεῖα καὶ δι' ὀλίγων τοὺς ἐκάλεσα νὰ ἐκκλησιάζωνται... Ἐπεσκέφθην μερικὸς ἐκ τῶν ἀσθενῶν τοῦ χωριοῦ. Μάλιστα δὲ τρεῖς βαρῆως ἐκοιμήθησαν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Οὗτοι μετ' ὀλίγας ἡμέρας κοιμηθέντες ἐκηδεύθησαν εἰς τὸ Κοιμητήριον τοῦ χωριοῦ. Δοξάζω τὸν Θεὸν ποὺ ἐκοιμήθησαν, μάλιστα δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν εἶχε νὰ κοινωνήσῃ 30 χρόνια...».

Ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ τὰ ἡρωϊκὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος δέχονται τὶς εὐλογημένες ποιμαντικὰς ἐπισκέψεις στὰ χιονισμένα φυλάκια:

«Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας μετέβημεν ὁμοῦ μετὰ Ἐκκλησ. Συμβούλων εἰς τὸ μεθοριακὸν Φυλάκιον... Καθ' ὁδὸν διήλθομεν ἐκ διαφόρων Φυλακίων εἰς τὰς ἐνδιαμέσους γεφύρας καὶ διενείμαμεν δῶρα, σιγαρέττα, κονιάκ, γλυκίσματα εἰς τοὺς στρατιώτας, μετὰ τῶν ὁποίων συνωμίλησα, μεταφέρων εἰς τούτους τὴν εὐλογίαν καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Μακαριωτάτου. Φθάσαντες εἰς ... συνηγήθημεν μετὰ τοῦ Διμοιρίτου Ἀνθυπολοχαγοῦ κ..., ὅστις μᾶς συνώδευσε μέχρι τοῦ ἀκριτικοῦ Φυλακίου, ἀπέχοντος περὶ τὰ 100 μ. ἀπὸ τοῦ Ἀλβανικοῦ τοιοῦτου. Ἐκεῖ πράγματι ἐξῆσα σιγμὰς ἔθνικῆς ἐξάρσεως καὶ μεγαλείου. Συνωμίλησαμεν μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Φυλακίου, καὶ διεβίβασα εἰς τούτους τὰς πατρικὰς εὐχὰς τοῦ Μακαριωτάτου, διενείμαμεν δῶρα καὶ εἰς τούτους, ἀν-

ἦλθον κατόπιν εἰς τὸ παρατηρητήριον, ὁπότεν μὲ διόπτραν εἶδον τὰ αἱματόβρεκτα ἐδάφη καὶ χωρία τῆς Ἑλληνικῆς Β. Ἡπειροῦ. Δάκρυα ἐπλημμύρισαν τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀτενίσας τὴν Κορίσπολιν καὶ τὰ ἕτερα χωρία τῆς Β. Ἡπειροῦ, ἅτινα ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν νεκροταφείου. Ἐν συνεχείᾳ, ἐτέλεσα εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ Φυλακίου τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μικροῦ Ἀγιασμοῦ. Ὁμίλησα εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ διένειμον διάφορα δῶρα εἰς αὐτούς...».

Ἀκόμα καὶ οἱ καλύβες τῶν Σαρακατσαναίων ἀγκαλιάζονται ἀπὸ τὸ ποιμαντικὸ χρέος:

«Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐσταθμεύσαμεν εἰς οἰκισμὸν ποιμένων Σαρακατσαναίων, ὅπου ἀνέγνωσα τὰς εὐχὰς εἰς μίαν λεχὼν, τελέσας καὶ πάλιν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μικροῦ Ἀγιασμοῦ...».

Δὲν ἀπουσιάζουν καὶ οἱ κόποι καὶ οἱ καρποὶ τοῦ «Κινήματος Ἀγάπης» τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς: «...ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐκ δύο μελῶν τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου καὶ δύο μελῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐγένετο ἡ διανομή, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας τόσον τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅσον καὶ ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι ἠὲ χαρίστησαν τὸν Μακαριώτατον καὶ τοῦ ἠὲ χήθησαν ὑγείαν καὶ μακροβιότητα διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης τοῦ πρὸς τοὺς μακρὰν εὐρισκομένους χριστιανούς, διὰ μέσου τοῦ Γραφείου τοῦ «Κινήματος Ἀγάπης» τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀκριτικῶν χωριῶν ἐκδηλώνουν μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τους:

«...οὐ μόνον αἱ Ἀρχαί, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς μὲ περιέβαλον μὲ ἀγάπην καὶ σεβασμὸν...».

«Τὴν Κυριακὴν, 7ην Ἰανουαρίου, ἐτελέσθη καὶ πάλιν ἡ Θ. Λειτουργία μετὰ θεοῦ κηρύγματος, τὸ δὲ ἀπόγευμα, ἀφοῦ ἠυλόγησα τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐκεῖσε Προέδρου τῆς Κοινοτικῆς, ἀνεχώρησα. Ἦτο συγκινητικὴ ἡ στιγμή ἐκείνη. Ὀλόκληρον τὸ πλῆθος μετὰ τῶν νεονύμφων μὲ συνώδευσε εἰς τὸ ἐπὶ τούτου ἔλθον αὐτοκίνητον. Ἀπεχαιρέτησα πάντας διὰ χειραψίας. Εἰς τὸ αὐτοκίνητον μὲ συνώδευσαν μέχρι... δύο ἐκ τῶν κατοίκων...».

«Ἐφιλοξενήθην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐξαιρέτου πνευματικοῦ πατρὸς αἰδεσ. κ. ..., ἐφημερίου τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἀσθενοῦς μὴ δυναμένου νὰ ἐγερθῇ ἐκ τῆς κλίνης. Ἡ προσφορὰ τῆς φιλοξενίας ὅλης τῆς οἰκογενείας τοῦ πρὸς ἐμὲ ἦτο μεγάλη καὶ μετὰ μεγάλης προθυμίας ἐφρόντιζον τὰ τῆς φιλοξενίας μου... Ἀλλὰ καὶ ἡ προθυμία ὅλων τῶν κατοίκων πρὸς φιλοξενίαν μὲ ὑπερέωσε...».

«...ἠὲ χαρίστησα ἐκ βάθους καρδίας τοὺς κατοίκους διὰ τὴν ἀγάπην, δι' ἧς μὲ περιέβαλλον καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας. Ἰδιαίτερος ἐξέφρασα τὰς ἀπείρους μου εὐχαριστίας εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἧτις

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

2. Τα μοναστήρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διακρίνονται σὲ τρεῖς κατηγορίες: στὰ Σταυροπήγια, στὰ ἐνοριακὰ καὶ στὰ κτητορικά. Ἀπὸ ὅ,τι ἡ Ἐκθεσις γράφει, συμπεραίνουμε πὼς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μόνο τὰ Σταυροπήγια εἶχαν νὰ παρουσιάσουν κάποια ζωὴ. Τὰ ἄλλα ἦσαν φέουδα γιὰ νομὴ καὶ ξύλευσι. Πτωχὰ τὰ περισσότερα, μὲ δυὸ-τρεῖς μοναχοὺς τὸ καθένα. Ὅ,τι τοὺς εἶχε ἀπομείνει σὰν περιουσία ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὶς προσφορὰς στὸν ἀγῶνα, τὸ σπαταλοῦσε τώρα ἡ ἀσυδοσία τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἡ ἀσυνειδησία τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Καὶ ὅλα αὐτὰ σὲ μιὰ ἐποχῆ, ποὺ «ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος, καλῶς χρησιμοποιούμενος, ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰ οἰκονομικὰ μέσα οὐχὶ μόνον ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ μεγάλης πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας»¹⁹.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 160 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

19. Χρυσστόμου Παπαδοπούλου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ 1900ῃ ἐπετείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἀθῆναι 1951, σ. 155.

μὲ ἐφιλοξένησε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ πολλὰς ἄλλας οἰκογενείας διὰ τὴν ὀλοπρόθυμον φιλοξενίαν των...».

«Ἡ φιλοξενία τῶν κατοίκων ὑπῆρξε θερμοτάτη, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ ἐκδηλώσεις χριστιανικῆς ἀγάπης...».

Ἀξίζει νὰ κλείσῃ ἡ πνευματικὴ αὐτὴ προσφορὰ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς στὴ Βόρειο Ἑλλάδα μὲ τὰ λόγια ποὺ εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς τῶν χωριῶν ἐκείνων:

«Τὴν ἀποστολὴν Ἱερέων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν μου (ἐξ Ἀθηνῶν) θεωρῶ ἰδιαιτέραν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ».

Οἱ παραπάνω γραμμὲς ἀφοροῦν τὸ δωδεκάημερο τῶν Χριστουγέννων... Ὅμως ἀκόμα σιγοῦν πολλὰς καμπάνες ἀκριτικῶν χωριῶν... Μήπως μᾶς λένε «κάτι» ξεχωριστὸ αὐτὸς οἱ γραμμὲς καὶ οἱ βουβὲς καμπάνες γιὰ τὴ Μ. Ἑβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα ποὺ μᾶς ἔρχονται;...

Ἀρχιμ. ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΤΡΑΜΠΑΣ

3. Στην διοίκηση γενικά τῶν μοναστηρίων παρουσιάζε-
ται ἀσυδοσία καὶ ἔλλειψις κάθε ὀργανώσεως, ὅπως ἄλλωστε
ἦταν φυσικό, ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀποδιοργάνωσι πού ἔφερε εἰς ὄλους
τοὺς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἡ δουλεία
καὶ ὁ πόλεμος. Τοὺς ἡγουμένους δῶριζαν «οἱ δυνατοὶ τῆς Ἐ-
παρχίας» ἀνάλογα μὲ τὰ ὀφέλη πού ὁ καθένας των προσδοκοῦσε
νὰ ἀπολαύσῃ. Οὔτε ὁ Ἐπίσκοπος τῆς περιοχῆς οὔτε οἱ ἀδελφοὶ
τῆς Μονῆς εἶχαν λόγο στὴν ἐκλογή ἢ τὸν διορισμὸν αὐτόν.
Τώρα εὐκόλα κανεῖς ἀντιλαμβάνεται μὲ τί εἶδους ἀνταλλάγματα
ἀγόραζαν τὴν ἡγουμενική θέσι οἱ ἐπιτήδευοι, καὶ πῶς ἐπολι-
τεῦντο ὕστερα στὸ διάστημα τῆς ἡγουμενείας των. Στὴν Ἐκ-
θεσί τῆς ἡ Ἐπιτροπὴ σημειώνει πὼς «ὁ τυχὼν καλόγηρος φθά-
νει νὰ ἔχῃ τὴν προστασία τῶν δυνατῶν τῆς Ἐπαρχίας, τὴν ὁ-
ποίαν δὲν τοῦ εἶναι δύσκολον νὰ ἀγοράσῃ, ἀναλαμβάνει αὐτο-
χειροτονήτως τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ Μοναστηρίου, μὴ ὑποκεί-
μενος εἰς καμμίαν εὐθύνην, καὶ μὴ ἔχων κανένα ἄλλον σκοπὸν,
παρὰ νὰ θησαυρίσῃ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτόν, θεωρῶν ἐπομένως
τὸ Μοναστήριον ἔρμαιον ἰδιοτελείας»²⁰. Ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς
διοικήσεως τὰ μοναστήρια συνάπτουν χρέη μὲ μόνη τὴν ὑπο-
γραφή τοῦ ἡγουμένου. Ἀλλὰ τὰ χρήματα δαπανῶνται ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ. Καταχρήσεις πολλῆς σημειώνονται στὴν οἰκονομικὴ δια-
χείρισι, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶναι τόσον ἡ οἰκονομικὴ, ὅσον
καὶ ἡ ἠθικὴ ἐξουθένωσις τῶν μονῶν καὶ τῶν μοναχῶν, καὶ ὁ ἐκ-
πεσμὸς θεσμῶν καὶ φορέων στὴν συνείδησι τῶν ἀνθρώπων.
Ὅλα αὐτὰ συνθέτουν μιὰ ζοφερὰ εἰκόνα τοῦ μοναχισμοῦ μας
στὰ πρῶτα μεταπελευθερωτικὰ χρόνια, τότε πού τὸ Κράτος ἀρ-
χίζει νὰ συντονίζῃ τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν ἀναγέννησί του.

γ) Σχέδια καὶ προτάσεις.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1833 δὲν περιορίσθη νὰ κάμῃ μόνο θλι-
βερὰς διαπιστώσεις γιὰ τὴν κατάστασι τοῦ μοναχισμοῦ. Προχώ-
ρησε περισσότερο καὶ διετύπωσε προτάσεις πρὸς τὴν Κυβέρνησι,
πού ἐνόμιζε πὼς θὰ βοηθοῦσαν στὴν ἀνασυγκρότησί του. Στὶς
προτάσεις αὐτὲς ἀντικατοπτρίζεται ἡ προσπάθεια τῶν μελῶν τῆς
νὰ διορθώσουν τὰ κακῶς κείμενα στὸν μοναχικὸ χῶρο. Ἔτσι
στὸ β' μέρος τῆς Ἐκθέσεως συμπεριέλαβαν τὶς ἐξῆς εἰδικότερες,
γιὰ τὸ θέμα μας, προτάσεις: α) τὴν μετατροπὴν ὄλων τῶν μονα-
στηρίων σὲ Κοινόβια, ὥστε νὰ λείψουν τὰ φαινόμενα μεμονω-
μένων καὶ ἀδεσπότην μοναχῶν, πού μὲ τὴν ἄτακτῃ ζωῇ των διέ-

20. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 145-146.

συραν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ σχῆμα τῶν, β) τὴν ἀπαγόρευσιν συστάσεως Κοινοβίου, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν τοῦλάχιστον 30 μοναχοὶ διατεθειμένοι νὰ κοινοβιάσουν, γ) τὴν διάλυσιν τῶν Μονῶν ποὺ ἔχουν ἀριθμὸν μοναχῶν κάτω τῶν 30, μὲ ἀποτελέσ-
μα «ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναστηρίων (νὰ) περιορίζεται εἰς τὸ ἐξῆς εἰς μικρότατον»²¹, δ) τὸν καθορισμὸν τοῦ 30οῦ ἔτους ὡς κατωτά-
του ὀρίου εἰσόδου τινὸς στὸ μοναστήρι καὶ τριετοῦς χρόνου δοκιμασίας πρὸ τῆς κουρᾶς του, διότι «εἰς τοιαύτην ἡλικίαν πράτ-
τει ὁ ἄνθρωπος ἐν γνώσει καὶ κατὰ συνείδησιν»²², ε) τὴν ἀπαί-
τησιν ρητῆς ἀδείας τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου προκειμένου νὰ γίνῃ
κουρὰ μοναχοῦ, στ) τὴν «τελείαν ἀφαίρεσιν τῶν κτημάτων τῶν
μοναστηρίων καὶ τὴν σκοπιμωτέραν αὐτῶν χρήσιν» καὶ μάλιστα
διὰ «ὠφέλιμα καὶ φιλόφθωρα ἀντικείμενα καὶ καταστήματα»²³.
Ἐκτὸς τῶν εἰσοδήματων τῶν κτημάτων αὐτῶν «θέλουσι μισθοδοτεῖ-
σθαι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ἀξιωματικοί, θέλουσιν
ἀναπληρῶνεσθαι τὰ ἐλλείποντα τῶν παρὰ τῶν κοινοτήτων συν-
εισφερομένων εἰς διατροφήν τοῦ κλήρου καὶ εἰς διατήρησιν καὶ
καλλωπισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅταν ταῦτα δὲν ἐξαρκῶσιν εἰς
τὸν σκοπὸν»²⁴ καὶ ζ) τὴν σύστασιν «ἐπιτροπῆς ἐπίτιδες πρὸς
τοῦτο διωρισμένης»²⁵ διὰ τὴν διοίκησιν τῶν μονῶν καὶ τῶν κτη-
μάτων τῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀσχολεῖται μὲ τὰ θέματα αὐτὰ
τὸ τότε Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ συνέταξε, ὅπως εἶπαμε, καὶ «Σχέδιον
Κανονισμοῦ ἢ Συντάγματος Ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ Βασιλείου τῆς
Ἑλλάδος». Τὸ κεφάλαιον ΙΑ' αὐτοῦ (ἄρθρα 84-97) ἦταν ἀφιερω-
μένον εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς μονάζοντας, περιελάμβανε δὲ
ὅλα τὰ παραπάνω σημεῖα μὲ πολλὰ λεπτομέρειες. Ἀξίζει νὰ
σημειωθῇ πὸς τὸ ἄρθρον 94 τοῦ Σχεδίου προέβλεπε τὴν ἐκλογὴν
τοῦ Ἡγουμένου παρὰ τῆς Ἀδελφότητος τῆς Μονῆς, ἐπικυρου-
μένην παρὰ τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου, καὶ τὸ ἄρθρον 96 προέβλεπε
πειθαρχικὴν εἰς πρῶτον βαθμὸν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἡγουμένου
καὶ τεσσάρων ἀκόμη μοναχῶν ἐπὶ ἐλαφρῶν παραπτωμάτων τῶν
ἀδελφῶν τῆς Μονῆς.

Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς Ἐκθέσεως ταύτης, ἡ Κυβέρνησις
συνέκάλεσε τὴν 15-7-1833 εἰς συνέλευσιν ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς
εἰς τὸ Ναύπλιον, αὐτοὶ δὲ ἐπεκρότησαν τὸ περιεχόμενον τῆς
Ἐκθέσεως καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ δημοσίευσίς τῆς «Διακηρύ-

21. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 160.

22. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 160.

23. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 160.

24. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 160.

25. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 160.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ*

7. Καλὸν εἶναι εἰς τὰς Ἱερατικάς, κατὰ καιροῦς, συνεργόμενας συνάξεις ὁ Ἐπίσκοπος νὰ ἀναπτύξη στενωτέραν σχέσιν μετὰ τῶν Πρεσβυτέρων του καὶ καταστήσῃ συνειδητὸν εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Πρεσβύτεροι δέον νὰ σέβωνται τὸν Ἐπίσκοπόν των, κινούμενοι ἐξ ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ παρὰ ἐκ φόβου. Συγχρόνως, ὁ Πρεσβύτερος πρέπει νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγαθὴ ἐν ἀγάπῃ ποιμαντικὴ σχέσις μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου του δὲν δημιουργεῖ πεδῖον ἐκμεταλλεύσεως, ἀλλ' ὑποχρέωσεως διὰ μίαν στενωτέραν ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας συνεργασίαν.

Ἡ εἰσαγωγή, ἐν προκειμένῳ, κατὰ καιροῦς τοῦ θεσμοῦ τῶν συνεστιάσεων ἢ καὶ προσωπικῶν ἐπαφῶν Ἐπισκόπου καὶ Πρεσβυτέρων, κατὰ τρόπον ὅπωςδῆποτε ἐξουπηρειακόν, θὰ ἡδύνατο ἐπαρκῶς νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ καθ' ὅλου ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

8. Προσέτι δέ, καλὸν εἶναι, ὅπως ὁ Ἐπίσκοπος ἔχη κατ'

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 177 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

ξῆως περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας»²⁶. Στὸ ἄρθρον 13 αὐτῆς προεβλέπετο, ὅτι «ὅλα τὰ ἀντικείμενα, ὅσα ἀναγονται μὲν εἰς τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἀφορῶσιν ὅμως τὸ δογματικόν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι καθ' αὐτὸ κοσμικά, ἔχουσι τινὰ σχέσιν πρὸς τὴν ἐπικράτειαν καὶ τὸ κοσμικὸν συμφέρον τῶν κατοίκων, εἶναι μὲν τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀλλὰ χωρὶς ἰδιαιτέραν συγκατάθεσιν καὶ σύμπραξιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας δὲν ἡμπορεῖ ἡ Σύνοδος μόνη νὰ διατάξῃ τι περὶ αὐτῶν...». Μεταξὺ δὲ τῶν ζητημάτων τοῦ ἐπικοίνου αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος ἦτο καὶ «ἡ σύστασις, διάλυσις ἢ ὁ περιορισμὸς μοναστικῶν καταστημάτων» (ἄρθρον 14, περίπτωσις 2). Ἔτσι στὰ μοναστηριακὰ θέματα ἡ Πολιτεία κρατοῦσε τὸ βέτο, γιὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦταν ἰσχυρὴ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἄνοιγε ἡ πύλη γιὰ τὴν λήψιν μέτρων, ποὺ δὲν ἄργησαν νὰ φανοῦν ἔπειτα ἀπὸ λίγο.

26. Κίτρος Βαρνάβα, Ἡ Καταστατικὴ νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1967 σ. 75 ἐπ.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ἴδιαν ἐπαφὰς μετὰ τῆς τάξεως τῶν Ἱεροσαλτῶν καὶ ἀναπτύξῃ μετ' αὐτῶν στενὴν σχέσιν, προτρέπων τοὺς Ἱεροσάλτας, ὅπως οὗτοι βοηθήσωσιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀρχαιοτάτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐθίμου τῆς συμπαλμφῆς μετὰ τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ὅσα βεβαίως σημεῖα τῆς Λατρείας ἡμῶν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναφερθεῖσα συμπαλμφῆς, προπάντων δὲ νὰ παρακληθοῦν, ὅπως βοηθήσωσιν εἰς τὴν δημιουργίαν παιδικῶν χορωδιῶν.

9. Νὰ προτραπῶσιν οἱ Ἐφημέριοι ἐν ταῖς ἐνορίαις των, ἔχοντες ὡς κέντρα οἰκογενείας τινάς, νὰ δημιουργήσωσι πνευματικὰς τινὰς ἐστίας μελέτης Ἁγ. Γραφῆς, ὁμιλιῶν, πνευματικῶν ἐκδηλώσεων, αἰτινες, τελοῦσαι ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἐφημερίου, θὰ ἐνημερώνωσι τὸν Ἐφημέριον ἐπὶ τινων συγκεκριμένων τῆς ἐνορίας του προβλημάτων, ὡς λ.χ. πνευματικῶν ἀναζητήσεων τῶν νέων, τῆς ὑπαρχούσης ἀνάγκης τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν ἀδελφῶν, περιθάψεως τῶν γερόντων καὶ κατακοίτων, ἢ καὶ περὶ τῆς ἐμφανίσεως αἰρετικῶν τινων, ὡς χιλιαστῶν καὶ τινων ἐτέρων.

Αἱ χριστιανικαὶ αὗται ἐστίαὶ καὶ ὁμάδες εἶναι δυνατόν, καθοδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἱερέως-Ποιμένου, νὰ διοργανῶνουν, προσέτι, ἐκδρομικὰς ἐξορμήσεις εἰς τινὰς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ἀποστολικοὺς χώρους, ὥστε διὰ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων ἐνεργῶς νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἐνότητα τῆς ἐνορίας, τῆς ἀποτελούσης ἔκφρασιν τινὰ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος Χριστοῦ.

Ἐπὶ τούτοις θεωροῦμεν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τὴν ἄμεσον οἰκογενειακὴν σχέσιν Ἱερέως-Ποιμένου μετὰ τοῦ ἐνορίτου του. Βεβαίως, εἰς τὰς μικρὰς ἐνορίας δὲν καθίσταται τοῦτο προβληματικόν, χρειάζεται μᾶλλον παρὰ τοῖς Ἐφημερίοις ἀλλαγὴ νοοτροπίας εἰς τὸ ποιμαντικῶς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ ἐνορίᾳ, καθ' ὅσον εἶναι ἀνάγκη ὁ Ἱερεὺς νὰ μὴ ἀναμένῃ ἐν τῷ Ναῷ τὴν προσέλευσιν τῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἵνα ἀρχίσῃ οὗτος τὸ ἔργον τῆς διακονίας τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ποιμὴν δέον νὰ «κατέλθῃ» καὶ «εἰσέλθῃ» ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἐνθα ἀναμένει αὐτὸν ἔργον πολὺ.

Ἀσφαλῶς, ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια τοῦ ποιμένου καθίσταται ἔργον ὅλως δυσχερές, ὅταν οὗτος ἐργάζεται εἰς πολυπληθεῖς ἐνορίας· ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς φροντίση ὁ καλὸς ποιμὴν νὰ εὐρύνη τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ ἐπαφὴν καὶ δραστηριότητα εἰς περισσοτέρας κατὰ τὸ δυνατόν οἰκογενείας.

10. Ἐνταῦθα κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι καὶ εἰς

τὸν τομέα τῆς ἐπαφῆς τοῦ Ἐφημερίου μετὰ τῆς μαθητιώσης Νεολαίας καλὸν εἶναι, ὅπως δημιουργηθῶσιν εὐκαιρία ἐπαφῆς Ἱερέως-μαθητῶν, κυρίως εἰς τὰς ἀνωτέρας τοῦ Γυμνασίου τάξεις, διὰ διαφόρων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων, ἐξομολογήσεως, ὡς καὶ διαλέξεων, εἰς ἅς, ὑπὸ εἰδικῶν ἐνίοτε ἐπιστημόνων, δύνανται νὰ ἀναπτύσσονται ἐπίκαιρα θέματα, κατάλληλα ὄντα διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ ὠλοκληρωμένην ἀνάπτυξιν τῶν Νέων.

11. Θεωροῦμεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκτύπωσιν εἰδικῶν προγραμμάτων τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἰδιαίτερος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὰ ὁποῖα θὰ ἀναρτῶνται εἰς ἐμφανῆ τοῦ Ἱ. Ναοῦ σημεῖα, ἢ, τὸ καὶ ἐπιτυχέστερον, νὰ διανεμῶνται εἰς τοὺς πιστούς. Τὰ προγράμματα ταῦτα δεόν νὰ ἀναφέρουν τὰς καθ' ἡμέραν τελουμένας ἱεράς ἀκολουθίας, παραθέτοντα ἅμα καὶ μίαν συντομοτάτην ἐρμηνεῖαν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς καθ' ἡμέραν τελουμένης Ἱερῆς ἀκολουθίας· τὸ τοιοῦτον, πιστεύομεν, ἐνεργῶς θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐνσυνείδητον συμμετοχὴν τῶν πιστῶν εἰς ἅπαντα τὰ ἐν τῇ Θ. Λατρείᾳ ἐπιτελούμενα.

12. Ἐπὶ τούτοις, αἱ ἐνορίαί, αἱ ἔχουσαι κατὰ τὴν περίοδον ἰδίᾳ τοῦ θέρους πολυπληθέστερον ποίμνιον, λόγῳ τουρισμοῦ, Κατασκηνώσεων κ.λ.π.; δεόν νὰ ἐνισχύωνται διὰ τῆς ἀποστολῆς ἐνός, ἐπὶ πλέον τοῦ ὑπάρχοντος, ἱερέως ἐμπείρου, μονίμως πρὸς τοῦτο ἐξ ἑτέρας ἐνορίας ἀποσπασθέντος καθ' ἅπασαν τὴν περίοδον τοῦ θέρους ἢ ἔστω καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐκ περιτροπῆς ἀποστελλομένου, ὅστις νὰ ἔχη ὡς ἔργον οὐχὶ τὸν παραθερισμὸν, ἀλλὰ τὴν ἄσκησιν σοβαροῦ ποιμαντικοῦ ἔργου εἰς τὴν νέαν ταύτην καὶ προσωρινὴν ἐνορίαν του.

13. Ὡς λύσιν οἰκονομίας προτείνομεν ἐπὶ πλέον τὴν καθιέρωσιν καὶ Ἑσπερινῶν Θ. Λειτουργιῶν, ἐκεῖ μόνον ἔνθα ὑπάρχουσι σοβαροὶ πρὸς τοῦτο λόγοι, ἐκτὸς δηλαδὴ τῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τελουμένων Ἑσπερινῶν Προηγιασμένων Θ. Λειτουργιῶν, διὰ τὴν λατρευτικὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πιστῶν ἐκείνων, οἵτινες, λόγῳ ἐργασίας ἢ τινος ἑτέρας σοβαρᾶς ἐνασχολήσεως, ἅμα δὲ καὶ ἀνάγκης, ἀδυνατοῦν νὰ παρακολουθήσωσι τὰς πρωΐνὰς τελουμένας Θ. Λειτουργίας.

Τὸ τοιοῦτον δὲν ἀντιτίθεται εἰς οὐδεμίαν σοβαρὰν θεολογικὴν πηγὴν, καθ' ὅτι εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ ἔχουσα ὡς κέντρον τὴν Θ. Εὐχαριστίαν ἀκολουθία τῆς Θ. Λειτουργίας, εἰς τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἑσπερινὴ ὑπόθεσις.

14. Ἡ ἴδρυσις, παρ' ἐκάστη ἐνορία, ἐνὸς «Πνευματικοῦ Κέντρου» θεωρεῖται ἀπολύτως ἀναγκαία, ἵνα τοῦτο καταστῇ κέντρον προγραμματισμοῦ ποιμαντικῆς ἐργασίας, κέντρον ἐνότητος τῆς Ἐνορίας καὶ ἔργον ποικίλων χριστιανικῶν ἐκδηλώσεων, ὡς λ.χ. ψυχαγωγίας τῶν Νέων καὶ τῆς οἰκογενείας τῆς Ἐνορίας, διδασκαλίας, συμπαραστάσεως καὶ φιλανθρωπίας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας, πενθοῦντας καὶ γέροντας.

Τέλος, δεόν νά ἀναφέρωμεν, ὅτι πάντες, Κληρὸς τε καὶ Λαὸς τοῦ Θεοῦ, καλούμεθα νά συμβάλωμεν εἰς τὴν συνειδητοποίησιν παρὰ τῷ κόσμῳ, ὅτι ὅλοι μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἡνωμένοι ἀποτελοῦμεν αὐτὴν τὴν ὡραίαν καὶ ἁρμονικὴν σύνθεσιν, τὴν ἐκφρασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶ Σῶμα Χριστοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἰωάννου Ζηζιούλα, Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, Ἀθῆναι 1965.
2. Μάρκου Σιώτη, Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἱεραποστολικὴ συγκρότησις τῆς ἐνορίας, ἐν: «Ἐκκλησία» 39 (1962) σελ. 376-378. 409-414.
3. Ἰουστίνου Πόποβιτς, Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος, ἔκδ. Β', Ἀθῆναι 1970.
4. Θεολογία, Ἀλήθεια καὶ ζωὴ, πνευματικὸν συμπόσιον, ἔκδ. «Ζωή», Ἀθῆναι 1962.
5. «Οἰκοδομή», ἑβδομαδιαῖον γραπτὸν κήρυγμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κοζάνης, τόμοι 1959-1965.
6. Alexander Schmemmann, Γιὰ νά ζήσῃ ὁ κόσμος, Ἀθῆναι 1970.
7. Vladimir Lossky, Μυστικὴ Θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1964.
8. Ἡ λειτουργία μας, ἔκδ. «Ζωή», Ἀθῆναι 1963.
9. Ἐπισκόπου Διονυσίου Ψαριανοῦ, Περί τῆς Ἐκκλησίας, Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (1968).
10. Τοῦ αὐτοῦ, Χαριστήριος Ὁδὴ, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (1969).
11. Κωνσταντίνου Μουρατίδου, Χριστοκεντρικὴ ποιμαντικὴ ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς τοῦ Μ. Βασιλείου, ἔκδ. Β', Ἀθῆναι 1969.
12. Γεωργίου Καψάνη, Σχέδιον θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς θεμελιώσεως τῆς ποιμαντικῆς, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (1970).
13. Α. Ἀλεβιζοπούλου, Τὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα (Σκέψεις περὶ

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ

6. Ὁρθή ἀξιολόγησις τοῦ ἐφημεριακοῦ ἔργου.

Ἔχομεν ἤδη ὁμιλήσει περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προετοιμασίας τῶν νέων μας διὰ τὸν γάμον. Μάλιστα εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι κινδυνεύουν νὰ ἐξέλθουν τελείως ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ἄνωρον τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καί, ἄνευ οὐδε-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 596 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

-
-
- Ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐνοριακῆς Διακονίας, ΣΑΔ), τεύχος Α', Ἀθῆναι 1970.
14. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ παρουσία τῶν νέων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ΣΑΔ τ. Β'), Ἀθῆναι 1970.
15. Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ προϋποθέσεις τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου II, (ΣΑΔ τ. Δ'), Ἀθῆναι 1971.
16. Τοῦ αὐτοῦ, Διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος (ΣΑΔ τ. Ε'), Ἀθῆναι 1972 (ὑπὸ ἐκτύπωσιν).
17. Ἰ. Καρμίρη, περὶ Ἐκκλησίας, ἄρθρον εἰς Θρησκ. καὶ Ἠθικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν.
18. Τοῦ αὐτοῦ, Σύνοψις Δογματικῆς Διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
19. Γιέβτιτς: Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἀπ. Παύλου, κατὰ τὸν Ἰ. Χρυσόστομον.
20. Ι. Ζηζιούλα: Ἄρθρον εἰς Τόμον «Συμπόσιον» τοῦ Τσιροπούλου (Ἄος Τόμος) — Βιβλιοπ. Ἐστίας.
21. Τοῦ αὐτοῦ, ἡ Εὐχαριστηριακὴ Θεώρησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Κόσμος (ἐνθ' ἄν.).
22. Κ. Μουρατίδου: Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ἰ. Χρυσόστομον.
23. Α. Schmemmann: Εὐχαριστία καὶ Θεολογία, εἰς τὸν τόμον «Συμπόσιον Θεολογίας», ἐκδοσις «Ζωῆς».
24. Τ. Τριβιζᾶ: Τὸ Μυστικὸν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, Ἀθῆναι 1972..
- Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ρη.

μιᾶς δυνατότητος προσανατολισμοῦ, νὰ καταποντισθοῦν εἰς τὸ πέλαγος τῶν μεταβαλλομένων καὶ ἀλληλοσυγκρουομένων πνευματικῶν ρευμάτων μιᾶς μηχανοκρατουμένης ἐποχῆς.

Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀρχίσῃ τὸ συντομώτερον τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ ἀφίση ἄθικτα καίρια προβλήματα τῶν νέων μας, ἐὰν θελήσῃ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τοὺς νέους καὶ ὄχι εἰς τὸ κενόν!

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερο ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Τοῦτο διότι σκοπὸς μας εἶναι κυρίως νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ποιμαντικὴν φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν τομέα τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων διὰ τὸν γάμον.

Διὰ τὸ γενικώτερον θέμα τῆς «προετοιμασίας τῆς ἀγάπης» περιοριζόμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἀκόμη ἐνταῦθα ὅ,τι ἄλλοτε εἶχομεν ἀναφέρει διὰ τὴν ἐν γένει ποιμαντικὴν φροντίδα τῆς ἐνορίας ὑπὲρ τῆς νεότητος τῆς ἐνορίας. «Πρέπει ἡ ἐνορία νὰ δεχθῆ εἰς τὸ σῶμά της τοὺς νέους ὡς ἐνεργὰ καὶ πολύτιμα μέλη της.

Τοῦτο ὅμως θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὴν ἐνορίαν ἀναστάτῳσιν. Θὰ δημιουργήσῃ διὰ τὴν ἐνορίαν προβλήματα.

Πρέπει ὅμως ἡ ἐνορία νὰ δεχθῆ τὰ προβλήματα αὐτά, ἔστω καὶ ἐὰν εἶναι ἠναγκασμένη νὰ μεταβάλλῃ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας της. Πρέπει νὰ τὸ πράξῃ, βεβαίως μὲ συνέσειν καὶ φόβον Θεοῦ, πάντως πρέπει νὰ τὸ πράξῃ!...

Ἄν εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀναστάτῳσιν αὐτὴν, τὰ νέα προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ δημιουργήσῃ ἡ παρουσία τῆς νεότητος εἰς τὴν ἐνορίαν μας, ἐὰν ἀναζητήσωμεν τὰς λύσεις αὐτάς, τότε ἡ πρόσκλησις πού θὰ ἀπευθύνωμεν εἰς τοὺς νέους τῆς ἐνορίας μας θὰ εἶναι εἰλικρινὴς καὶ θὰ ἔχῃ συνέπειαν. Μόνον τότε δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τοὺς νέους μας νὰ ἔλθουν, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς θέσεις των εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας»⁹.

Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν νὰ τὸ προσέξωμεν, διότι πολλάκις ἀκούομεν νὰ λέγουν μερικοὶ κληρικοὶ ὅτι προσκαλοῦν τοὺς νέους καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτὴν.

Προσκαλοῦμεν βεβαίως τοὺς νέους, ὅμως δὲν δεχόμεθα εἰς τὴν πρᾶξιν τὰς συνεπείας τῆς ἐνεργοῦ παρουσίας των εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν διαθέτομεν δι' αὐτοὺς χρόνον, οὔτε εἴμεθα διατεθημένοι νὰ κάνωμεν μεταβολὰς εἰς τὸ πρόγραμμά μας. Ἀντιθέτως δὲν διστάζομεν πολλάκις νὰ μεταβάλλωμεν ἢ νὰ παραθεω-

9. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ παρουσία τῶν νέων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, Ἀθῆναι 1970, σελ. 25 ἔξ.

ρήσωμεν και αυτό το πρόγραμμα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, εὐθὺς ὡς παρουσιασθῆ ἔν ἐμπόδιον ἢ ἕτερον καθῆκον¹⁰.

Ἄλλά, ἴσως ἐρωτήση κανείς: ἔχει ὁ ἐφημέριος εἰς τὴν διάθεσίν του τὸν κατάλληλον χρόνον, διὰ νὰ τὸν ἀφιερῶσιν εἰς τὰ προβλήματα τῶν νέων;

Δὲν γνωρίζετε πόσον εἶναι ἐπιφορτισμένον τὸ πρόγραμμα τῶν ἐφημερίων, ἰδιαιτέρως μάλιστα εἰς τὰς μεγαλοπόλεις; Κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξοικονομήσῃ τὸν πολυτίμον χρόνον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀφιερῶσιν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ γενικώτερον, ἀλλὰ και εἰδικώτερον εἰς τὸν τομέα τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων;

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἑνὸς σοβαρωτάτου προβλήματος, τὸ ὁποῖον και ἄλλοτε ἔχομεν θέσει. Ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ποιμαντικὴν μέριμναν τοῦ ἐφημερίου ὑπὲρ τῆς νεότητος ἐλέγομεν ὅτι, και ἐὰν ἀκόμη ὁ ἐφημέριος διαθέτῃ ὅλας τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις και ἱκανότητας διὰ μίαν συστηματικὴν ἐργασίαν εἰς τὸν τομέα αὐτόν, ἢ ἔλλειψις τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου ἀποτελεῖ ἐμπόδιον ἀνυπερέβλητον.

Θεωροῦμεν τὸ ὅλον θέμα τόσο ἐπίκαιρον και τόσο σοβαρὸν, ὥστε κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτό¹¹.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

10. Χαρακτηριστικὴ π.χ. εἶναι ἡ στάσις μερικῶν ἐφημερίων ἐναντι τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τὰ ὁποῖα τελοῦνται ἐντὸς τῶν Ἱερῶν Ναῶν. Πολλὰκις δὲν πραγματοποιεῖται ἡ συνάντησις τῶν παιδιῶν ἢ παρακωλύεται αὕτη, λόγω παρουσιαζομένων ἐκτάκτων περιπτώσεων (π.χ. κηδεῖαι, συνεδριάσεις ἐπιτροπῶν κ.ά.) ἢ και λόγω ὑπερβολικῆς καθυστερήσεως τῆς θείας λειτουργίας, ἰδιαιτέρως ὅταν τελοῦνται πολλαπλᾶ μνημόσυνα κατὰ τρόπον αὐστηρῶς ἰδιωτικῶν (κεχωρισμένων). Δι' ὅλων αὐτῶν ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ σοβαρῶς ἡ παρουσία τῶν παιδιῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν και, συνεπῶς, δὲν μᾶς ἐνοχλεῖ οὔτε ἡ ἀπουσία των! Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρω μίαν χαρακτηριστικὴν φράσιν, τὴν ὁποῖαν ἀνέφερε παλαιότερον εἰς ἐφημέριος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ὑπεύθυνος τῆς Νεότητος τῆς ἐνορίας διεμαρτυρήθη, διότι τὰ παιδιὰ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου καθ' ὅλην τὴν καθωρισμένην ὥραν τοῦ Κατηχητικοῦ ἀνέμενον ἔξω εἰς τὸ κρῖνον τοῦ χειμῶνος: «Ἀφίστε τὰ παιδιὰ, θὰ χαροῦν κι' αὐτὰ ἂν δὲν κάνουν μιὰ μέρα μάθημα». Ἡ σκέψις, ὅτι ἡ ἀνωμαλία αὕτη ἴσως γίνῃ αἰτία νὰ διαλυθῆ τὸ Κατηχητικὸν δὲν ὕφιστατο κἂν ὡς πρόβλημα.

11. Ἰδὲ Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, Αἱ προϋποθέσεις τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου II, Ἀθήναι 1971 σελ. 37.

ΠΑΪΣΙΟΣ Β', ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ (1776 - 1871)*

Τὸ 1808 ὁ κόμπος τῆς ἀνάγκης εἶχε φτάσει στὸ χτένι τοῦ συν-
ύφαινε τὸ μεγαλεπήβολο ἔργο του. Δὲν κάμπτεται ὁ Παῖσιος μπροστὰ
στὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια τοῦ μάχρους τῶν κινδύνων, τῆς ἀβεβαιό-
τητος. Τοῦμᾶ τὸ πρῶτο του ταξίδι γιὰ τὴν Πόλη. Ἐκθέτει μὲ
θάρρος τὶς ἀπόψεις του μπροστὰ στὸν Οἰκουμενικό, καὶ ὁ Πα-
τριάρχης Ἱερεμίας ὁ Δ' εὐλογεῖ μὲ χαρακτηριστικὴ εὐαρέσκεια
τὸ σχέδιό του, καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐπίσκεψή του στὶς ἐνορίες τῆς
Πρωτευούσης καὶ τὴν περιφορὰ δίσκων εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ σκο-
ποῦ του. Ἐπὶ ἓνα χρόνο κηρύττει καὶ συγινεῖ τὸν λαόν.

Ὁ ἐθνουσιασμὸς μεταδίδεται στοὺς Σεβασμιωτάτους συνο-
δικούς ἱεράρχας τῶν μεγάλων Μικρασιατικῶν κέντρων, καὶ
αὐτοὶ μὲ τὴν σειρά τους τὸν προτρέπουν νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ
στὶς ἐπαρχίες τους τὴν ἐνισχυτικὴ περιουσία του.

Ἄλλ' ἢ παρουσία του στὴν Πόλη εἶχε καὶ ἄλλη σπουδαία
ὠφέλεια.

Αὐτὴ τὸν συνδέει μὲ τοὺς λαϊκοὺς Προεστοὺς τοῦ Ἔθνους,
μὲ ἐξαιρετικὲς φιλίας καὶ συμπάθειες ποὺ ἀργότερα τὸν ἐξυπηρέ-
τησαν τὰ μέγιστα στὸ ἔργο του, ὅπως γράφει ὁ Ἄ. Λεβίδης στὴν
'Ἐκκλ. Ἱστορία του σελ. 207.

«Καὶ αὐτὸς ἀποκτήσας τὴν εὐνοίαν τοῦ Πατριάρχου, τῶν
συνοδικῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν λαϊκῶν προεστώτων τοῦ Ἔθνους
προκαλεῖ τὴν ἄδειαν τοῦ Πατριάρχου, ὅπως, ἐν ἔλαις ταῖς ἀγίαις
'Ἐκκλησίαις τῆς Πόλεως καὶ τῶν Προαστίων κηρύξας τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος, λάβῃ τὰς ὑπὲρ τῆς Μονῆς προαιρετικὰς βοη-
θείας τῶν χριστιανῶν».

Μετὰ ταῦτα ὁ Παῖσιος ἐπανέρχεται στὴν Μονή. «Ἰδὼν δέ,
γράφει ὁ Ἄ. Λεβίδης, ὅτι καὶ οὕτως αὐτὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαλλα-
χθῆ τοῦ χρέους, συνεργεῖα τοῦ τότε ἐν Κων/πόλει ἐφόρου τῆς Σχο-
λῆς καὶ Μονῆς ἄρχοντος Χατμάνου Δημητρίου Σχοινῶ προυκάλεσεν
'Ἀπανταχοῦσαν Πατριαρχικὴν καὶ γράμματα συστατικὰ πρὸς
τούς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἀρχιερεῖς, ὅπως προσελθόν τὰς Ἐπαρχίας ἐκεί-
νας καὶ κηρύξας συλλέξῃ βοηθείας ὑπὲρ τῆς Μονῆς».

Ὁ Ἠγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου
τοῦ Ζινδζίδερε Παῖσιος, βάσει τῆς Πατριαρχικῆς ἐντολῆς καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 179 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

τῶν συστατικῶν γραμμάτων, ἐπιχειρεῖ δευτέραν ἀνά τὴν Μικρασίαν περιοδεῖαν.

Τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1811 κάμνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν γειτονικὴ περιφέρεια τῆς Μητροπόλεως Ἰκονίου, καὶ ἐπὶ τεσσαρεσῆμισυ μῆνες, ἀπὸ πόλην σὲ πόλην καὶ ἀπὸ χωριὸν σὲ χωριὸν, περιέρχεται τὴν ἐκτεταμένην Λυκαονίαν, ὅπου μὲ θερμὰ κηρύγματα καὶ χριστιανικὰς παροτρύνσεις ζητεῖ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυση τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ἔργου του.

Ἡ πρόθυμη συνδρομὴ τοῦ πραγματικοῦ ὑστερήματος τῶν χριστιανῶν, διότι οἱ ποικίλες τουρκικὰς φορολογίας καὶ διαρπαγὰς δὲν ἄφιναν στοὺς σκλάβους περισσεύματα, τὸν ἐνεθάρρυναν στὴν συνέχιση τῆς πορείας του, καὶ ἀπὸ τῆς 15 Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους μεταπηδᾷ στὶς περιφέρειαι τῆς Κιουτάχειας καὶ τῆς Σπάρτης τῆς Πισιδίας, τὶς περιέρχεται σὲ 25 ἡμέρας καὶ μετὰ μπαίνει στὴν περιφέρεια τῆς Προύσσης.

Ὁ Δεσπότης τῆς Προύσσης Ἰωαννίκιος μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση τὸν ἐνθαρρύνει στὴν περιοδεῖα του, καὶ ἐνῶ ἀκούραστος περιέρχεται τὴν Ἐπαρχία αὐτὴν, Πατριαρχικὸν γράμμα Ἱερεμίου τοῦ Δ' καὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ ἄρχοντα Δ. Σχοινᾶ καὶ τοῦ Ἀλ. Χαντζερῆ πρὸς τὸν Δεσπότην Ἰωαννίκιον, εἰδοποιεῖ νὰ τὸν ἀποστείλῃ στὴν Κων/πολιν.

Ὁ Παῖσιος διακόπτει τὴν περιοδεῖα του καὶ ἔρχεται στὴν Πόλιν. Ἐδῶ δὲν βρίσκει κανέναν ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας, διότι θανατιφόρος ἐπιδημία εἶχε διασκορπίσει τοὺς κατοίκους στὰ γύρω προάστια.

Κατέλυσε στὸ Γιενήκοι, στὸ σπίτι τοῦ Ἀλ. Χαντζερῆ καὶ μένει ἐκεῖ ὡς τὸν Σεπτέμβριον. Ἐδῶ μαθαίνει τοὺς λόγους τῆς προσκλήσεως.

Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐποχῆς στὴν Καισάρεια ἦτο ὁ γέρος Φιλόθεος. Λόγω τοῦ γήρατος δὲν ἤθελε νὰ μεταβῆ στὴν Ἐπαρχία του. Προτιμοῦσε νὰ παραιτηθῆ ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Παΐσιου, ἀλλ' ἀντὶ 10.000 γροσίων.

Τότε, ὁ νεοεκλεγείς Ἀρχοντας τῆς Βλαχίας Ἰωάννης Καρατζᾶς μὲ τὸν Ἀρχοντα Ἀλ. Χαντζερῆ καὶ τὸν Μεγάλον Διερμηνέα Ἰάκωβον Ἀργυρόπουλον, τὸν προτρέπουν νὰ δεχθῆ τὴν ἐκλογή του στὸν πρῶτον αὐτὸ Ἐξαρχικὸν θρόνον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

«Τοῦτο ἀκούσας ὁ Παῖσιος μετὰ δακρύων παρεκάλεσε τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας, ὅπως μὴ βιάσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ λίαν δι' αὐτὸν βαρὺ φορτίον. Καίτοι δὲ ἐπέμενον ὁ ἄρχων Χαντζερῆς εἰς τὴν

Η ΑΓΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ

«Ίδου καιρὸς εὐπρόσδεκτος,
ἰδου καιρὸς μετανοίας».

Καὶ πάλιν ἔφθασε «ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγώνων ἀρχή»· καὶ μελωδικῆ καὶ ἀφυπνιστικῆ ἀκούστηκε καὶ πάλιν κατὰ τὸν πρῶτον κατασκευτικὸν ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου ὡς προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ὅλους ἡμᾶς τοὺς χριστιανοὺς νὰ εἰσελθῶμεν χωρὶς καθυστέρησιν εἰς τὸ πνευματικὸν γυμναστήριον τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, διὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε σοβαρώτερον μὲ τὸ θέμα τοῦ πνευματικοῦ μας καταρτισμοῦ, μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς ψυχῆς μας, λέγουσα· «Ίδου καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδου καιρὸς μετανοίας»¹.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τοῦ πνευματικοῦ μας καταρτισμοῦ εἶ-

1. Ἀπόστιχ. Καταν. ἑσπερ. Κυριακῆς Τυροφάγου.

πρότασιν αὐτοῦ, οὗτος ἀκλόνητος ἔμεινεν εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἄπειρος καὶ νέος, ἐπομένως, δὲν συγχωρεῖ αὐτῷ ἡ συνείδησις, ὅπως παρακάθεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸ τοσοῦτων σεβασμίων καὶ πείραν τῶν πραγμάτων καὶ ἡλικίαν ἔχόντων ἀρχιερέων» (Ἐκκλ. Ἱστορ. Ἁ. Λεβίδου, σελ. 208).

Ὁ Παῖσιος ἦτο τότε 33-34 ἐτῶν καὶ δὲν ἐδέχθη τὸν θρόνον τῆς πρώτης Ἐξαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πού ἦτο ἡ Μητρόπολις Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, καίτοι εὐκολα θὰ μπορούσε νὰ πληρωθῇ ἡ θέσις ἀπ' τοὺς 200-500 ὑποψηφίους ἱερομονάχους.

Στὴν ἐπίμονη ἄρνησή του, ἀναγκάστηκε ὁ Ἱάκ. Ἀργυρόπουλος νὰ εἶπῃ: «Παυσόμεθα πειθαναγκάζοντες αὐτόν», ἐνῶ ἐνδομύχως διελογίζετο, καὶ στρεφόμενος πρὸς τοὺς ἄλλους εἶπε: ἡ λίαν νουνεχῆς εἶναι, ἡ λίαν εὐήθης (Μον. Φλαβιανῶν σελ. 171. Ἱ. Κάλφογλου). «Νουνεχῆς μὲν ἂν ἀναλογιζόμενος τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τὸ βάρος αὐτῶν, ἀποποιεῖται τὴν πρότασιν ἡμῶν, εὐήθης δὲ ἂν μὴ ἀναλογιζόμενος αὐτὰ θεωρεῖ τὴν Ἡγουμενείαν ἐπικερδέστεραν καὶ ἐνδοξοτέραν τῆς Ἀρχιερατείας, περὶ ἧς ἄλλοι πολλὰς μὲν προσπαθείας, πολλὰ δὲ χρήματα καταβάλλουσιν» (Ἁ. Λεβίδης, Ἱστ. Δοκ. περὶ τῆς Ἐκκλ. τῆς Καππαδοκίας, σ. 204).

(Συνεχίζεται)

Ἱερ. Θ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

ναι και πάλιν τὸ μεγάλο θέμα και τὸ ἐπεῖγον καθήκον και ὁ ἀποκλειστικός σκοπὸς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

Ἄλλ' ἐρωτᾶται, ὁ μεγάλος αὐτὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς με ποῖα μέσα ἤμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ;

Ἀκριβῶς γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον θὰ διατυπώσωμεν ὀλίγες σκέψεις, με τὴν εὐκαιρίαν ποὺ ἀνοίγεται ἐμπρὸς μας ἡ Ἄγια και Μεγάλη Τεσσαρακοστή.

Και ἐν πρώτοις, ὅτι ὁ ἁγιασμὸς τῆς ψυχῆς μας εἶναι τὸ πρῶτον καθήκον και ὁ μεγάλος σκοπὸς τῆς ζωῆς μας, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἀναλύσωμεν, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔγινεν ἄνθρωπος και δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔπαθε και ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας εἶναι, ὅτι τὸ βασικὸν αὐτὸ καθήκον τὸ παραμελοῦμεν οἱ περισσότεροι ἐξ ἡμῶν τελείως ἢ τὸ πραγματευόμεθα με πολλὴν ἐπιπολαιότητα.

Ὁ σημερινὸς χριστιανὸς ἄνθρωπος παρουσιάζει ζηλευτὴν πράγματι δραστηριότητα εἰς ὅλους τοὺς ὕλικους τομεῖς τῆς ζωῆς του και μόνον εἰς τὸ θέμα τοῦ πνευματικοῦ του καταρτισμοῦ δεικνύει τρομερὴ ἀδράνεια.

Μὲ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον και ἀκούραστον δραστηριότητα ἐργάζεται και εὐχαρίστως παραχωρεῖ χρόνον και χρήμα διὰ τὴν δημιουργίαν ἀνέτου και τεχνικῶς ἀνωτέρας ζωῆς.

Κατακλύζει ἀκόμη καθημερινῶς τὰ μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια, ὑποβάλλεται σ' ἐξετάσεις, κοπιάζει, φροντίζει, πληρώνει, ἀνησυχεῖ διὰ νὰ διαπιστώσῃ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας του ἢ νὰ τὴν διασφαλίσῃ, και μόνον διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς του, τὸν πνευματικὸν του καταρτισμὸν ἀδιαφορεῖ και ἀδρανεῖ.

Και ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ἀμέλειαν ἔρχεται ὄχι μόνον νὰ ἐπισημάνῃ και νὰ ἐπικρίνῃ, ἀλλὰ και ν' ἀνακόψῃ ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία κάθε ἁγία Τεσσαρακοστή, με τὰ ἱερά της παραγγέλματα και τὰ πνευματικὰ της μέσα.

Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά;

Δύο κυρίως εἶναι τὰ βασικώτερα μέσα ποὺ μᾶς ὑποδεικνύει ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία, με τὰ ὁποῖα ἤμποροῦμε νὰ ἐπιτύχωμε τὸν πνευματικὸν μας καταρτισμὸν. α) τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν και τὴν ἐν προσηυχῇ πνευματικὴν περισυλλογὴν· τὴν στροφὴν δηλαδὴ τῆς σκέψεώς μας και τοῦ ἐνδιαφέροντός μας πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τοῦ πνευματικοῦ μας καταρτισμοῦ, και τὴν «ἐν εὐχαΐς και δάκρυσιν και ἐν ἔγκρατείᾳ» κλήσιν τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς χορηγήσῃ τὴν ἀγιάζουσαν και ἐνισχύουσαν Χάριν Του, διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν πνευματικὸν μας καταρτισμὸν. «Πρόσεχε τῇ ψυχῇ σου

ταύτης ἐπιμελοῦ»², μᾶς συμβουλεύει διὰ τοῦ φωστῆρος τῆς Καισαρείας, τοῦ Μ. Βασιλείου, ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία.

Καί δὲν μᾶς συμβουλεύει ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ προσέχωμε τὴν ψυχὴν μας, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶμεν μὲ προσοχὴν ὅλον τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς, «πανταχόθεν σεαυτὸν περισκόπει»³, προσθέτει ὁ ἴδιος πατὴρ διὰ ν' ἀνακαλύψῃ «μήτι κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμαρτες, μήτε ἡ γλῶσσα παρώλισθε τῆς διανοίας παραδραμοῦσα, μήτι τῶν ἔργων τῶν χειρῶν πέπρακται τι τῶν ἀβουλητῶν»⁴.

Ἴδου τὸ πρῶτον ἱερὸν καὶ βαρυσήμαντον παράγγελμα καὶ τὸ πρῶτον βασικὸν μέσον τοῦ πνευματικοῦ μας καταρτισμοῦ.

Μᾶς καλεῖ λοιπὸν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία σὲ μία ἐσωτερικὴ στροφή καὶ ἐνδοσκόπησι τοῦ ἑαυτοῦ μας, μὲ σκοπὸν τὴν προσεκτικὴν ἔρευναν τῆς ψυχῆς μας, διὰ ν' ἀνακαλύψωμε τὰς ἑλλείψεις μας, τὰ ἑλαττώματά μας, τὴν ἀμαρτωλότητά μας· μᾶς καλεῖ κατὰ τὴν ὥραιάν καὶ ἐπιγραμματικὴν ἔκφρασιν τοῦ Μ. Βασιλείου διὰ νὰ γνωρίσωμε «ψυχῆς νόσον», διὰ νὰ τὴν θεραπεύσωμεν.

Πῶς ὅμως; μὲ τί μέσον;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι μὲ τὴν μετάνοια.

Διὰ τοῦτο καὶ τὸ δεῦτερον παράγγελμα καὶ ἡ προτροπὴ ποῦ ἀπευθύνει ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία κατὰ τὸν ἴδιο κατανυκτικὸ ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου, εἶναι παράγγελμα καὶ προτροπὴ μετανοίας· «ἰδου καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδου καιρὸς μετανοίας».

Ἡ μετάνοια, πράγματι, εἶναι τὸ μόνον δραστικὸν φάρμακον ποῦ ἡμπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὶς βαρέως ἀρρωστημένους ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ψυχές μας. Ἡ μετάνοια, ἂν καὶ «δεινὴ τῶ ἀμαρτωλῶν»⁵ — κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ διαπίστωσιν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου — ἂν καὶ εἶναι ψυχολογικῶς ἀποκρουστικὴ καὶ εἰς αὐτὴν μόνην τὴν σκέψιν τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου — ἐν τούτοις εἶναι φάρμακον σωτήριον τῶν πλημμελημάτων· εἶναι κατὰ τὰς ὥραιας ἐκφράσεις τοῦ ἰδίου πατρὸς «ἐξαφάνισις παρανομῶν, ἐξάντλησις δακρύων, παρρησία πρὸς τὸν Θεόν, ὄπλον κατὰ τοῦ διαβόλου, μάχιρα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κόπτουσα, σωτηρίας ἐλπίς, ἀπελπισίσις ἀφαίρεσις. Αὕτη τὸν οὐρανὸν ἀνοίγει, αὕτη εἰς τὸν παράδεισον εἰσάγει, αὕτη τὸν διάβολον νικᾷ»⁶. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία περὶ αὐτῆς συνεχῶς ὁμιλεῖ: Διὰ τοῦτο αὐτὴν συνεχῶς προβάλλει ὡς τὸ μονα-

2. Μ. Βασιλείου, Λόγος εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῶ.

3. Ἐνθ' ἄνωτ.

4. Ἐνθ' ἄνωτ.

5. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, λόγος περὶ μετανοίας Η'

6. Ἐνθ' ἄνωτ.

δικόν φάρμακον τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο αὐτὴν ἐκήρυξε ἀπ' αὐτῆς τῆς συστάσεώς Της. «Καὶ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε ἠγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁷. Ἴδου τὰ βασικώτερα μέσα τοῦ πνευματικοῦ μας καταρτισμοῦ, τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς ψυχῆς μας.

Πράγματι, ἡ ἐν προσευχῇ πνευματικὴ περισυλλογὴ καὶ ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου ἀνοίγει τὸν δρόμον πρὸς τὴν μετάνοιαν· ἡ δὲ μετάνοια τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν.

Ἀλήθεια, πόσον θὰ εἴμεθα σταθερώτεροι εἰς τὴν πίστιν καὶ θερμότεροι εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν· καὶ πόσον ἀγιώτεροι εἰς τὸν χριστιανικὸν μας βίον, ἐὰν καθημερινῶς ἀνεκρίναμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἐὰν ζούσαμε μέσα εἰς τὴν ἱεράν ἀτμόσφαιραν τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς; ἐὰν ἡ μετάνοια ἦταν ὁ καθημερινὸς σύντροφος τῆς ζωῆς μας!

Ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν τῶν δύο αὐτῶν μέσων ἐξαίρων καὶ ὁ Μ. Βασιλεῖος προτρέπει κάθε χριστιανὸν λέγων: «σεαυτὸν ἀνακρίνειν μὴ διαλίπης»⁸. Καὶ ἐὰν ἀνακρίνων τὸν ἑαυτὸν σου εὕρης ὅτι ἔπραξες «τὶ τῶν ἀβουλήτων»⁹, τότε «λέγε — συνιστᾷ ὁ ἴδιος ἅγιος Πατὴρ — τὸ τοῦ Τελώνου, ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῶ ἀμαρτωλῶ». Καὶ συνεχίζων ὁ αὐτὸς Πατὴρ προσθέτει: «τοῦτό σοι τὸ ρῆμα, καὶ λαμπρῶς εὐημεροῦντι ποτέ, καὶ παντὸς τοῦ βίου κατὰ ροῦν φερομένου, χρησίμως παραστήσεται, ὡσπερ τις ἀγαθὸς σύμβουλος»¹⁰ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν.

Ἡ μετάνοια, πράγματι, δὲν ἐξαλήφει μόνον τὰς ἀμαρτίας μας, δὲν δημιουργεῖ μόνον τὴν διάθεσιν εἰς τὴν ψυχὴν μας νὰ ἀναζητῇ «τὰ ἄνω καὶ μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς»¹¹. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὑψιστον ἀγαθόν, τὸν Θεόν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἄνθρωποι τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς μετάνοιας εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν τὴν ζωὴν τῆς πνευματικῆς ἀπογειώσεως, ποὺ ἠμποροῦν μὲ εὐκολίαν νὰ ὑπερίπτανται τῶν χαμηλῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς, νὰ ὑπεροροῦν πάντοτε τῆς σαρκὸς καὶ νὰ ἐπιμελοῦνται τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὡς πράγματος ἀθανάτου»¹².

Ἄλλ' ἐὰν ἡ πνευματικὴ περισυλλογὴ καὶ ἡ μετάνοια εἶναι τὰ ἀναγκαῖα πνευματικὰ μέσα διὰ τὸν πνευματικὸν μας καταρτισμὸν, σὲ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας, εἶναι πολλοὶ περισσότερον ἀναγκαῖα στὶς ἐπίσημες στιγμὲς τῆς θρησκευτικῆς μας ζωῆς· ὅταν μᾶς καλῇ ἡ ἅγια

7. Ματθ. δ' 17.

8. Μ. Βασιλείου, λόγος εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῶ.

9. Ἐνθ' ἄνωτ.

10. Ἐνθ' ἄνωτ.

11. Κολασ. γ' 2.

12. Μ. Βασιλείου, λόγος εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῶ.

μας Ἐκκλησία νὰ προσεγγίσωμε τὸ θεῖον, νὰ πλησιάσωμεν τὸν Κύριον καὶ Θεόν μας.

Αὐτὲς οἱ ἐπίσημες στιγμὲς εἶναι οἱ μεγάλες ἡμέρες τῶν ἁγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου· οἱ μεγάλες καὶ ἱερὲς στιγμὲς, ποὺ προχωροῦμε πρὸς «τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς», ποὺ πλησιάζουμε νὰ κοινωνήσουμε.

Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸν ἴδιον κατανυκτικὸν ἑσπερινόν, ποὺ εἶναι εἰσαγωγή εἰς τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν καὶ ἡ ὁποία ἁγία Τεσσαρακοστή εἶναι τὰ προπύλαια τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ἡ προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κυρίως προτροπὴ πρὸς πιὸ ἐντατικὴν πνευματικὴν περισυλλογὴν καὶ μετάνοιαν· «ἰδοὺ καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ καιρὸς μετάνοιας».

Ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, ὅλοι μας κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἁγίων Παθῶν τοῦ Κυρίου θὰ κατακλύσωμε καὶ πάλιν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, διὰ νὰ προσκυνήσωμε εὐλαβικὰ τὸν ἐσταυρωμένον Κύριόν μας.

Ἐρώτα ὅμως πόσοι ἀπὸ ἡμᾶς θὰ ὑποστοῦν τὴν λυτρωτικὴν ἐπίδρασιν τῶν ἁγίων Παθῶν Του; Πόσοι θὰ ἀλλάξουν τρόπον ζωῆς; Πόσοι ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἐκεῖνον ἀσπασμὸν θὰ «περιπατήσουν ἐν καινότητι ζωῆς»¹³; Πόσοι!

Ἡ ἀπάντησις εἶναι: ὅσοι θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸν ἑαυτὸν τους ἐν πνευματικῇ περισυλλογῇ· ὅσοι θὰ γνωρίσουν τῆς ψυχῆς των τὰς νόσους· ὅσοι «ἐν εὐχαίς καὶ δάκρυσιν τὸν σώζοντα Κύριον θὰ ἐκζητήσουν»· ὅσοι διὰ μετάνοιας, κατὰ τὸν 4ον εὐαγγελιστὴν τῆς Ἀποκαλύψεως, «θὰ πλύνουν τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς των ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁγίου»¹⁴. «Ὅσοι μὲ μίαν λέξιν εἰς τὸ ἐξομολογητήριον θὰ προσέλθουν.

Ἄς εἰσέλθωμε λοιπόν, ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, εἰς τὸ πνευματικὸν γυμναστήριον τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς καὶ θὰ γνωρίσωμε τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μας. Καὶ τότε ἐν μετάνοια καὶ «ἐν εὐχαίς καὶ δάκρυσιν θὰ ἐκζητήσωμε τὸν σώζοντα ἡμᾶς Κύριον» καὶ θὰ ἀγνίσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ θὰ ἐπιτύχωμε τὸν πνευματικὸν μας καρτατισμὸν.

Εἶθε, μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἀτμόσφαιραν τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς, νὰ διέλθωμε ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, διὰ νὰ ἀγνισθῶμε ψυχικῶς, ὥστε νὰ δυνηθῶμε μὲ κεκαθαρμένην τὴν ψυχὴν νὰ προσκυνήσωμε, ἐν εὐλαβείᾳ πολλῇ, τὰ σεπτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου μας, καὶ ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς νὰ ἑορτάσωμε τὴν ζωηφόρον Αὐτοῦ Ἀνάστασιν.

Ἄρχιμ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

13. Ρωμ. στ' 4.

14. Ἀποκ. Ἰωάν. ζ' 14.

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

«ὦ Παναγιά μου Τηνιακιά!»

Η ὀρθοσκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ προσφορά τοῦ ὠραίου νησιοῦ τῆς Τήνου στὴν ἱστορικὴ παρουσία τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι μιὰ πλούσια μαρτυρία πίστεως καὶ πνευματικῆς ἀναζωογονήσεως. Ἐκφράζει τὴ βαθύτερη συνείδησι τοῦ Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν πανανθρώπινη ἐκπληξι καὶ λαχτάρια τοῦ θαύματος, ἔτσι ὅπως βιώνεται καὶ προσδοκᾶται στὴ θεία καὶ ἀνάλαφρη μυσταγωγία τοῦ Αἰγαιοπελαγίτικου τοπίου ἀπὸ τὴ ὀρθοσκευοῦσα ψυχὴ.

Ἡ Τήνος στάθηκε ἀνέκαθεν ἓνα ἱερὸ νησί. Στις ἀμέτρητες ἀποχρώσεις τοῦ γαλάζιου φόντου τῆς λατρευτικῆς πολλοὶ θεοὶ καὶ ἡ ἱστορία τῆς εἶναι μιὰ μαρτυρία ἑλληνισμοῦ καὶ ὀρθοσκευτικότητος, πού σμίλεσαν τὸ στέρεο χαρακτήρα τῆς Τηνιακῆς καὶ γενικώτερα τῆς Κυκλαδίτικης εὐγενείας καὶ ἀρχοντιᾶς.

Οἱ πανάρχαιες ὅμως αὐτὲς καταβολὲς τῆς Τήνου ἔγιναν ξεχωριστὴ, πανορθόδοξη δωρεὰ καὶ κατάκτησι ἐσωτερικῆς καλλιιεργείας ἀπὸ τὴ μέρα πού, πάνω σὲ τούτη τὴ θαλασσινὴ πολιτεία, ἔλαμψε ἡ δύναμι καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Μεγαλόχαρης.

Ὅταν, δηλαδή, τὸ Γενάρη τοῦ 1823, πρὶν ἀκριβῶς ἀπὸ 150 χρόνια, βρέθηκε μέσα στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ἡ θαυματουργικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, πάνσεπτο κειμήλιο τοῦ ὀρθοδόξου ναοῦ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἀπὸ τότε, καὶ μέχρι σήμερα, γλυκειὰ καὶ παρηγορητικὴ ἀπλώνεται ἡ σκιά τῆς Μεγαλόχαρης στὸ Αἰγαιοπελαγίτικο νησί. Τὰ θαύματά της, θερμὴ πρόκλησι τῆς κατατρεγμένης καὶ συντριμμένης ψυχῆς καὶ θεία προσφορά τῆς ἀπέραντης ἀγάπης τῆς Θεοτόκου, φωτίζουν τὶς καρδιές. Ἀνοίγουν στὴν ἀνθρώπινη ἀγωνία τὸ μυστικὸ μεγαλεῖο τοῦ Ἐπέκεινα καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς.

*

Ἡ ἱστορία τῆς Παναγίας τῆς Τήνου στὰ 150 χρόνια πού διέρρευσε ἀπὸ τὴν ἀνεύρεσί της καὶ πού ἡ Ἐκ-

κλησία τιμᾷ ιδιαίτερα αὐτὸ τὸ χρόνο, ἔδωσε μιὰ νέα γεῦσι
θρησκευτικῆς συγκινήσεως καὶ πολιτιστικῆς ἀκτινοβολίας
σ' ὅλο σχεδὸν τὸν ἑλλαδικὸ χῶρο!

Τὸ τραγούδι τοῦ Κυκλαδικοῦ ἀνέμου μπλεγμένο
μὲ τὴν ἀνθρώπινη θλίψι καὶ τὴ μοναξιά, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ λα-
χτάρα τῆς ἐλπίδος, στέκεται μιὰ συνεχῆς πρόκλησι πνευ-
ματικῆς ὁδοιπορίας καὶ ἀναγεννήσεως.

*«Γλυκεῖα Παναγία, Μεγαλόχαρη, Μητέρα ὄλου
τοῦ Κόσμου, ἄπειρη εὐγνωμοσύνη νοιώθουμε
σήμερα πὸ μᾶς ἀξιώσες νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὸ
ὑπέροχο τοῦτο Αἰγαιοπελαγίτικο νησί Σου, νὰ
προσκυνήσουμε αὐτὸν τὸν ἱερὸ τόπο, καὶ νὰ
ἀσπασθοῦμε τὴν πάνσεπτη εἰκόνα Σου».*

Τέτοιες τρυφερὲς ἀποκαλύψεις συγκινήσεως καὶ
λατρευτικοὶ ἀναβαθμοὶ εὐγνωμοσύνης πλημμυρίζουν καθη-
μερινὰ τὸ ἱερὸ νησί τῆς Τήνου. Δημιουργοῦν τὴν πλατεῖα
θρησκευτικὴ περιουσία τοῦ τόπου καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Πλη-
θαίνουν τὸ οὐράνιο στερέωμα μὲ χρυσὲς γέφυρες ἐπικοινωνι-
νίας ἀνάμεσα στὴν ὀμορφιὰ τῆς πιστεύουσας ψυχῆς καὶ τῆς
ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

*

Φιλόξενη καὶ στοργικὴ ἡ Παναγία τῆς Τήνου
δὲν συγκλονίζει μονάχα μὲ τὰ θαύματά της τίς ἀνθρώπινες
συνειδήσεις. Ἀλλὰ καὶ φτερώνει, μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς
καθημερινῆς πνευματικῆς παρουσίας της, ὅλο τὸ χῶρο τῆς
γῆς καὶ τῆς θάλασσας πὸ περιβάλλει τοῦτο τὸ πανορθόδοξο
καὶ πανελλήνιο προσκύνημα.

Μυρωμένα μὲ τ' ἀγέρι τοῦ θείου τοπίου, τοὺς
δοξαστικούς αἶνους καὶ τίς προσευχὰς τῆς ἀγρυπνίας, τὰ κεί-
μενα καὶ τὰ ἔργα ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Παναγία τῆς Τήνου
προκαλοῦν τοὺς πιδὸ μύχιους κραδασμοὺς τῆς ἀνατάσεως,
τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς ἀγιότητος, καθὼς ξετυλίγουν μπροστὰ
μας τὴ θεία μαρτυρία τῆς ἱερῆς Τήνου.

Ὁ Σκιαθίτης Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης μπρο-
στὰ σὲ μιὰ παρόμοια μυσταγωγικὴ ὥρα ζωγραφίζει μὲ ἐξ-
αρσι τὴν Τηνιακὴ αὐτὴ εὐαισθησία, καθὼς ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ
τὸ κέντρο τῆς ζωῆς της, τὸ ναὸ τῆς Μεγαλόχαρης:

«Τοῦ παρσέπτου αὐτοῦ Ναοῦ τὴν Χάριν καὶ τὸν Πλοῦτον, ὄνπερ ὁ λαὸς ὁ εὐσεβῆς τὸν ὀνομάζει Ἐπίγειον Παλάτιον τῆς Παναγίας, ἀπηθανάτισεν ἐνωρὶς ἡ Μοῦσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ εὐσεβῆς καὶ πιστεύουσα, εἰς τρυφερώτατον δίστιχον, ὥσπερ νανούρισμα γλυκύτατον ἀντηγεῖ μελωδικῶς, ἰδίως εἰς τὰς νήσους, παρὰ πᾶσαν κοιτίδα βρέφους, εἴτε παρὰ τὴν ἐστίαν, ὅταν πνέη ἄγριος καὶ παγωμένος βορρᾶς, εἴτε ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀμυγδαλῆς, κατὰ τὰς θεσπεσίας τῆς ἀνοίξεως ὥρας, ἀπὸ τὰ τρυφερὰ τῆς μητρὸς χεῖλη ὑμολογούμενον:

ὦ, Παναγία μου Τηριακιά,
μὲ τὰ πολλὰ καρτήλια
φύλαγε τὸ παιδάκι μου,
γὰ Σοῦ τὰ κάνω χίλια».

*

ΡΙγοῦν οἱ καρδιές. Χαράζεται βαθειὰ μέσα μας τὸ μεγαλειῶδες ὄραμα τῆς εἰκόνας, ποῦ παρουσιάζει σ' ὄλες τὶς ὥρες τοῦ τοῦτο τὸ Κυκλαδίτικο νησί. Δυνατὲς στιγμὲς πίστεως καὶ ἀγάπης, φέρνουν αἰσθήματα μεταρσιώσεως. Εἶναι οἱ φωτεινὲς ἐκείνες ἀνατάσεις, ποῦ ἡ ψυχὴ ἔρχεται σὲ ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν οὐρανῶν. Ὁραματίζεται ἓναν κόσμον ἀληθινό, δίχως πόνο καὶ δίχως δάκρυ ἀπελπισίας.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ο ΕΚ ΠΥΡΓΟΥ ΘΗΡΑΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ
ΑΖΑΡΙΑΣ ΣΙΓΑΛΑΣ *
(1660-1740)

2. Ἀντίδρασις καὶ ἄμυνα.

Τὸ πολυμερές ἔργον τοῦ Ἀζαρία ἐγέννησεν, ὡς ἦτο φυσικόν, ὀρισμένως δυσαρεσκείας εἰς τοὺς Καθολικοὺς τῆς νήσου. Ὁ προκληθεὶς ἐρεθισμὸς ἐφθασε μέχρι ἀποφάσεως «...θανατώσαι αὐτόν...», καθότι ἡ προκληθεῖσα εἰς αὐτοὺς ζημία ἦτο μεγάλη. Μὴ δυνάμενοι, λοιπόν, νὰ φέρωσι τὴν θρησκευτικὴν ζημίαν καὶ ὑποδεστέραν θέσιν ἐν τῇ θρησκευτικῇ τῆς νήσου ζωῇ, ἔγραψαν πρὸς τὸν ἐνδημοῦντα ἐν Κ/πόλει πρεσβευτὴν τῶν Γάλλων ἀναφορὰν ἐναντίον τοῦ Ἀζαρία. Ἐν αὐτῇ ἐξέθεσαν «... ὅσα ἡ ἀσύνητος αὐτῶν καὶ δόλιος καρδία ὑπαγορεύειν ἠδύνατο καὶ ὁ σατὰν αὐτοῖς εἰσηγήσατο...»¹⁸. Ὁ πρεσβευτής, πεισθεὶς ὑπὸ τῆς ἀναφορᾶς ἐκείνης ἐξέδωκε διαταγὴν, «τοῦ γενέσθαι ὑπερόριον τὸν Ἀζαρίαν...», ἥτοι τοῦ νὰ ἐξορισθῇ. Ἡ διαταγὴ ἐξεδόθη ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σουλτάνου, μεθ' οὗ ἡ Γαλλία τότε εἶχεν ἀγαθὰς σχέσεις συμμαχικοῦ περιεχομένου. Λαβὼν γινῶσιν τῶν τεκταινομένων κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀζαρίας ἀπὸ τῆς κατ' αὐτοῦ μανιώδους τῶν Λατίνων ὁρμῆς...» ἠναγκάσθη πάραυτα νὰ πορευθῇ εἰς Κ/πολιν. Ἐκεῖ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ τότε Πατριάρχου Παΐσιου τοῦ Β', ἀνέπτυξεν αὐτῷ τὰς κατ' αὐτοῦ ἀσυστόλους τῶν Θηραίων Λατίνων κατηγορίας καὶ παρεκάλεσεν αὐτόν, ἵνα ἐνεργήσῃ ἀναλόγως «ἐκφυγεῖν τὸν... κατεπεύγοντα τῆς ὑπερορίας κίνδυνον...»¹⁹.

Ὁ Πατριάρχης ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν συνομιλίας μετὰ τοῦ Σουλτάνου κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον καὶ νὰ βοηθήσῃ οὕτω τὸν Θηραῖον κληρικὸν νὰ καταδικασθῇ εἰς μίαν ἄγονον ἐξορίαν, ἐν ἡμέραις, καθ' ἃς τὸ Ἔθνος εἶχεν ἀνάγκην τονώσεως καὶ ἐνισχύσεως ἐθνικῆς τε καὶ θρησκευτικῆς, ἔστω καὶ ἐν περιορισμένη δικαιοδοσίᾳ. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀζαρίας πλήρης χαρᾶς ἐπέστρεψεν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 36 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τεύχους.

18. Π. Ζερλέντη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 282 καὶ Νέος Ἑλληνομνήμων (Β) σελ. 373.

19. Ἐνθ' ἄνωτ., καὶ Ζ. Μαθᾶ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 149.

εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπιδοθεὶς ἔκτοτε εἰς τὴν μελέτην τῶν ἱερῶν βιβλίων, συγγραφέων λόγους καὶ διδασκαλίας κατὰ τὸν ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του χρόνον.

Γ'. Τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Ἀζαρία.

Δὲν τυγχάνει εὐκαταφρόνητον καὶ τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Θηραίου κληρικοῦ. Ἐγραψεν ἀρκετὰ καὶ ὄλων τῶν εἰδῶν τοῦ γραπτοῦ λόγου ἔργα. Διακρίνονται κυρίως τὰ ἑξῆς:

1. Γ ρ α μ μ α τ ι κ ῆ. Αὕτη ἰδιόχειρος οὖσα, φέρεται εἰς τὸν κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀζαρία Σιγάλα Γραμματικὴ περὶ συντάξεως πρὸς Ἰωάννην Μπεγτζαδὲν τοῦ ἡγεμόνος Ἀντιόχου Καντεμίρη Βοεβόδα ἰδιόχειρος». Ἔτος 1717²⁰.

2. Μ ο ν ό σ τ ι χ α. Ταῦτα ἔγραψεν ἐν Σαντορίνῃ ἀπὸ τοῦ 1717 μέχρι τοῦ 1731, ἔχοντα τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀζαρίου Τζιγάλα μονόστιχα πρὸς τοὺς ἐκλαμπροτάτους Μπετζαδέδας τοῦ Μιχαὴλ Βοεβόδα παραινετικὰ κατὰ στοιχεῖον». Τὰ ἐν λόγῳ μονόστιχα εὐρίσκονται εἰς χειρόγραφον τεῦχος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς (ὑπ' ἀριθμ. 89) ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Ἐλευθερίου Θωμᾶ. Ἐκ τούτων παραθέτομεν μερικοὺς στίχους:

Ἄνδρὸς φρένας χρὴ τοὺς τοιοῦτων ἡγεμόνων ἔχειν παῖδας
βαδίζειν ἄρξαντας, ἡγεμόνες τυγχάνουσιν ὄντες
γαυριᾶν οὐ δεῖ ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ, ἀλλὰ τῆς τῶν τρόπων χρηστότητος.
Δίδαγμα πρῶτον τὰ ἦθη κοσμεῖν.

ἔχοντες σώματος εὐεξίαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ποθήσατε
ζηλοῦσθαι μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἡγεμονίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ θέμις.
ἡγεμονία ἐστὶν ἀληθὴς τὸ τῶν παθῶν κρατεῖν
θρόνον καθέστηκεν ἀρετὴν θεμέλιον καὶ ὕψος.
ἰδέσθαι σπουδάσατε πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀκρόρειαν.

.....
μαθημάτων ἄρξαντες ἦθη μᾶλλον κοσμήσατε
νέμετε πᾶσι τιμὴν τὴν προσήκουσαν μάλιστα δ' ἀλλήλοις.
ξένους οἴεσθαι δεῖ τοὺς εὐσεβεῖς μὴ φέροντας δόγμα
ἴλους ἑαυτοὺς ἐκδίδοντες Θεῷ καὶ τοῖς γεννήσασσι
παρὰ γὰρ Θεῷ πρῶτιστον οἱ φύντες πέλουσι
ρημάτων ἀγαθῶν ἀκούειν καὶ πράξεις ἀγαθὰς πράττειν
σφραγὶς τῶν ἀρετῶν πασῶν ἡ ἀγάπη.
τοὺς πένητας ἀγαπᾶτε παρὰ Θεοῦ ἢ ἐντολῆ.....».

20. Περιοδ. Παρνασσός, τόμ. Α', σελ. 893.Π. Ζερλέντη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 278 καὶ 280.

3. Λόγοι και Διδασχαι. Τοῦτο ἔγραψεν ἐν Θήρα περι τὰ τέλη τοῦ βίου του.

4. Ἐπιστολαὶ διάφοροι.

5. Ἐν Κ/πόλει μετέγραψε σύγγραμμα περὶ Θείας Προνοίας, τὸ ὁποῖον φέρει ἐν τῷ τέλει τὴν ἐπιγραφὴν· «Ἄζαρίου ἀρχιμανδρίτου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας χεὶρ μετεγρᾶφη, αψία' ἔτος κοσμοσωτήριον μουνιχιῶνος ἐβδόμη ἐπὶ εἰκάδι ἡμέρα τῇ ἀγία καὶ μεγάλη τρίτῃ ὥρα ἡ' τῆς νυκτὸς μετὰ τὴν θείαν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου». Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος μετέγραψεν ἐπίσης καὶ τὸ ἔργον «Ζητήματα» τοῦ Γεωργίου Κορασίου.

6. Ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ἱστοριοδίφης Π. Ζερλέντης, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἁγίου Ὁρους καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 195 χειρογράφῳ (546) γράφεται τὸ ἑξῆς.

«Τόμος πρῶτος διαφόρων σημειώσεων περὶ Διδασχῶν Ἄζαρίου ἀρχιμανδρίτου τοῦ Κυζίκου». Χαρακτηριστικὰ δὲ δείγματα τῆς γλωσσικῆς καὶ γενικώτερον τῆς παιδευτικῆς του ἱκανότητος εἶναι τὰ κάτωθι²¹.

α) Ἡ ἀξία τῆς Παιδείας.

«... τῶ ὄντι γὰρ οὐδὲν διαφέρει λίθου ὁ ἄμοιρος παιδείας ἄνθρωπος καὶ φιλοσοφίας ἀγευστος· ταύτη τοι καὶ ὅσοι γ' ὀπωσοῦν φρονήσεως μετελήφασι, φροντίδα πᾶσαν καταβάλλοντες, καὶ σπουδὴν σύντομον περὶ πολλοῦ ποιῶντας, ὅσον ἔνεστι ταύτης κατασχεῖν· φιλοσοφίας γὰρ τὸ ὄντως ἀγαθὸν ἢ ἐξομοιοῦσα Θεῷ τὸν ἄνθρωπον καὶ Θεὸν τὴν χάριν, τῇ γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσει καταξιοῦσα γίνεσθαι, ἅπερ γὰρ τὸ θεῖον ἐδημιούργησε, θαυμασίως ἄγαν ὑπὲρ λόγον τοῦτ' αὐτῇ τῇ φιλοσοφίᾳ ὡς ἔχει φύσεως γινώσκεσθαι παρασκευάζει, δυσχερὲς δέ τι χρῆμα φιλοσοφία καθέστηκε καὶ πόνου πολλοῦ δεομένου καὶ χρόνου μακροῦ».

β) Ἡ ἀξία τῆς Γραμματικῆς.

«Γραμματικὴ ἔστι τέχνη διδάσκουσα ἡμᾶς ὀρθότητα λόγου, ὀρθότητα γραφῆς, ὀρθότητα τῆς καλῆς ἀναγνώσεως. παραδιδούσα ἡμῖν κανόνας, δι' ὧν ἀπταιστως ἱστορικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων σχοιήμεν. δοκεῖ μέντοι καὶ αὕτη τῆς γραμματικῆς ἢ

21. Π. Ζερλέντης, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 280.

Ἱερατικὲς μορφές

† ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΑΚΤΑΝΗΣ

«Οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν Ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλη γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος» (Μάρκ. 10,42).

Τοῦ πρώτου ζηλωτοῦ ἱερέως ἐφημερίου, ὄργανοῦ τῆς Ἐνοριακῆς ζωῆς καὶ πρωτοποριακοῦ κατηχητοῦ τῆς νεότητος τοῦ 20οῦ αἰῶνος τῆς Ἑλλαδικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Μάρκου Τσακτάνη ἐπιτελοῦμεν τῆς ἀναμνηστικῆς προτομῆς τὰ ἀποκαλυπτήρια.

Μακαριώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς. Εὐλαβὲς ἱερατεῖον, Χριστεπώνυμον πλήρωμα.

Εἰς τίνα ἄλλον εἶναι ἀρμοδιώτερον νὰ παραχωρήσωμεν τῆς σεμνῆς πανηγύρεως τὴν τελεταρχίαν καὶ χοραρχίαν καὶ τῆς ὅλης πνευματικῆς πανδαισίας τὴν συμποσιαρχίαν, εἰμὴ εἰς τὸν Ἅγιον ἐνδοξον καὶ πανεύφημον Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τῆς Καινῆς τοῦ Θεοῦ Διαθήκης τὸν ὑποφήτην καὶ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας τὸν θεμελιωτὴν, δογματίζοντα

μέθοδος, οὐ εὐληπτος εἶναι καὶ δὴ δυσπόριστος. αἴτιον δὲ τότε διάφορον τῶν διαλέκτων καὶ τὸ ἀτελὲς τῶν συγγραψάντων...».

γ) Περιγράφων δὲ ἑαυτὸν σημειοῖ:

«Τοῖς ἐντυγχάνουσι χαίρειν. Ἀκούοντας ἐγὼ ἀγαπητοὶ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν διδασκάλου Χριστοῦ, ὅπου λέγει ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, ὅτι ὁ κρύψας τὸ τάλαντον κατὰ κριτος ἔστω καὶ ὑπόδικος τῆς αἰωνίου, ἐφοβήθη μὴ πως κἀγὼ πεισαίμην τὰ ὅμοια καὶ δὴ καὶ παρ' ἁγίων Πατέρων πολλὰ καὶ αὐτὸς συλλεξάμενος καὶ πολλὰς ὁμιλίας ποιήσας εἰς διαφόρους τόπους, ὅπου ἂν ἀφικόμεν (καίτοι μὴ θέλων) καὶ τὸ βαρὺ φορτίον τοῦτο εἰδὼς καὶ παραιτούμενος, οὐκ ἔκρινα ἄξιον εἶναι ἔἶσαι ταύτας ἀφανισθῆναι, ἀλλ' ὅσον ἠδυνήθη ἠύξησα τὸ τάλαντον πρὸς ὠφέλειαν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀκουσάντων μοι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξῆς χαριζόμενος, ὅσας ἂν εὗρον σημειώσεις, καὶ ὅσας παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων συλλεξάμενος εἰς λόγους αὐτάς μετηρίθμησα εἰς τόμους ἕξ ταύτας ἐποίησα...».

(Συνεχίζεται)

Μ. ΜΗΝΔΡΙΝΟΣ

καὶ νομοθετοῦντα τὸν χριστιανικὸν ἀποστολικὸν καὶ κατ' ἐξοχὴν ποιμαντικὸν καὶ ἱερατικὸν κανόνα: «ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος»;

Καὶ ὁ χριστοδίδακτος οὗτος κανὼν καὶ ἡ Θεόπνευστος αὐτῆ ἐπαγγελία τοῦ Ἀγ. Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ἀποδειχθεῖσα ἀψευδὴς καὶ ἀναμφισβήτητος, κατὰ τὸν βίον τῶν εἰκοσιν αἰώνων τῆς Θεοιδρύτου Ἐκκλησίας, ὡς καὶ «πᾶσα γραφή» (Β' Τιμ. 3,16) ἐδικαιώθη πλήρως καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σήμερον, ἐν ἀποκαλυπτηρίοις προτομῆς, τιμωμένου Πρεσβυτέρου τοῦ «ἐσφαγμένου Ἀρνίου» (Ἀποκ. 5,6) Μάρκου Τσακτάνη, εἰς δόξαν καὶ εὐδοκίαν τοῦ Παναγίου ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ «Θρόνου τοῦ μεγάλου τοῦ λευκοῦ» (Ἀποκ. 20,11) καθημένου Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεως» (Ἐβρ. 12,2) καὶ «Κεφαλῆς τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. 1,18) Θεανθρώπου «Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Πέτρ. 1,11).

Καὶ οὕτω καὶ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν «ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς» (Λουκ. 7,35). Ἐὰν ὁ Θεὸς τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐκάλεσε, κατὰ κανόνα, τοὺς «κατὰ σάρκα» καὶ «κατὰ κόσμον» σοφοὺς καὶ δυνατοὺς καὶ εὐγενεῖς, «ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ κατὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ ἐξουθενήμενα ἐξελέξατο» (Α' Κορινθ. 1, 24-29), τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἐφηρημόσθη εἰς τὸν Πατέρα Μᾶρκον Τσακτάνη.

Καταγόμενος ἐκ τῆς ἱστορικῆς διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τουρκοκρατουμένου Ἐθνους ἀγῶνας Ρεντίνης τῶν Ἀγραφῶν ἐγεννήθη τῷ 1884 εἰς τὴν καρδίαν τῆς λεβεντογέννας Ρούμελης, τὴν Λαμίαν. Ὅτε ἐτελείωσε τὸ Δημ. Σχολεῖον, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὠδηγήθη εἰς τὰς Ἀθήνας μετ' ἄλλων γυναικοπαίδων διὰ τὸν φόβον τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἀγαρηνῶν.

Οἰκογενειακῶς τότε ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν πάροδον ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ Ἀγ. Φιλοθέης τῆς συνοικίας Πλάκας. Νηπιόθεν αἰσθανόμενος ζωηρὰν κλίσιν πρὸς τὴν ἱερωσύνην, τὴν ὁποίαν ἐπιμελῶς ἐθέρμαιεν ἡ εὐσεβὴς μήτηρ του, μετέβαινε συχνὰ εἰς τὸν Ἀγ. Ἀθανάσιον τοῦ Ψυρρῆ, ὅπου ἐξωμολόγει ὁ συνεργάτης τοῦ Κωνσταντίνου Διαλησιᾶ, πατὴρ Ἰγνάτιος. Κερδίσας λοιπὸν τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Ἁγίου ἐκείνου ἱεροκλήρυκος καὶ πνευματικοῦ ὁ νεαρὸς Μᾶρκος Τσακτάνης, ὑπηρετεῖ αὐτὸν ἐν τῷ Ἁγίῳ βήματι ἐπὶ τὰ βήματα τοῦ Ἀγ. Σαμουὴλ «καὶ τὸ παιδάριον Σαμουὴλ ἦν λειτουργοῦν τῷ Κυρίῳ... καὶ ἐμεγαλύνθη Σαμουὴλ καὶ ἦν Κύριος μετ' αὐτοῦ» (Α' Βασ. 3,1,19). Ὁ π. Ἰγνάτιος θαυμάσας τὴν σεμνότητα, τὴν καθαρότητα, τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν προθυμίαν τοῦ νεαροῦ πτωχοῦ πρόσφυγος Μάρκου Τσακτάνη, ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ

ἐφαπλῶν καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐεργετικὴν του προστάσιαν, ἐνέγραψεν αὐτὸν εἰς τὸ ἰδιωτικὸν σχολεῖον τοῦ ἐμπνευσμένου ἐκπαιδευτικοῦ, Σχολάρχου, ἱεροκέρυκος, συγγραφέως καὶ ἰδρυτοῦ τῆς «Ἀναπλάσεως» Κων/νου Διαλησμά, τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ νεαρὸς Μάρκος Τσακτάνης ἦτο ὑποχρεωμένος, σπουδάζων ἐν τῇ σχολῇ Διαλησμά, νὰ ἐργάζεται συγχρόνως, ἵνα βοηθῇ καὶ τὴν πτωχὴν του οἰκογένειαν, διότι: «Ἐτσι σπουδάζουν οἱ πτωχοὶ ποὺ εἶναι προωρισμένοι νὰ γίνουν μεγάλοι».

Ἀποφοιτήσας τῆς Σχολῆς Διαλησμά, ἤτις ὡς σκοπὸν εἶχε τάξει ν' ἀποβῇ ἄργανον τῆς Θ. Προνοίας πρὸς συνέχισιν μιᾶς προόδου, δαδούχος τοῦ θ. φωτὸς πρὸς γνώσιν τῆς προγονικῆς παιδείας καὶ ἐξάσκησιν τῆς ἠθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου... ἐκρίζωσιν δὲ τοῦ ἐμφύτου κακοῦ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀτόμου καὶ προαγωγὴν αὐτοῦ», ἔλαβε μέρος εἰς διαγωνισμὸν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἵνα ἐπιτύχῃ καὶ σπουδᾶσιν ἐν αὐτῇ, μὲ κληροδότημα τῆς πατρίδος του Λαμίας. Διευθυντὴς τῆς παλαιφάτου Ἱ. Σχολῆς, ἤτις ἐξέθρεψεν ἀρχιεπισκόπους τῆς περιωπῆς τοῦ Μακαριωτάτου Ἱερονωμοῦ τοῦ Ἀ' καὶ πλειάδα ὄλων πνευματικῶν ἡγετῶν καὶ ἀρίστων τοῦ Ἔθνους ταγῶν, ἦτο ὁ σήμερον οἰκουμένικῶς καὶ πανορθόδοξως, ὡς καινοφανῆς καὶ θαυματουργὸς Ἅγιος ἀναγνωριζόμενος Ἱεράρχης Νεκτάριος Κεφαλαῆς, ἐμπερίστατος Μητροπολίτης Πενταπόλεως τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, οὗ τὸ ἱερὸν λείψανον ἐν τῇ ἐν Αἰγίνῃ Μονῇ αὐτοῦ πανορθόδοξον ἀποτελεῖ προσκύνημα. Μολονότι ὁ Μάρκος Τσακτάνης, ὡς ἀριστος τό τε ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἐπέτυχεν εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ριζαρείου, ὁ Ἅγιος Σχολάρχης Νεκτάριος, δεσμευμένος ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ, εὐρέθη εἰς τὴν δυσχερῆ θέσιν νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ ὅτι θὰ προτιμηθῇ ὁ ἕτερος ἐπιτυχὼν, ὅστις εἶναι περισσότερον συμπατριώτης τοῦ προσφέροντος τὸ κληροδότημα.

Ἐδάκρυσε τότε ὁ νεαρὸς Μάρκος, βλέπων νὰ ναυαγῇ τὸ γλυκύτερον τῆς ζωῆς του ὄνειρον. Εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν ὁ οἰκτίρμων καὶ φιλάγαθος Ἅγιος Νεκτάριος τὸν παρηγορεῖ: «Προφθάνεις νὰ δώσης ἐξετάσεις εἰς τὸ διδασκαλεῖον». Ὁ Μάρκος Τσακτάνης δακρῶν πάντοτε ἀπαντᾷ: «Ἄλλ' ἐγὼ δὲν θέλω νὰ γίνω διδάσκαλος ἀλλὰ Κληρικός». Θαυμάσας ὁ Ἅγ. Νεκτάριος τοῦ εὐσεβοῦς νέου τὴν πίστιν καὶ τὴν πρὸς τοῦ κληρικοῦ στάδιον σταθερὰν ἀγάπην τὸν ἐρωτᾷ: «Ἐχεις κατοικίαν νὰ μένης, ἂν σὲ δεχθῇ τὸ Συμβούλιον ὡς ἐξωτερικόν, διὰ νὰ εἰσηγηθῶ;» Ἐπιτυχὼν δὲ τὴν ἐγκρισιν τοῦ Συμβουλίου ὁ ἡγιασμένος ἐκεῖνος καὶ Ὁσιος Σχολάρχης, εἰσήγαγε τὸν Μάρκον Τσακτάνην εἰς τὴν Ριζαρείον. Φοιτήσας πάντοτε μετ' ἐξαιρετον διαγωγὴν καὶ ἐπίδοσιν ἐν τῇ Ριζαρείῳ, πρὶν ἢ ἀκόμη ἀποφοιτήσῃ αὐτῆς, δεικνύων ὅτι

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Ὁ Ἰσραήλ. Ἡ Ὑμνογραφία ἀπευθύνεται ἤδη εἰς τὸν Ἰσραήλ, παλαιὸν καὶ καινὸν ἢ νέον. Εἰς τὸν παλαιόν, (αὐτὴ ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ οἱ Πατέρες καὶ ἐξ οὗ ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα) (Ρωμ. θ' 4-5), λαὸν διαρκῶς ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα (Ρωμ. ι' 21, Ἦσ. ξε' 2), πεισμόνως ἀπορρίπτοντα τὸν ἐν Βηθλεὲμ Χριστόν, ὃν προεκήρυξαν οἱ προφῆται ἁγίου Ἰσραήλ ἐνωτίσθητι) (=ἄκουσε μετὰ προσοχῆς, πρόσεξε), τοῦ λέγει, μετὰ σοβαρότητος, «ὁ προὐών» (=ὁ προϋπάρχων, ὁ προαιώνιος) «ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων» (Ψαλ. β' 6) ὡς Θεὸς ἀπαιδίον γεννᾶται ἐκὼν καὶ υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν», καθὼς ὁ Θεολόγος προφήτης ἀπεφάνθη (Ἠσαίου θ' 6)⁷¹.

Ὁ παλαιὸς Ἰσραήλ δὲν ἦτο μόνον λαὸς ἀπειθῶν καὶ ἀντιλέγων, ἀλλὰ καὶ «βαρυκαρδίου» κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν (Πράξ. ζ' 51) ἔχων καρδίαν βαρεῖαν, βραδυκίνητον καὶ δύσκολον εἰς τὸν νὰ πιστεύῃ (Λουκᾶ κδ' 25), μὴ ὑποτασσόμενος εἰς τὸν Θεόν, τὴν ψυχὴν ἔχων πλημμυρισμένην ἀπὸ τὸ ψηλαφητὸν σκότος» τῆς θῆς πληγῆς (Ἐξέδου ι' 21-29· Σοφ. Σολ. ιζ' 20), τὸ ὁποῖον δὲν ἄφηνεν αὐτὸν νὰ ἴδῃ τὸ ἀληθινὸν φῶς· «ἀπόθου» (=ἀποδιώξον) «τὸ ἐν τῇ ψυχῇ ἐπικείμενόν σοι νέφος» τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν παθῶν, «ἐπίγνωθι» (=ἀναγνώρισε) ὅτι «ὁ ἐν σπηλαίῳ τικτόμενος εἶναι ὁ πλάστης».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 189 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

71. Αἶνων τρ. 4ον 22 Δ/βρίου.

εἶναι προωρισμένος νὰ γίνῃ πνευματικὸς ἡγέτης, ἰδρύει τὸν «Σύλλογον τῶν Φθιωτῶν», οὗ τὴν προεδρίαν παραδίδει εἰς τὸν Διοικητὴν τότε τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς Ἰωάννην Δροσόπουλον, διατελέσαντα ἐπανειλημμένως καὶ ὑπουργὸν οἰκονομικῶν.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΓΕΩΡ. ΚΑΤΙΝΑΣ

«Οὗτος τῶν Ἑθνῶν ἡ προσδοκία» (Γεν. μθ' 20), οὗτος θ' ἀντικαταστήσῃ τὰς ἐορτάς σου, διὰ τῶν νέων τῆς καινῆς ἐποχῆς, καταργουμένης τῆς Ἰσραηλιτικῆς θρησκείας (Ψαλ. ογ' 8). Ἡ λατρεία τοῦ παλαιοῦ Ἰσραὴλ εἶχε καταντήσῃ τυπολατρεία, οὐδόλως προσεγγίζουσα τὴν καρδίαν, προσέβαλλε, δὲν ηὐχαρίσκει τὸν Θεόν ('Αμὼς ε' 21, 'Ἡσαΐου α' 14)⁷².

Ὁ καινὸς Ἰσραήλ. Αἱ προνομίαι τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ, ἀφοῦ ἀπώθησεν αὐτὸν (τὸν Ἰησοῦν) καὶ δὲν ἔκρινεν ἑαυτὸν ἄξιον τῆς αἰωνίου ζωῆς» (Πράξ. ιγ' 46), μετεβιβάσθησαν εἰς τὸν καινὸν Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος. Διὰ τοῦ Χριστοῦ «τὰ πάντα γέγονε καινά». «Τὸ ὄνομα αὐτοῦ καινόν» ('Αποκ. β' 17, κα' 5). «Εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον» ἦλθεν ὁ Χριστὸς νὰ ἐνώσῃ Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας ('Εφεσ. β' 15). «Καινὸν τὸ πνεῦμα» (= καινὴ ἡ κατάστασις, εἰς ἣν ἐκλήθημεν νὰ δουλεύωμεν) (Ρωμ. ζ' 6). «Εἰς καινότητα ζωῆς» εἰσῆχθημεν διὰ τοῦ βαπτίσματος («να περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ' 4), «ἐνδυσάμενοι τὸν καινὸν ἄνθρωπον» ('Εφεσ. δ' 24, β' 15, Κολ. γ' 10). «Ἡ διδαχὴ καινὴ» (Πράξ. ιζ' 19). «Ἡ διαθήκη καινὴ» (Ματθ. κστ' 28, Μάρ. ιδ' 24, Λουκᾶ κβ' 20). «Ἡ κτίσις καινὴ» (Γαλ. στ' 16). «Τὸ Πάσχα (καὶ αἱ λοιπαὶ ἐορταὶ) καινόν» (Ματθ. κστ' 29). Ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης («καινὴ» ('Ἰωάν. ιγ' 34). «Καινὸν ἄσμα» ('Ἡσαΐου μβ' 1, Ψαλ. λβ' 3, λθ' 4, 4ε' 1, ρμγ' 9, ρμβ' 1) «καινὴ ᾠδὴ» ('Αποκ. ε' 9) πρέπει νὰ συντεθῇ καὶ μελλοποιηθῇ. «Καινὴ ᾠδὴ» εἶναι ἡ ἐν Ἡσ. στ' 3 «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ», ἡ ἐν Λουκᾶ β' 14 «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ» ἡ ἐν Ἄποκ. ε' 9 «ἄξιόν ἐστι λαβεῖν... τὴν τιμὴν καὶ δόξαν... (ὁ Χριστὸς) εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». «Ὁ καινὸς Ἰσραὴλ» λοιπόν, κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν, «ψάλλων τὸ καινὸν ἄσμα», τὴν ὡς ἄνω «Οὐράνιον ᾠδὴν» τί πρέπει νὰ κάμνῃ; Ἡ Ὑμνογραφία ὑποδεικνύει διὰ σωρείας συνωνύμων «εὐφράνθητι καὶ τέρπου, καὶ ἀγάλλου καὶ χόρευε», δηλ. συνιστᾷ ὀλόψυχον συμμετοχὴν καὶ οὐχὶ δοξολογίαν «τοῖς χεῖλεσι μόνον» ('Ἡσ. ιθ' 13).

Τὸ «καινὸν ἄσμα» ἀπαιτεῖται καὶ διότι ὁ καινὸς Ἰσραὴλ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐορτάζῃ φαιδρῶς τὰς ἐορτάς του. Ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ αἰχμαλώτος τῶν Ἀσσυρίων, δὲν ἠδύνατο νὰ «ἄσῃ τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίας» (Ψαλ. ρλστ' 4). Οἱ Ἀσσύριοι ὅμως ἐξωλοθρεύθησαν. Δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ ἐπανέλθωσιν. «Ἐόρταζε Ἰουδα τὰς ἐορτάς σου», φωνάζει εἰς τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ὁ προφήτης Ναούμ (α' 15). Ἡ Ὑμνογραφία

72. Αἶνων τρ. 2ον 24 Δ/βρίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τῆς ἐβδομάδος ὁ καλὸς ἱεροκῆρυξ ἀρχίζει νὰ σκέπτεται καὶ νὰ βασανίζῃ εἰς τὸν νοῦν του τὴν ἀποστολικὴν ἢ εὐαγγελικὴν περικοπὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πρόκειται νὰ ὁμιλήσῃ τὴν Κυριακὴν. Βεβαίως, σήμερον ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του πολλὰ σχετικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ συμβουλευθῇ πρὸς διευκόλυνσίν του εἰς τὴν ὁμιλητικὴν προεργασίαν. Δὲν εἶναι ὅμως σωστὸν νὰ μανθάνῃ ἓνα κήρυγμα ἐκ τῶν κυριακοδρομίων, ὅπως ὁ μαθητὴς τὸ μάθημα. Τὸ ὀρθότερον εἶναι ὁ Θεὸς λόγος ν' ἀποτελῇ διὰ τὸν κηρύττοντα βιωματικὴν ἔκφρασιν τοῦ χριστιανικοῦ ιδεώδους. Μόνον τότε δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου. Ἐπομένως, ὁ ἱεροκῆρυξ ἔχει ὑποχρέωσιν, ἀφοῦ μελετήσῃ καλὰ τὴν περικοπὴν, νὰ ἐκλέξῃ τὸ θέμα του καὶ νὰ προβῇ κατ' οἶκον προχειρῶς ἢ γραπτῶς εἰς τὴν ἀνάπτυσίν του. Ἄν καὶ τὸ σωστὸν εἶναι ὁ ρήτωρ νὰ συντάσῃ προηγουμένως τὴν ὁμιλίαν του, ἐν τούτοις γνωρίζομεν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε δυνατόν. Εἶναι ἀσυγχώρητον ὅμως ν' ἀναβαίνῃ ὁ ὁμιλητὴς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος, χωρὶς νὰ ἔχη σημειώσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ φύλλου χάρτου τοῦλάχιστον τὸ διάγραμμα τῆς ὁμιλίας ἢ τοῦ λόγου, ποῦ πρόκειται νὰ ἐκφωνήσῃ. Τὸ σχέδιον τοῦτο χρειάζεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει γραφῇ ὀλόκληρον τὸ κήρυγμα· διότι τρόπον τινὰ ἀποτελεῖ τὸν σκελετὸν τῆς οἰκοδομῆς, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα ν' ἀνεγείρωμεν μίαν κατοικίαν. Κατὰ συνέπειαν ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἄμβωνος πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ συντάσῃ τὸ διάγραμμα τοῦ κηρύγματός του. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ χρειάζεται μία διευκρίνησις. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ σχέδιον μιᾶς ὁμιλίας ἢ ἐνὸς λόγου εἶναι ὑπόθεσις ὀλίγων μόνον λεπτῶν τῆς ὥρας. Ὅσον δόκιμος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἱεροκῆρυξ, δὲν δύναται νὰ προχειρολογῇ εἰς

ἀπευθύνει τὴν προτροπὴν εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ ὑποδεικνύουσα καὶ τὸ πῶς νὰ ἐορτάζῃ, νὰ ἐορτάζῃ τὰς ἐορτάς του «φαιδρῶς». Καὶ νὰ ἐορτάζῃ οὕτω «φαιδρῶς», διότι «ὁ ἐκ Θαιμῶν Θεὸς σαρκί (α' Τιμ. γ' 16) ἐφάνη». Κατὰ τὸν Ἀββακούμ (γ' 3) ὁ Θεὸς (ὁ Χριστός) θὰ ἔρχετο ἐκ Θαιμῶν», «ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμῶν ἤξει», προεῖπε. Εἶπε δὲ ἐκ Θαιμῶν καὶ ὄχι ἐκ Βηθλεέμ, διότι ἡ Θαιμῶν καὶ ἡ Βηθλεέμ ἔκειντο Νοτίως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἠδύνατο ἀδιαφόρως νὰ θεωρηθῇ ὡς τόπος προελεύσεως τοῦ Σωτῆρος ἢ Θαιμῶν Χώρα ἢ ἡ Βηθλεέμ⁷³.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΛΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

258. Λαμβάνει «καιρόν» ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Προηγιασμένης καὶ ἂν ναί, πότε καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Ματσιούλα).

Γιὰ τὸ ἂν καὶ πότε καὶ πῶς λαμβάνει «καιρὸ» ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, γράψαμε ἐκτενῶς στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 81 ἐρώτησι. Τὰ ἐν χρήσει Ἱερατικὰ γράφουν ἀπλῶς («λαβὼν καιρόν») ὁ ἱερεὺς καὶ γι' αὐτὸ γεννῶνται εὐλογα ἐρωτήματα στοὺς λειτουργούς. Στὴν ἀπάντησι ἐκείνη εἶδαμε τί μαρτυρεῖ ἡ παράδοσις τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν χειρογράφων. Σύμφωνα μὲ αὐτὲς καὶ τὴν καὶ σήμερον τηρουμένην στὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς ὀρθῆ πρᾶξι, ποὺ καὶ θεωρητικῶς δικαιοῦται, ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τῶν ψαλμῶν τῆς Θ' ὥρας ἐξέρχεται στὸ μέσον τοῦ ναοῦ, κάμνει μετάνοιαν στὸν προεστῶτα ἢ στὸν θρόνον τοῦ ἀρχιερέως, προσκυνεῖ τὰς εἰκόνας καὶ κάμνων «σχῆμα» πρὸς τὸν λαόν, εἰσέρχεται στὸ ἅγιον Βῆμα καὶ ἐνδύεται. Ἐκ τῶν συνήθων στὴν ἀκολουθία τοῦ «καιροῦ» δὲν λέγει τίποτε, εἰ μὴ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...» ἢ τὸ «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρ-

μίαν τόσον σοβαρὰν ὑπόθεσιν, ὡς εἶναι ὁ θεὸς λόγος, ποῦ, ὡς γνωστόν, ἀποβλέπει εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀναλογιζόμενος τὴν εὐθύνην του ἔναντι τῶν διψῶντων πιστῶν καὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὀφείλει, ἀφοῦ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὴν περικοπὴν, ἀποστολικὴν ἢ εὐαγγελικὴν, νὰ διαρθρώσῃ μετὰ προσοχῆς τὸ διάγραμμα ἢ τὰ διαγράμματα, ποὺ ἐπιβάλλουν φυσικὰ τὰ πράγματα, νὰ εὔρη ἐν συνεχείᾳ τὸ κατάλληλον ἁγιογραφικόν, πατερικόν, ὑμνολογικόν καὶ λοιπὸν ὕλικόν καὶ μετὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατ' οἶκον ἀνάπτυξιν εἴτε νοερῶς εἴτε γραπτῶς οὕτως, ὥστε, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν πληρέστερον προητομασμένος. Ἀκριβῶς μίαν τοιαύτην ὁμιλητικὴν προεργασίαν ἐπὶ δύο περικοπῶν, μιᾶς ἀποστολικῆς καὶ μιᾶς εὐαγγελικῆς, παρουσιάζομεν κατωτέρω, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ αὕτη χρήσιμος καὶ οὕτω νὰ συντελέσωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τι εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ἐπιτυχίαν τοῦ κηρύγματος.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ ΧΡ. ΖΑΓΚΑΣ

τωλῶ»). Ὁ τρόπος αὐτὸς ποὺ λαμβάνει («καιρὸν») ὁ ἱερεὺς εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀρχαιοπρεπῆς, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ σύμφωνος πρὸς τὸν λειτουργικὸ χαρακτῆρα τῆς Προηγιασμένης. Στὴν ἀρχαιοπρέπεια ὀφείλεται ἡ παράλειψις τοῦ τρισαγίου καὶ τῶν τροπαρίων, ποὺ λέγονται μετὰ τὸ τρισάγιο καὶ κατὰ τὸν ἀσπασμὸ τῶν εἰκόνων, ποὺ εἶναι ὅλα πολὺ μεταγενέστερα, ἀφοῦ δὲν ἀπαντοῦν οὔτε στὴν Διάταξι τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου (ΙΔ' αἰών). Τὴν εὐχὴν δὲ «Κύριε, ἐξαπόστειλον...», δὲν τὴν λέγει, γιατί δὲν πρόκειται νὰ τελέσῃ ὁ ἱερεὺς «τὴν ἀνάμακτον ἱερουργίαν», ἀλλὰ μόνον ἀκολουθίαν κοινωνίας ἐκ προηγιασμένων δώρων.

259. Διατί λέγεται πρῶτον ἡ ἐκφώνησις τῆς εὐχῆς τοῦ τρισαγίου καὶ κατόπιν ἡ εὐχὴ καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνεται μυστικῶς ἡ ἰδίᾳ ἐκφώνησις; (Ἐρώτησις Πανოს. Ἀρχιμ. Ν.Τ.).

Πράγματι, ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖο σήμερον συνδυάζεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς εὐχῆς τοῦ τρισαγίου ὕμνου πρὸς τὴν ἐκφώνησί της, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ψαλμωδία τοῦ ὕμνου αὐτοῦ, μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ ὀλιγώτερον ὡς παράδοξος. Ὅπως εἶδαμε προκειμένου περὶ τῶν ἀντιφώνων καὶ τῶν εὐχῶν των (ἀπάντησις στὴν ὑπ' ἀριθμ. 234 ἐρώτησι), ἡ κανονικὴ θέσις τῆς εὐχῆς θὰ ἦτο μετὰ ἀπὸ μίᾳ διακονικῆ συναπτῇ καὶ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεώς της. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὴν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου, ποὺ κατ' οὐσίαν εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνα ἀντίφωνο, ἀφοῦ ἀρχικῶς ἐψάλλετο ὡς ἐφύμνιο ψαλμοῦ, ποὺ ἦτο τὸ εἰσοδικὸν τῆς θείας λειτουργίας (βλέπε τὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 237 ἐρώτησι). Τὴν σειρὰ αὐτῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ἐπιβάλλει καὶ αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τῆς εὐχῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ δέησις πρὸς τὸν Θεὸ νὰ δεχθῇ τὸν τρισαγίον ὕμνον, ποὺ πρόκειται νὰ ψάλῃ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ Του. Μία τέτοια αἴτησις εἶναι λογικὸ νὰ προηγηθῆται τῆς ψαλμωδίας ἄλλως ἔρχεται, τρόπον τινά, «κατόπιν ἐορτῆς». Ὅτι αὕτη εἶναι ἡ θέσις τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ὕμνου πιστοποιεῖται ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ποὺ προτάσσουν τὴν εὐχὴν τῆς ἐκφωνήσεως καὶ φυσικὰ καὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου. Τὸ ἴδιο μαρτυρεῖ καὶ ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, ὅτι ἐγένετο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του (ΙΔ' αἰών): «Ὁ ἱερεὺς πρὸ μὲν τῆς ὑμνήσεως ταύτης βικετεύει τὸν Θεὸν δέξασθαι τὸν ὕμνον καὶ χάριν ἀντιδοῦναι τοῖς ὑμνηταῖς... καὶ τὴν αἰτίαν προστίθῃσι: "Ὅτι ἅγιος εἶ..." Καὶ τοῦτο ἐκβοήσας καὶ δοξολογίαν προσθεῖς, τῆς ὑμνή-

σεως τοῦ τρισαγίου πρὸς τὸν ἱερὸν λαὸν σύνθημα τοῦτο ποιεῖται καὶ αὐτοὶ τῇ δοξολογίᾳ τὸ « Ἀμήν », κατὰ τὸ εἰωθός, ἐπειπόντες τοῦ ὕμνου ἄρχονται) (Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας 21,1).

Ἡ ὀρθὴ αὐτῆ σειρά ἤρχισε νὰ διασκαλεύεται, ὅταν, μαζὶ μὲ τίς ἄλλες εὐχὰς τῆς θείας λειτουργίας, καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου ἐπεκράτησε νὰ λέγεται μυστικῶς. Ὁ πρῶτος τρόπος καλύψεως τῆς ἀναγνώσεώς της προσεφέρθη ἀπὸ τὴν μεγάλη συναπτῇ, τὰ εἰρηνικά, πού ἀρχικῶς προηγοῦντο τοῦ τρισαγίου ὕμνου. Ὁ διάκονος ἔλεγε τὰ εἰρηνικά καὶ ὁ ἱερεὺς ταυτοχρόνως τὴν εὐχὴν, μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν εἰρηνικῶν ἤρχετο ἡ ἐκφώνησις τῆς εὐχῆς, πού εἶχε ἐν τῷ μεταξύ ἀναγλωσθῇ. Ἡ μεγάλη συναπτῇ πρὸ τοῦ τρισαγίου ὕμνου διεσώθη στὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου μοναχικοῦ σχήματος, ὅταν αὐτὴ τελεῖται, κατὰ τὸν ἀρχαῖο ὀρθὸ τύπο, συνδεδεμένη μὲ τὴν θεία λειτουργία. Βραδύτερον ὅμως ἡ ἀρχὴ τῆς θείας λειτουργίας μετετέθη πρὸ τῶν τριῶν ἀντιφώνων καὶ ἡ μεγάλη συναπτῇ ἠκολούθησε τὴν μετάθεσιν αὐτῆ καὶ ἐτέθη στὴν σημερινῇ της θέσει, συνδεθεῖσα πρὸς τὸ πρῶτο ἀντίφωνο, τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐκφώνησίν της. Ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ἔμεινε μὲν στὴν θέσιν της, ἀλλὰ ἐλέγετο κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν ἀπολυτικίων καὶ τοῦ κοντακίου, μετὰ τὴν εἴσοδον. Ἡ ἐκφώνησις διτηρήθη στὴν παλαιὰ θέσιν της, λείψανον δὲ τῆς διακονικῆς συναπτῆς εἶναι τὸ « Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν », πού καὶ σήμερον λέγεται πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως. Αὐτὴ ἡ πρᾶξις διτηρήθη μέχρι σήμερον στὴν σλαβικὴ καὶ ρουμανικὴ λειτουργικὴ πρᾶξις καὶ στὸ Ἅγιον Ὅρος.

Παρ' ἡμῖν ἐπεκράτησε ἄλλη τάξις, ὀλιγώτερο πιστὴ πρὸς τὴν ἀρχαία ὀρθὴ παράδοσιν. Ἐπειδὴ περιστάσει ὁ ἀριθμὸς τῶν τροπαρίων καὶ οἱ ἱερεῖς συνήθιζαν, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ συλλειτουργοῦ, νὰ ψάλλουν τὸ κοντάκιον, ἡ μὲν ἐκφώνησις διτηρήθη στὴν ἀρχικὴν τῆς θέσιν, ἡ εὐχὴ ὅμως ἀνεγινώσκετο μετὰ ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὴν ὥραν εἶδαμε, ἐπεκράτησε ἐν μέρει νὰ γίνεται καὶ μὲ τίς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων, ἀλλὰ καὶ μὲ τίς εὐχὰς τοῦ ὄρθρου καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι στίς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων δὲν ἐπανελαμβάνετο ἡ ἐκφώνησις, οἱ εὐχὰς δὲ τοῦ ὄρθρου καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ἐλέγοντο μαζὶ μὲ τίς ἐκφωνήσεις πρὸ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως, ἐπανελαμβάνετο δὲ ἡ ἐκφώνησις στὴν ἀρχικὴν τῆς θέσιν. Λείψανον τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου ὕμνου μετὰ τὴν εὐχὴν εἶναι ἡ τριτὴ ἀπαγγελία τοῦ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς εὐχῆς.

Σημειωτέον, ὅτι οἱ δύο αὐτὲς λύσεις, πού ἐφαρμόζονται σήμερον, δὲν ἦσαν οἱ μόνες πού κατὰ τόπους καὶ κατὰ καιροὺς ἐφηρμόσθησαν μετὰ τὴν μετάθεσιν τῶν εἰρηνικῶν. Ἔτσι ἔχομε καὶ τρίτον τύπον, πού μὲ διάφορες παραλλαγὰς ἀπαντᾷ στὰ χειρόγραφα. Ἡ

εὐχή και ἡ ἐκφώνησις ἐλέγοντο μυστικῶς κατὰ τὰ ἀπολυτίκια· ὁ διάκονος ἐζήτει ἄδεια ἐνάρξεως τοῦ τρισαγίου («Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν καιρὸν τοῦ τρισαγίου»), ὁ ἱερεὺς τὴν ἔδιδε («Εὐλόγητος ὁ Θεὸς ὁ ἐν τρισαγίῳ φωνῆ...») και ὁ διάκονος, μετὰ τὴν συμπλήρωσι τοῦ κοντακίου, παραλείπων τὴν συναπτὴν, ἔδιδε τὸ σημεῖο τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὕμνου «λέγων μεγάλως» πρὸς τοὺς «ἐκτός» ἢ «τοὺς ἐξω» «δεικνύων» τὸ ὄραριον αὐτοῦ· «Και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ἡ στιχομυθία αὐτὴ διακόνου και ἱερέως και ἡ παρέμβασις τοῦ πρώτου πρὸς ἐναρξιν τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου ἦτο βεβαίως ἀπαραίτητος κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν ποὺ παραλλήλως ὑφίσταντο και οἱ δύο μεγάλες συναπτές (μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...») και πρὸ τοῦ τρισαγίου) και ἡ παράλειψις τῆς δευτέρας ἐζηρῶτο ἀπὸ τὴν προαίρεσι τοῦ ἱερουργούντος. Οἱ ψάλται ἀνέμεναν ἀπὸ τὸν διάκονο τὸ σημεῖο, ἀν ἔπρεπε νὰ ἀναμείνουν τὴν ἀπαγγελίαν τῆς συναπτῆς ἢ νὰ ἀρχίσουν ἀμέσως τὸ τρισαγίον. Τὸ «Και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» δηλαδὴ, ποὺ κατὰ μοναδικὴν περίπτωσι στὴν λατρεία μας λέγεται ἀπὸ τὸν διάκονο στὸ τέλος τῆς ἱερατικῆς ἐκφωνήσεως, ἔχει τὴν προέλευσί του ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρέμβασι τοῦ διακόνου. Ἦταν μὲ ἄλλα λόγια κάτι τὸ περίπου ἀνάλογο πρὸς τὴν ἐντονο και ἐμμελεῖ ἀπαγγελίαν τῶν τελευταίων φράσεων ἀναγνωσκόμενων σήμερον ὕμνων ἢ ἀναγνωσμάτων, ποὺ γίνεται γιὰ νὰ δοθῆ σημεῖο στὸν ἱερέα ἢ στὸν διάκονο, ὅτι ἐπερατώθη ἡ ἀνάγνωσις και πρέπει νὰ εἰπῆ τὰ ἀνήκοντα σ' αὐτόν.

Ἄλλος τρόπος, συγγενὴς πρὸς τὸν προηγούμενο, ἦταν ἡ παράλειψις συναπτῆς και ἐκφωνήσεως, ἢ παρέμβασις τοῦ διακόνου πρὸς ἐναρξιν τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου και ἡ κατ' αὐτὴν ἀπαγγελία εὐχῆς και ἐκφωνήσεως μυστικῶς. Ἡ παρ' ἡμῶν ἐπικρατήσασα τάξις συνδυάζει στοιχεῖα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω τρόπους.

Ἐφ' ὅσον πάντως ἐπεκράτησεν ἡ εὐχὴ νὰ λέγεται μυστικῶς, συνεπεστέρα πρὸς τὴν ἀρχικὴν διάταξιν τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς θείας λειτουργίας και πρὸς τὴν λογικὴ ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων εἶναι ἡ ἀπαγγελία τῆς εὐχῆς κατὰ τὰ ἀπολυτίκια. Τότε και πρὸ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου θὰ ἔρχεται ἡ αἴτησις τῆς προσδοχῆς του ἀπὸ τὸν Θεὸν και μία μόνο φορά, στὴν ὀρθὴν τῆς θέσι, θὰ λέγεται ἡ ἐκφώνησις.

Ἄ λ λ η λ ο γ ρ α φ ί α .

Αἰ δ ε σ ι μ . Ἄ . Κ λ ε ι σ ι ἄ ρ η ν . Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματός σας ἀν ἡ εὐχὴ τῆς λύσεως τῶν στεφάνων πρέπει νὰ λέγεται κατὰ τὴν ὁγδόην ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέραν ἢ νὰ ἐπισυνάπτεται σ' αὐτὴν, γράψαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 108 ἐρώτησι. Ἐκεῖ ὁμιλοῦμε ἀναλυτικῶς γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

Αἰ δ ε σ ι μ . Κ . Μ α τ σ ι ο ῦ λ α ν . Γιὰ τὸ νερὸ πού, κατ'

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΑΙ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

Ἔχουν ἄρκετὰ τὰ κοινὰ καὶ τὶς διαφορὰς οἱ δύο μεγάλοι χριστιανοὶ πεζογράφοι, πὺ μᾶς χάρισε ἡ εὐλογημένη Σκίαθος. Τοὺς ἐνώνει ἡ φωτισμένη ἀφοσίωσή τους στὴν ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία. Ὁ συγγενικὸς δεσμὸς (ἦταν ἐξάδελφοι). Ἡ γενέτειρα. Ἡ ἐποχὴ. Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα. Τὰ θέματά τους. Ἀλλὰ τοὺς χωρίζει τὸ τάλαντο. Ὁ Παπαδιαμάντης κρίνεται πολὺ ἀνώτερος. Ὁ Μωραϊτίδης ἀκολουθεῖ ἀπὸ κάπως μακριά, λιγότερο φυσικὸς καὶ βαθύς. Ὁ πρῶτος ὑπῆρξε μιὰ βασανισμένη ψυχὴ, μὲ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα. Ὁ ἄλλος μιὰ ἡρεμῆ, ἀκύμαντη ψυχὴ, πὺ τέλος βρῆκε ἄραγμα στὸ μοναχικὸ σχῆμα.

Ἄλλου καιροῦ ἄνθρωποι, ἐξακολουθοῦν ὡστόσο νὰ βρίσκουν ἀπήχηση στὸ σύγχρονό μας ἀναγνωστικὸ κοινὸ μὲ τὴ λογοτεχνικὴ τους ἀξία καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου τους.

Αὐτὸ τὸ ἔργο, κλείνοντας μέσα του τὴν ὁμορφιά τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, τὴν πατροπαράδοτη εὐσέβεια τοῦ λαοῦ μας καὶ μιὰ περιγραφικὴ καὶ λυρική ποίηση ἐμπνευσμένη ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα, ὄχι μόνο τέρπει καὶ φρονηματίζει, ἀλλὰ εἶναι καὶ πηγὴ προσανατολισμῶν γιὰ τὴ σύγχρονή μας χριστιανικὴ λογοτεχνία. Διδάσκει τὴν ἀληθινὴ πηγαίότητα, πὺ ἐγκεῖται στὴν ἀγνή καὶ ἀβίαστη ἀντλησι ἀπὸ τὰ κοιτάσματα τοῦ νεοελληνικοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος. Οἱ δύο «κλασσικοὶ» τῆς χριστιανικῆς μας λογοτεχνίας ὑπῆρξαν τέκνα τοῦ λαοῦ, παρὰ τὴ θύραθεν καὶ λοιπὴ μόρφωσή τους. Ἀπ' αὐτὸν τροφοδότησαν τὴ συγκίνησή τους, τὴν τέχνη τους. Αὐτὸν ἀγάπησαν καὶ αὐτὸν ἐρμήνευσαν. Αὐτὸν τραγούδησαν.

Διαβάζοντάς τους, ἀναπνέουμε τὸ μύρο τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, τῆς ἀγιασμένης ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία. Τὸ αἰγαιοπελαγίτικο περιβάλλον τους εἶναι τόσο ξάστερα καὶ ὠραῖα δοσμένο, ἀθανατισμένο μὲ τὴ δύναμη τῆς τέχνης καὶ τῆς καρδιάς.

Χάρη σ' αὐτοὺς, ὁ νεώτερος χριστιανικὸς Ἑλληνισμὸς παίρνει μιὰ βαθειὰ αὐτοσυνείδηση καὶ μπορεῖ ἔτσι νὰ προφυλάξῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὶς ὀθνεῖες ἐπιρροές, πὺ κατακλύζουν τὴν κοσμοπολίτικὴ ἐποχὴ μας, ἀπειλώνοντας τὴν καθαρότητα τῆς ἔθνικῆς ψυχῆς.

ἔθιμο, ἀγιάζεται καὶ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου, γράψαμε ἀναλυτικῶς ἀπαντώντας στὴν ὑπ' ἀριθμ. 30 ἐρώτησι.

Οἱ δύο Ἀλέξανδροι πίστευαν ἀκλόνητα στὸν Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία μας. Θεωροῦσαν τὸν ἑαυτὸ του ὁ καθένας διάκονο ταπεινὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν ἔκαναν «τέχνη γιὰ τὴν τέχνη». Ἐξέφραζαν ἀποστολικά τὴ χάρι πού ἐνοικοῦσε στὸ πνεῦμα τους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀπόλυτα, ὁ Μωραϊτίδης ἐφάμιλλα, ἀπαυγάζουν, μὲ ἀδολότητα πού αἰχμαλωτίζει, ὅ,τι ἐνοιῶθαν στὰ μύχια τοῦ εἶναι τους ἀπὸ τίς ἀθάνατες αἰσθητικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες τῆς χριστιανικῆς βυζαντινῆς Παραδόσεως. Ἐργάσθηκαν λοιπὸν καὶ ἀπέδωσαν πολλαπλάσια τὰ τάλαντα πού πήραν ἀπὸ τὸν Κύριο, τάλαντα τέχνης καὶ πίστεως. Καὶ μὲς ἀπὸ τίς δυσκολίες τοῦ βίου, ἰδίως ὁ Παπαδιαμάντης! Μὲς ἀπὸ ὑλικὲς στερήσεις, ἀπὸ μιὰ λιτὴ ζωὴ, ἀπὸ μιὰ ταπεινωμένη ὑπαρξή.

Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψη τὴ θέση πού ἔδωσαν στὴ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας μέσα στὸ ἔργο τους. Ἀπέδειξαν μὲ τὸν πιὸ ὑπέροχο τρόπο ὅτι αὐτὴ ἡ λατρεία, μὲ τὴν ἑναρμονισμένη πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ἰδιοφυΐα καλλονῆ τῆς, μὲ τὴν διείσδυσή της στὴν ψυχὴ καὶ στὴ νοοτροπία τοῦ λαοῦ μας, εἶναι ἡ ὑπ' ἀρ. 1 πηγὴ τοῦ φρονηματισμοῦ του γιὰ κάθε γενεά.

Τὰ καθαρῶς ἐποικοδομητικὰ βιβλία, ὅσο καλογραμμένα καὶ ἂν εἶναι, δὲν ἔχουν ἴσως τὴν ἀμεσότητα ἀνανηπτικῶν ἀποτελεσμάτων πού ἔχουν τὰ διηγήματα καὶ οἱ περιγραφές τῶν δύο Ἀλεξάνδρων. Αὐτὰ δὲν εἶναι ρητορισμοί, ἀλλὰ μετάδοση ζωῆς μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ. Ἔχουν θέλητρο δικό τους, τὸ θέλητρο τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως τὴ ζῆ ἀπὸ αἰῶνες τὸ Γένος μας.

Κρύβουν καὶ ἀποκαλύπτουν μιὰ θεολογία. Ἄλλὰ ὅ,τι κυρίως προσφέρουν, εἶναι ζωὴ, βίωμα. Μᾶς τὸ μεταγγίζουν μὲς ἀπὸ τοὺς δρόμους μιᾶς τέχνης συνυφασμένης μ' αὐτὴ τὴ ζωὴ. Τέχνης βέβαια ἀναμφισβήτητης καὶ ἀπὸ καθαρὰ φιλολογικὴ ἀποψη, σεβαστῆς καὶ παραδεκτῆς καὶ ἀπὸ ἓνα ἄπιστο. Ἄλλὰ τέχνης, πρὶν ἂν' ὅλα, ἐμπνευσμένης ἀπὸ τὴν πίστη καὶ προωρισμένης γιὰ τὴν πίστη.

Καὶ οἱ δύο δὲν προσφέρουν δημιουργίες μὲ «φτιαχτὸ» χαρακτῆρα. Δὲν δίνουν χρηστομάθειες, ἀλλὰ κάτι ὀλότελα φυσικὸ καὶ ψυχόρμητο, τὴν ὁμορφιά τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν παρθενικὴ τῆς ὑφή. Ἔτσι, ἔχουν καὶ ἓνα ρεαλισμὸ, πού δὲν σκανδαλίζει, ὅπου ἀναφαίνεται, ἀλλὰ ἐνισχύει τὴν ἀποστολικὴ τους πειθῶ. Ἰδίως ὁ Παπαδιαμάντης. Δὲν παρουσιάζει μονάχα ἅγιες ψυχές, ὅπως ἐκεῖνη ἡ ἰδανικὴ Κουμπίνα στὸν «Γάμο τοῦ Καραχμέτη», ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλές, εἴτε μὲ συνειδητὸ σατανισμό ἐφοδιασμένες εἴτε ἀπλῶς ὑποχείριες καὶ ἀνύποπτα δέσμιες στὸ Κακό, ὅπως ἡ Φόνισσα στὸ ὁμώνυμο ἐκτενὲς ἀφήγημα.

Ἔτσι εἶναι ἡ πραγματικὰ μεγάλη τέχνη. Μιὰ ἀνάπλαση

τῆς ἀλήθειας, καλῆς καὶ ἄσχημης, ὅπου ἀγωνίζεται ἡ χάρις μετὰ τὴν ἁμαρτία, ὁ οὐρανὸς μετὰ τὴν γῆν, τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τὸν κόσμον.

Σημειώσαμε παρὰ πάνω ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ἦταν λιγότερο «φιλολογικὸς» ἀπὸ τὸν Μωραϊτίδη. Πρέπει ὅμως νὰ προστεθῆ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀημελησία τοῦ Παπαδιαμάντη ἦταν ἠβελημένη, ἦταν προῖον καὶ τῆς σοφίας του σὰν δημιουργοῦ. Δίδασκε καὶ προφορικὰ (ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ Σπύρος Μελάς, πρὸ τὸν πρόφθασε καὶ τὸν συγχρωτίσθηκε) ὅτι ἡ ἀπ' ἄκρου σὲ ἄκρο φροντίδα, τὸ πέρα ἔως πέρα φιλοσκάλισμα τοῦ λόγου, ἡ ἀέναν φῶρτωσή του μετὰ πολῦτιμα πετράδια δίνουν ἀντίθετο ἀπὸ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα. Ἀλλά, χωρὶς ἄλλο, αὐτὴ ἡ ἀημελησία του δὲν ἦταν μονάχα ἐσκεμμένη. Ὁφειλόταν καὶ στὸν πηγαῖο χαρακτήρα τοῦ γραψιμάτος του. Ὁ γνήσιος, ὁ ἀληθινὸς λογοτέχνης δὲν εἶναι ἕνας ψυχρὸς ὑπολογιστής, ἐλέγχοντας μετὰ ἀδιάσπαστη μέριμνα ὅ,τι ἀναβρῦζει ἀπὸ μέσα του, γιὰ νὰ τὸ συμμορφώσῃ πρὸς μιὰ ἐπιφανειακὴ τελειότητα καὶ πληρότητα. Ἐτσι θὰ ἔχανε τὴ φρεσκάδα ἐκείνη ποῦ δίδει ἀξία στὸ λογοτέχνημα. Ἀκόμη λοιπὸν καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν συγκερασμὸ φυσικότητος καὶ τέχνης, ὁ Παπαδιαμάντης ἀξίζει τὸν χαρακτηρισμὸ του ὡς κλασσικοῦ καὶ εἶναι ἄρα πρότυπο γιὰ τοὺς πιστοὺς λογοτέχνες τῶν ἡμερῶν μας.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.—**Ἐπίκαιρα**.—**Εὐ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς προσωπικότητος τοῦ Μ. Ἀθανασίου.—**Μητροπ. Φιλίππου Ἀλεξάνδρου**, Δ' Συνέδριον Ἱεροκηρύκων, Τρόποι ἀντιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας.—**Μητρ. Δράμας Διονυσίου**, Ἔως πότε Κύριε;—**Ι.Κ.**, Ὁ ἀνθρωποκεντρικὸς χαρακτήρ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.—**Ἱερ. Σ. Σαράντου**, Προετοιμασία τοῦ λειτουργοῦ κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν.—Ὁ λιμὴν τῆς σωτηρίας.—**Ἀρχιμ. Σ. Τράμπα**, Ἀποστολαὶ ἐπὶ τῆ Β. Ἑλλάδα.—**Ἀρχ. Χ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα.—**Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Τί εἶναι Ἐκκλησία.—**Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἡ προετοιμασία τῶν νέων διὰ τὸν γάμον.—**Ἱερ. Θ. Θεοδωρίδου**, Παισιος Β', Ἀρχ/πος Καισαρείας Καππαδοκίας.—**Ἀρχ. Ἱ. Ψάρα**, Ἡ ἁγία Τεσσαρακοστή.—**Δ. Φερούση**, Ἡ σκέπη τοῦ κόσμου.—**Μ. Μηνδρινοῦ**, Ὁ ἐκ Πύργου Θήρας Ἀζαρίας Σιγάλας.—**Πρεσβ. Γ. Κατινᾶ**, (†) Μᾶρκος Τσακτάνης.—**Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν.—**Ἀρ. Ζάγκα**, Διαγραμματικὴ τοῦ κηρύγματος.—**Φ.**, Ἀπαντήσεις ἐπὶ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλης ἀπορίας.—**Βασ. Μουστάκη**, Παπαδιαμάντης καὶ Μωραϊτίδης.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασοῦ 1, Ἀθήναι 140.